

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01517

INZSHENERN FUN NESHOMES

Alexander Pomerantz

*Permanent preservation of this book was made possible
by Dr. Morris J. & Gloria R. Garber*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אינזשענערן פון נשמות

די שרייבער און ביכער פון דער
אידישער סאָוועטישער ליטעראַטור

פון א. פּאָמעראַנט

ניו יארק • 1943

INSZENERN FUN NESHOMES

By A. POMERANTZ

New York

1943

א בריוו צו די ליענער

„אינזשענערן פון נשמות“ איז מיין צושטייער צום גרויסן יום טוב פון 25 יאָר סאַוועטן־פּאַרבאַנד, ווי דאָס זיינען אויך געווען די פריערדיגע ביכער „א מיידל פון מינסק“, „קאָווקאַז“, „צעריסענע קייטן“.

אין א געוויסן זין איז עס א פיגנערן־אַרבעט: די ערשטע גרעסערע אָפּהאַנדלונג אין אַמעריקע וועגן דער אידישער ליטעראַטור אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד. אגב, איז אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד גופא נאָך ביז איצט ניט דער־שינען קיין פולע געשיכטע פון דער אידישער נאָך־אַקטאַבער ליטעראַטור.

אין די ראַמען פון דער באַגרעניצטער זייטן־צאָל פון דעם בוך האָב איך געקאָנט רעאָליזירן די טעמע בלויז אויף אן ענציקלאָפּעדישן אופן. אפילו ניט געקאָנט אַריינגעבן די נאָך־לאַנג־צוויק אָנגעשריבענע גרעסערע אַרבעטן וועגן איינצלנע ביכער און שרייבער, קריטיקער, קינדער־ליטעראַטור, א. אַנד., ווייל פאַר דעם וואָלט זיך געפּאָדערט נאָך עטלעכע הונדערט זייטן. אויך וואָלט דאָס צעשטערט דעם כאַראַקטער פון דער סעריע ביכער, וואָס זיינען, אָדער שטרעבן צו זיין צוגענגלעכער מאַטעריאַל פאַר אַ מאַסן־לייענער.

די אַזוי־גערופענע „שווערע אַרטילעריע“, די מער גרינטלעכע און מער אויספירלעכע אַרבעטן וועגן דער אידישער סאַוועטישער ליטעראַטור, האָב איך אָפּצודרוקן ביי אן אַנדער געלעגנהייט, אפשר אין בעסערע צייטן, צוזאַמען מיט גרעסערע עסייען וועגן די אידישע קלאַסיקער און וועגן די אַמעריקאַנער שרייבער.

דאָס קומענדיג און לעצט פון דעם „5 ביכער־פּלאַן“ וועגן דעם סאַוועטן־פּאַרבאַנד איז „א ריזע אין דער צוקונפֿט“, וואָס וועט טאַקע באַשטיין הויפּט־זעכלעך פון ריזע־באַשרייבונגען.

מיין האַרציגסטער חברישער דאַנק צו אַלע אָרגאַניזאַציעס און איינצלנע מענטשן, וואָס האָבן געהאַלפּן און וועלן העלפּן אין דער פאַרשפּרייטונג פון די ביכער. אָדערסירט:

A. Pomerantz, 314 Garfield Pl., Brooklyn, N. Y.

אָדער קער־אַ „מאָרגן־פּרייהייט“.

א. פּאַמעראַנץ.

די פען שטייט ניט אָפּ פון דער ביקס

די פען שטייט ניט אָפּ פון דער ביקס אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. דאָס האָבן מיר געזען פון די קוילן-פּויערדיגע, סנאַיפּער-שאַרפע, באַמבע-אויפֿ-רייסנדיגע שאַפּונגען פון איליאַ ערענבורג, שאַלאַכאָוו, קאַנסטאַנטין סימאָ-נאָוו, בערגלאַסאָן, עפשטיין, פעפּער, קוויטקאָ, האַפּשטיין, דאָברושין, בראָדער-זאָן, גראַדע, מאַרקיז א. אַנד.

ביכער זיינען וואפן, האָט געזאָגט פרעזידענט רוזוועלט. „ביכער זיינען קוילן“ איז דער נאָמען פון אַ ראַדיאָ-שטונדע. „אַ גוט ליד איז אַ נויטיג געווער אין דעם אַרסענאַל פון יעדער אַרמיי, וואָס קעמפט פאַר אַ גערעכטער זאַך“, האָט געשריבן דער סאָוועטישער רעצענזענט פון אַ בוך אַמעריקאַנער מלחמה-לידער. און אַ גלענצענדיג וואפן און געווער איז דעריבער דאָס נייסטע לידער-בוך פון פּרין מאַרקיז: „אַ טויט די קאַניבאַלן!“, וואָס די „מאַרגן-פּרייהייט“ האָט איצט באַקומען, כאַטש עס איז דערשינען נאָך אין 1941, עטלעכע חדשים נאָכ'ן פאַשיסטישן איבערפאַל.

פּרין מאַרקיז

ניט נאָר מאַרקיש, נאָר די גאַנצע אידישע סאָוועטישע ליטעראַטור
האָט זיך מיט'ן בוך דערהויבן צו אַן אומגעוויינטלעכער קינסטלערישער
הויך. ווייל מאַרקיש איז ניט קיין געוויינטלעכער פּען-קעמפּער, נאָר אַ
פּאָליטישענקאָנאַיפּער, אַ שאַסטאַקאָוויטש-קינסטלער. זיין בוך „אַ טויט
די קאַניבאַלן!“ וואָלט איך אפילו ניט פאַרגליכן צו אַ געוויינטלעכן באַמ-
בער, נאָר צו אַ „פּליענדיגער פּעסטונג“. און ניט אומזיסט געפינט מען
אין בוך אַ סעריע וואונדערלעכע לידער וועגן לופט-קאַמפּן און לופט-
אַלאַרמס.

די טעמע, די אידיען, דער אינהאַלט און ציל פון די לידער איז —
אַ טויט די קאַניבאַלן! (אַן געזונפּילעך) — פאַרשטאַרקן דעם האַס, וועקן
דעם צאָרן געגן די קאַניבאַלן און פאַרשטאַרקן די ליבשאַפט פאַר די רויטע
אַרמיער, פאַר'ן קאָמיונג, פאַר די פאַרטיזאַנער, פאַר'ן באַוואַפנטן פּאָלק,
פאַר מאַסקווע, פאַר'ן פאַרוואונדעטן רויטאַרמיער, פאַר דעם סאָוועטן-לאַנד,
פאַר'ן פּוילישן פאַרטיזאַן, פאַר אַלע אַנטי-פּאַשיסטישע קעמפּער.

פאַר דעם צוועק האָט מאַרקיש אויסגענוצט אַלע פאַרבן אויף זיין
פּאָליטרע, זיין גאַנצן בילדער, געפּיל- און געדאַנק-דייכטום: פּאַטאַס,
סאַטירע און הומאָר, ליריק, פּאָלקס-טאַן, די באַלאַדע, די פּאָעמע, די אָדע, —
אַלע פאַרמען און מיטלען פון זיין פּאָעטישן אַרסענאַל. די אומגעוויינטלעכע
טעמע האָט ער פאַרקערפּערט אין אומגעוויינטלעכע, שטאַרקע און איינדרוקס-
פולע, אָריגינעלע בילדער פון האַס און ליבע, פון „הייליגן צאָרן“ און
„אויפגעפלאַטערטער ליבשאַפט“, ווייל

מיט צאָרן הייליגן, מיט ליבשאַפט אויפגעפלאַטערט,
קאָן איצט קיין בוים ניט בלייבן רואיג אין דער ערד;
ווייל אומעטום—אין פעלד, אין שטאָט ביי די וואַרשטאַטן
דער שלאַכטיגער „הוואַ“ פון שלאַכטפעלד זיך הערט!

ווייל יעדער איז פאַרפאַנצערט, „מיט פיער פון פאַראַכטונג צום שונא“.
מיט „האַס צום פיינט—פון דר'ערד ביז צו די שטערן“, מיט „געלייטערטער
פאַראַכטונג צו דעם טויט“ און „בלוטיגער פאַרליבטקייט אינ'ם לעבן“;
ווייל דער סאָוועטישער „ענטפּער“ ווערט געגעבן „אין לעגענדאַרער פאַר-
אַכטונג צו דעם טויט און אין די שלאַכטן לעגענדאַרע פאַר דעם לעבן!“;
ווייל לויט מאַרקיש'ן קאָן „ליבשאַפט נאָך זיין פאַרניכטנדיגער פונ'ם טויט
און פריידיגער און שטאַרקער פונ'ם לעבן“.

מאַרקיש'עם ברענענדיגער האַס צו די קאַניבאַלן ווערט אויסגעדריקט
מיט נביא'ישן פּאַטאַס:

וועסט אפּשר, לץ, פאַרוואַנדלען דיין לוי
בלויז אויף אַ ווייל אין קרייצצוגדיגער מעסע,
איז פריי זיך טעמפּ
מיט שייטערס אויפגעהויבענע, ווי קופּלס ביר,

און מיט געדעמף,
און מיט פארניכט!

באמערקט דעם פסוקימ'דיגן סטיל. דאָ האָט איר אויך אַ שטאַרק־
אַריגינעל קאַרטון־מעסיג בילד פון די נאַצישע „שייטערס אויפגעהויבענע,
ווי קופלס בירד“. מאַרקיש שילט די פאַשיסטישע קאַניבאַלן מיט נאָך
שטאַרקערע ווי תוכחה־קללות:

מיט אייער טויטן לייב זיך מיאוס'ן וועגן ציין
פון סאַמע הונגעריגסטע הינט, היענעס און שאַקאַלן!

אַדער ער זאָגט: „דער ערד צעעפענען איר טראַכט פאַר אייער לייב
זאָל זיין פאַרבאָטן!“ דער דייטשער „פערבאָטען“ ווערט דאָ באַנוצט אין
אַן איראַנישן זין. אַן ענלעכן וואָרט־שפיל געפינען מיר אויך אין מאַרד־
קיש'עס שורות: „פאַרווייל דאָס פאַלק, געקרוינטער ליץ, מיט שרפה שכור'ער,
מיט שייטערהויפנס שוואַרצע! און זאָל כאַטש שרפה לייכטן דאָרט,
וואו גאַרניט לייכט זיך!“

פול מיט סאָציאַלן אינהאַלט איז אויך דאָס בילד און וואָרט־שפיל
וועגן פיייער אין די שורות: „און פיייער לעך האָסטו צוערשט
באַפעלט צו דינע דינער די געטרייסטע, ס'זאָל ביי דעם אָפּגלאַנץ פון
דיין ברוינער פעל אַ הוליע טאָן דאָס פיייער אויפ'ן רייכסטאַג!“ ער
באַנוצט זיך דערמיט אויך אין אַ צווייטן ליד, וואו ער זאָגט מיט איראַניע:
„און רופט צונויף אַהער דעם פאַרלאַמענט אויף אייער צווייטער פיייער־
לעכער זיצונג“, מינענדיג די פאַשיסטישע „פיייערלעכקייט“ פון רייכס־
טאַג־פיייערן... (די באַמערקונגען זיינען פאַרבייגייענדיגע, ווייל אין די ראַמען
פון דעם אַרטיקל קאָן איך ניט געבן קיין גענויע אָפּשאַצונג פון די קינסט־
לערישע מעלות פון די לידער).

גרעניצלאָז איז מאַרקיש'עס שנאה פאַר די קאַניבאַלן און טאַקע
דערפאַר האָט זיין ליבשאַפט פאַר די אַנטי־פאַשיסטישע קעמפער אויך ניט
קיין גרעניץ. אַלע באַקאַנטע שטאַרקסטע אַדער צאַרטסטע ליבע־ווערטער
זיינען ניט אימשטאַנד צו כאַראַקטעריזירן פינקטלעך מאַרקיש'עס ליבע,
עס איז איינגאַרטיגע ליבע, סאָוועטישע ליבע. אַמבעסטן וועט זיין צו
באַנוצן מאַרקיש'עס אייגענעם אַריגינעלן אויסדרוק: „אויפגעפלאַטערטע
ליבשאַפט“. די עטלעכע צענדליג לידער אין דעם בוך זיינען ניט נאָר
איבערגעפילט מיט'ן ברענענדיגן האַס פאַר די קאַניבאַלן, נאָר אויך מיט
גרענעצלאָזער ליבשאַפט פאַר דעם „באַפליגלטן“ אַנטי־פאַשיסטישן קעמפער,
וואָס „זיין מוט איז העכער פון די שטערן“.

אפילו די נאַטור קעמפט געגן די קאַניבאַלן, ווייזט אונז מאַרקיש!

„סיגעבלעטער פון וואַלד איו, ווי כאַקי,
קאָלאָנטע פון קריגער—ווי וואַלד;
זיי ניט דורכלאָזן—וועגן זיך שווערן,
יעדער טאַג וועט אַ קבר זיי ווערן“;

„יעדער צווייג און יעדער בלאַט באַגערט
דיין ביקס פאַרשטעלן, רויטאַרמייער !“
„יעדער ווינט אויף וועגן וויקלט זיך און דראַפּעט
פאַרשלייכן דיין ביקס, געטרייער רויטאַרמייער !“
„יעדער גרעזל רייסט זיך מיט פאַרפלייץ, פּונקט ווי מיט קרענץ,
טיגעווער דאָס גרויזאַמע פאַרהילן !“

ווייל „מיט צאָרן הייליגן, מיט ליבשאַפט אויפגעפלאַטערט, קאָן איצט קיין
בוים ניט בלייבן רואיג אין דער ערד“.

זיינע מאַמעדינסטע געטריישאַפט און ליבעגעפילן, זיינע צאַרטסטע
לידישע שורות, גיט ער אָפּ די רויטאַרמייער, קאַמוניסטן און פאַרטיזאַנען.
אין דער „אָדע“ צו „דעם פאַרוואַנדעטן רויטאַרמייער“ זאָגט דער דיכטער :
„און אויב אויף בויער צייטיגט זיך די פּרוכט און גיסט זיך מיט
שמעקעדיגע זאַפטן.—

איז עס דאָס יורן פון דיין שלאַכטנדיגן רוס
און פון דיין אומפאַרגעסלעכער געוואַגטקייט ...
דעם שטויב—אַ יעדער טייך דיר אָפּווישן פאַרלאַנגט,
און ווינטעלעך פון בערג דעם אַטעם טראָגן דיר צושטייער ;
עס לייגט צו וואַנד דינער זיך צו דאָס גאַנצע לאַנד,
ווי צו אַ קינד—אַ מאַמע אַ געטרייע !“
„אַ יעדער בוים רייסט זיך זיין שאַטן דיר צו געבן“.

דאָס זעלבע ווערט אויך אזוי פּראַכטפול אויסגעדרויקט אין דער באַלאַדע
וועגן העלדישן רויטאַרמיאַישן לופט־פלייער „גאַסטעלאָ“.
„דאָס ליד פון פּוילישן פאַרטיזאַן“ ווערט פּרעכטיג געגעבן אין פּאָלקס־
טאָן :

„פייגל טרויערן אויף אומעטיגע ביימער,
פון די פעלדער קומט קיין ווינטל מיט געזאַנג ;
טיקלינגט דעם שוואַיס שווערד אויף אונזער היימלאַנד,
זאָג מיר, וואַלד, — ביז וואַנען און ווי לאַנג ?“
מאַרקיש ווייזט אונז, אַז די העלדן־טראַדיציע און ראַמאַנטיס פון די
בירגער־קריג יאָרן לעבט נאָך עד היום אין דער רויטער אַרמיי : „עס קליינט
גען ווי וואַנדער־געזאַנגען נאָך אָפּ פון פּערד פון בודיאַני'ס דער הייסער
נאַלאָפּ“, „עס טראָגט זיך טשאַפּאָיעוו נאָך אום אויף זיין פּערד, די אויגן
פאַראַוים, און די הענט אין געפּעכט“, „איך אַנטקעגן גייט מיט ליכטיגער
דערמאָנונג ס'אומפאַרעסלעך־צוואַנציגסטע, דאָס רומפּויליגע יאָר“. און
אויף דעם זאָגן איצט עדות די טעגלעכע נייעס פון די סאָוועטישע פּראָנטן—
פון קאַווקאַז, פון וואַראַניעזש, פון לענינגראַד.

זייער ניי לויט דער טעמע, ווי אין אינהאַלט און אין פאַרם, זיינען די
לידער „אַ פאַטרול איבער מאַסקווע“, „דעם קאַניבאַל'ס טראַפּיען“, „אַ
לופטיגער אַלאַרם“, „אין ביינאַכטיגער וואַך“. זיי זיינען פון די שענסטע

נאטור-לידער, וואָס כ'האַב ווען געליענט, און גלייכצייטיג — וואונדער-
לעבע מלחמה-לידער, איבערגעפילט מיט סאַציאַלן אויפרייס-שטאַף און
סנאַיפערישער ציל-געווענדקייט. „אין ביינאַכטיגער וואַך“ לעבט איר דורך
די גרעסטע אַנגסטן און מאַמעדיגע זאָרג פאַר דער אַכצן-יאָריגער „סאַמיר-
גיסטקע אויפ'ן דאָך“, וואָס „עפעס פרעגן ביי דער נאַכט אין אומרו אירע
ליפּן“... ווען אויבן איבער איר דאָך עס רוישט דער מאַטאַר פון אַ
„סוואַסטיקאַ-פיראַט“.

ניט געקוקט אויף די געשילדערטע הימל-שרייענדיגע גרוילטאַטן פון
דעם פאַשיסטישן קאַניבאַל, איז מאַרקיש ניט פאַרצוויפלט. ער זאָגט פאַר-
אויס, אַז מען וועט אים פאַרטרייבן „צוריק אין הייל אַרײַן!“ „און אויס-
ברעכן נאָך וועט אים, ווי די גאַל, אייראַפּע“. „ס'וועט אפשר אַ דרעסירער,
היטנדיג אַ הויכע צאַם, אין אומרו נאָכקלערן פאַרוואונדערט וועגן צוויי-
פיסיגן היבריד פון חיה און פון כאַם, וואָס האָט זיך אויפגעבײלט אין
צוואַנציגסטן יאָרהונדערט“ און קומען צום באַשלוס, „אַז אויף בייד
וואונדער האָט אויפ'ן האַלז די צייט דיר אָנגעטאַן אַ קאַלענדאַר פון צוואַנ-
ציגסטן יאָרהונדערט“.

ווי אַ שטראַפנדיגער נביא און פאַלקס-טריבון וואָרנט ער די פאַשיס-
טען, אַז „עס זיינען אייך קיין אינזלען ניט באַשערט פון הייליגער העלענע!“
אַז „נאָך ווי קיינמאַל וועט גרויס זיין דאָס זיגן“, אַז — זי דרייט זיך
דאָך די ערד, אין טרוים אין ליכטיגן געלייטערט, און ניט די שפיץ, און ניט
די שווערד, און ניט די האַק, און ניט דער שייטער האָט אים זיין אויפגאַנג
צווישן שמערן ניט געשטערט!“

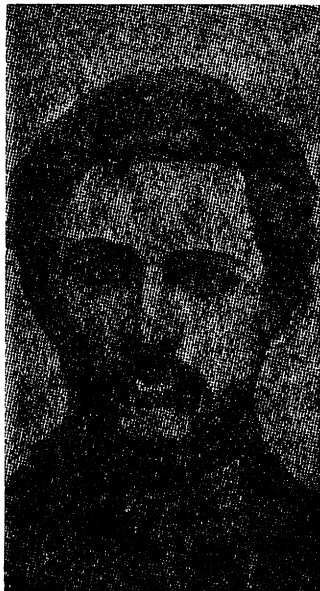
מאַרקיש זעט צוקונפּט-וויזיעס — „און וויסן זייט: פון אונטער
דער ערד, ווי וואַלד, ווי ריזיגער, וועט אויפגיין אַ יעדער אַש-שטויב, וואָס איר
האַט מיט'ן פלאַם פאַרזיט אין די לופטן און דורות מיטלאַלטערלעכע
איבערראַשט דאָרט...“; „און וויסן זייט: אונטער דעם אַש פון שייטער-
דיגע פלעצער בלייבט אויף די היים פאַר אומרואיגע נייסטער, וואָס וואַגלען
אום, ווי שיפן בלאַנדזשענדע, פאַרפאַלנטע פון פיראַטן, — ווילקאַמען,
ברידער, אייך — פון דאַנען איבער גרעניץ!“

מאַרקיש ווייסט, אַז „ס'קוקן פעלקער פאַרטייעט מיט בענטשונג אויף
דער פרייער סאָוועטישער שווערד, — ווייל אין איר איז דער גורל פון
מענטשהייט, ווייל אין איר איז דער גורל פון וועלט“. און אין זיין פילאָד-
זאַפישער לעצטער פאַעמע פון בוך „עקס אַריענטע—לוקס“ זאָגט ער וועגן
סאָוועטישן לאַנד: „מיט פייער און מיט בלוט ווערסטו געפרוואוט פונסניי,
געפאַנצערט מיט דעם ערשטן פערטל פון יאָרהונדערט: צי האַסט דער
וועלט זיך בלוז גע'חלומ'ט אויף אַ ווייל, צי ביסט מיט הויט און ביין
אַריין אין אירע גרונטן... ס'גייט דער פאַרהער אין פייער און אין פלאַם...“

אָבער דער דיכטער זאָגט נביא'יש פאַראוים :
 „ער וועט פאַרברענט ווערן אין דיין צעפלאַקערטן קאַיאָר,
 דעם רוקנבײן, ווי אַן אַ פעלז, צעברעכן וועט ער ;
 ווייל ניט קיין חלום ביזטו, נאָר די וואונדערלעכע וואָר,
 וואָס איז דורך פּײַער־צײַט און דורך פּאַנאָדערוואַקס באַשטעטיגט.
 פון מזרח—ליכט !
 — דורך פּײַער און דורך שווערד !
 פון מזרח—ליכט !
 — דורך דיין געוואַגטן אמת !”

און אויך אין דער נייער נאָך־מלחמה־וועלט, אין די „נאָך ווי קיינמאָל
 גרויסע זיגן“, זעט מאַרקיש פאַראוים די וויכטיגע ראַלע פון דעם קינסטלער
 און דיכטער, פון דעם קעמפער מיט דער פען :
 „מיט געזאָנג מיר'ן אויפהויבן ווידער
 דעם פאַרבראָכענעם קאַפּ פון דער וועלט !”

פּעברואַר 7, 1948.

אַשר שוואַרצמאַן

פון אָשר שוואַרצמאַן ביז דאָרע כאַיקינע

די שוואַרצע מוטער-נאַכט
צעריסן ווערט פון וויי :
— דער שונא ביי די טויערן !

פון טיף פון האַרצן
זיך רייסט אַ ווילד געשריי
— דער שונא ביי די טויערן !

אויף גיך צום פערד,
די האַנט שטאַל אַ ;
סיאיז איצט דער שווערד ,
די שפיז—אַ פאַן
— דער שונא ביי די טויערן !

אזוי האָט געזונגען דער ערשטער אידישער סאָוועטישער דיכטער אין
דער צייט פון בירגער־קריג.
מיט אָט דעם געזאַנג אויף די ליפן איז אָשר שוואַרצמאַן פרייוויליג
אָוועק אין דער רויטער אַרמיי צו פאַרטיידיגן די אַקטאַבער־רעוואָלוציע. און
אויפ'ן 29טן יאָר פון זיין לעבן (אויגוסט, 1919) איז ער געפאַלן אויפ'ן
שלאַכט־פּעלד מיט'ן טיפּסמן במחון אין דעם פּולסטן זיג פון אַרבעטער־
קלאַס. די אידישע סאָוועטישע ליטעראַטור, ווי דער גאַנצער סאָוועטן־
פאַרבאַנד איז געבוירן געוואָרן אין דעם פּלאַקער פון בלוטיגע שלאַכטן.
דער ערשטער אידישער סאָוועטישער דיכטער איז געווען אַ העלדישער
רויטאַרמיער. דאָס איז ניט קיין צופאַל.
מיט אָט דעם געזאַנג אויף די ליפן זיינען איצט, 24 יאָר שפעטער,
פרייוויליג ווידער אָוועק אין דער רויטער אַרמיי דער אידישער סאָוועטישער
דיכטער און אַרדן־טרענגער, איציק פעפער, אַ וועטעראַן פון די בירגער־קריג
שלאַכטן, און דרייסיג אַנדערע באַוואוסטע אידישע שרייבער, „אַנהויבנדיג
פון דוד בערגעלסאָן ביז דער אינגסטער דאָרע כאַיקינע.“
די מייזיקע פון דער אידישער סאָוועטישער ליטעראַטור, — פון ערשטן

ביז'ן איננסטן סאָוועטישן שרייבער, — איז איצט אין די רייען פון דער רויטער אַרמיי אויפ'ן פראַנט. דאָס איז אויך ניט קיין צופאַל. מיר דערוויסן זיך דורך אַ קעיבל פון קויבישעוו צו דער „מאַרן-פריי הייט“, אַז דער טאַלאַנטפולער דיכטער פון ביראָ-בידזשאַן, אַרל ווערגעליס (מיט צוויי יאָר צוריק איז דערשינען זיינס אַ בוך לידער אונטער'ן נאָמען „היים“) — האָט פאַרענדיגט זיין בריוו פון פראַנט, וואו ער פאַרטיידיגט איצט מיט אַ ביקס, ווי מיט אַ פען, זיין היימלאַנד און זיין היים — ביראָ-בידזשאַן, מיט די פאַלגנדיגע ווערטער: „נאָך אַ הייסער שלאַכט, און נאָכדעם ווי כ'האַב אָפגעפירט אַ גרופע פאַשיסטישע באַנדיטן צו דער הויפּט-קוואַרטיר, האָב איך פאַרפאַסט אַ ליד“.

אַט אזוי ווערן איצט באַשאַפן לידער אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. די באַוואוסטע אידישע שרייבער א. גרשטיין (באַרימטער אידישער ליטעראַטור-קריטיקער, וואָס איז ערנסט פאַרוואַנדרעט געוואָרן אויפ'ן שלאַכט-פעלד), מ. ווינער, ש. גאָדינער, א. קושניראָוו, ש. ראָסין, יאַשע זעלדין, ליובאַמירסקי, פאַלקאָוויטש און אַנדערע האָבן זיך אויסגעצייכנט אין דער העלדישער פאַרטיידיגונג פון מאַסקווע אַלס רויטאַרמייאישע וואָלונטירן. (ש. ראָסין איז שפּעטער געפאַלן אין שלאַכט.)

דעם 24טן מאי, 1942, האָט אַשר שוואַרצמאַן'ס חבר און באַוואוסטער אידישער סאָוועטישער דיכטער אהרן קושניראָוו, אויך אַ רויטאַרמייאישער וועטעראַן פון די בירגער קריג צייטן, דערקלערט אויפ'ן צווייטן אַנטי-פאַשיסטישן ראַדיאָ-מיטינג אין מאַסקווע: „איך קום פון דעם פראַנט, וואו די העלדישע רויטע אַרמיי קערט אויס מיט אַ פייערדיגן בעזים דאָס פאַשיס-טישע שמוץ, וואָס איז אָנגעפאַלן אויף אונזער סאָוועטישער ערד. „מיט עלף חדשים צוריק האָב איך, אַ אידישער דיכטער, צוזאַמען מיט אַ סך אַנדערע אידישע, רוסישע, אוקראַינישע, ווייסרוסישע און גרוזינישע דיכטער און שרייבער, זיך פרייוויליג אָנגעשלאָסן אין דער רויטער אַרמיי צו פאַרטיידיגן אונזער לאַנד. מיר האָבן גענומען ביקסן אין די הענט, אָבער מיר האָבן ניט אויפגעגעבן אונזער אַנדער געווער — די פען. מיר האָבן געקעמפט געגן שונא מיט'ן באַיאַנעט און מיט דער פען“.

„די נאַצים האָבן אונז אַרומגערינגלט, אָבער מיר האָבן זיך דורכגעריסן איבער זייערע טויטע קערפערס“, האָט קושניראָוו דערציילט, „אַרומגע-רינגלט פון שונא, האָבן מיר פאַרגעזעצט דעם קאַמף מיט ביקס און אפילו מיט דער פען — אַרויסגעגעבן אַ קליינע פראַנט-צייטונג“, האָט ער איבער-געגעבן.

מיט ביקס אין האַנט,

מיט וואָרס בלוט אין האַרצן

פאַרטאַיע איך זיך איצט

אוו לאַקער נאָך דעם שונא.

אזוי האָט אַשר שוואַרצמאַן אין 1918 געשילדערט אין אַ ליד זיין קאַמף

אויפ'ן שלאכטפעלד אין די רייען פון דער רויטער ארמיי. און איצט דער-
ציילט אונז א. קושנראָוו אין 1942, אז אויך ער האָט געקעמפט געגן דעם
שונא „מיט ביקס אין האַנט“, ווי מיט דער פען. דאָס איז געוויס ניט
קיין צופאַל.

די פען איז, ווי די ביקס, אַ געווער אין סאָוועטן-פאַרבאַנד, אָפּט דאָס
שאַרפּסטע און מעכטיגסטע געווער. די פען און די ביקס גייען ביי אַ סאָווע-
טישן שרייבער ניט נאָר האַנט-ביי-האַנט, נאָר געפינען זיך טאַקע אין דער-
זעלבער האַנט. אַ סאָוועטישער שרייבער און אַ העלדישער רויטאַרמיער
זיינען סינאָנימען אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. דערין איז דער טיפּער זין פון
דער סאָוועטישער ליטעראַטור.

ס'איז דעריבער ניט קיין צופאַל, וואָס די אידישע שרייבער, פּאָעטן,
נאָוועליסטן, דראַמאַטורגן, ליטעראַטור-פּאַרשער, קריטיקער און היסטאָרי-
קער, וואָס זיינען עוואַקואירט געוואָרן קיין אוזבעקיסטאַן און אַנדערע געגנטן
טיף אין לאַנד, זעצן פּאַר זייער שעפּערישע אַרבעט. דוד בערגעלסאָן, צום
ביישפּיל, האָט פאַרענדיגט אַ פּילם-סצענאַריע וועגן די אידישע העלדן אין
דער רויטער אַרמיי און אין די פאַרטיזאַנען-טיילן, דעם קאַמף געגן אַנטי-
סעמיטיזם, דעם קאַמף פון די אידישע מאַסן געגן די פּאַשיסטישע אַריינ-
דינגער און דער פעלקער-פּריינטשאַפט אין סאָוועטן-פאַרבאַנד.

די אידישע שרייבער-סעקציע פירט דורך שעפּערישע אָונטן און שריי-
בער-קאַנפּערענצן, ליטעראַרישע פּאַרלעזונגען און לעקציעס אויף פּאַבריקן,
אין טיילן פון דער רויטער אַרמיי און שפּיטאַלן, ווי פאַר'ן אַלגעמיינעם פּוב-
ליקום. עס זיינען אויך געשאפן געוואָרן שרייבערישע אַניטאַציע-גרופּעס
אַרומצופאַרן איבער די שטעט און דער פּראָווינץ.

ווי עס איז ניט קיין צופאַל — די „זיבעטע סימפּאָניע“ פון דמיטרי
שאַסטאַקאָוויטש, וואָס ער האָט קאַמפּאָנירט אין דער באַלאַגערטער לעני-
גראַד אונטער דעם קנאַלן פון קאַנאַנען, אין דעם פּלאַקער פון בלוטיגע
שלאַכטן. זי ווערט באַצייכנט אַלס „דער זיבעטער הימל פון סימפּאָניע“.
און אויב נישט נאָך העכער...

ווי עס איז ניט קיין צופאַל—די פּאַרלעזונגען פון שלום-עליכמ'ס
ווערק און די פּאַרשמעלונגען פון „בר-כוכבא“ פאַר די רויטאַרמיער אויפ'ן
פּראָנט.

אינזשענערן פון נשמות

„... קריטיק איז נישט די ליידנשאפט פון קאפ, זי איז דער קאפ פון דער ליידנשאפט; זי איז נישט קיין אַנאַטאָמישער מעסער, זי איז א געווער.“—מאַרקס.

סיקומען צוגאסט אהער חשוביע געסט,
שרייבער און אויכעט פאָעטן...
זיי קומען מיט ביכלעך, מיט דאָלערס, מיט רוב,
גרויס אויף דער וועלט זייער שם איז,
זיי זיינען באַגייסטערט!
זיי זאָגן אונז צו —
דערציילן אין אויסלאַנד דעם אמת!
נאָך ווייניגלעך, ווייניגלעך האַלטן דאָס וואָרט,
די ריידעס די שיינע פאַרלאָזט מען,
מיט בייכלעך און קלומקעס קיין אויסלאַנד מע פאַרט,
דער אמת
בלייבט איבער אין מאַסקווע!

(איציק פעפער).

סטאַלין האָט זיך אויסגעדריקט:
„פון אַלע ווערטפולע אוצרות, וואָס די וועלט פאַרמאָגט, איז דער
ווערטפולסטער אוצר—דער מענטש.“
ער האָט אָנגערופן די שרייבער:

„אינזשענערן פון מענטשלעכע נשמות.“

און נישט אומזיסט. און נישט צופעליג. דאָס דרינגט אַרויס פון דעם
גאַנצן זין פון דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע, פון דעם קאָמוניסטישן אידעאַל.
פאַר דער גאַנצער סאָוועטישער ליטעראַטור איז געשטעלט געוואָרן די
קאָלאַסאַלע אויפגאַבע צו באַזיימיגן די רעשטלעך פונ'ם קאַפיטאַליזם אין
דעם באַוואוסטזיין פונ'ם מענטשן, דערציען דעם נייעם סאָוועטישן מענטשן
פון דער קלאַסנלאָזער, סאַציאַליסטישער געזעלשאַפט. די ליטעראַטור אין
סאָוועטן-פאַרבאַנד איז דערפאַר נישט קיין זאך פון יחידים סגולה, פון געציילטע
און אויסדערוויילטע. זי איז א זאך פון מיליאָנען, א זאך פונ'ם גאַנצן
אַרבעטער-קלאַס, פון אַלע האַרעפאַשניקעס.
די סאָוועטישע ליטעראַטור אַנטוויקלט זיך אויף דעם הינטערגרונד

פון א גראנדיעזער קולטור־רעוואָלוציע, ווען דער סאָציאַליסטישער מאַרש פון מיליאָנען אויף קולטור איז א פאַקט פון טאַג־טעגלעכער סאָציאַליסטי־שער ווירקלעכקייט. דער מאַסן־לייענער, זיין קולטור־ניוואָ, זיינע קולטור־פּאָדערונגען וואַקסן פון טאַג צו טאַג. „אונזער ליטעראַטור איז . . . א שאַר־פע שווערד אין די הענט פונ'ם פּראָלעטאַריאַט.“ און אויב מען פאַרשטייט דאָס ניט, קאָן מען ממילא ניט פאַרשטיין אויך די אַנטוויקלונג פון דער סאָוועטישער אידישער ליטעראַטור.

די ליטעראַטור שפּילט א גוואַלדיגע ראָלע אינ'ם סאָוועטישן לעבן. די ליטעראַטור, ווי די פרעסע, ווערט פאַררעכנט פאַר דעם סאַמע וויכטיגסטן, שאַרפּסטן געווער אין די הענט פונ'ם אַרבעטער־קלאַס. די אויפנאַבע פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור איז ניט בלויז צו אַמזוירן, ניט בלויז אויפֿלערן, אָפּשפּייגלען, געבן לעבנס־דערקענטעניש, נאָר דאַרף העלפּן איר בערמאַכן דעם מענטשן און דאָס לעבן, רעוואָלוציאָניזירן די ווירקלעכקייט, ענדערן די וועלט, „טשענדזש די וואָרלד“, ווי עס הייסט מאַיקל גאָלד'ס קאָלום אין „דעילי וואָרסער“. וועגן ליטעראַטור זאָגן מיר דאָס זעלבע, וואָס מאַרקס זאָגט וועגן די בורזשואַזע פּילאָזאָפּן און פּילאָזאָפּיעס :

„די פּילאָזאָפּן פּרובירן בלויז אויף א פאַרשיידענעס אופן דערקלערן די וועלט, נאָר די זאַך באַשטייט אין איבערמאַכן זי.“

די סאָוועטישע ליטעראַטור האָט געהאַלפּן בויען דעם סאָוועטן־פאַרבאַנד, דאָס נייע לעבן און וועלט. און דאָס איז, אין א געוויסן זין, אויך דער אונטערשייד צווישן בורזשואַזער און פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור.

דער פּעריאָד פון בירגער־קריג (1917—1921)

דער היסטאָרישער באַדייט פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור

די סאָוועטישע אידישע ליטעראַטור איז אַנטשטאַנען, געוואַקסן און זיך געפּעסטיגט אַלס אַרגאַניזשער באַשטאַנד־טייל פון דער גאַנצער סאָווע־טישער ליטעראַטור. דער היסטאָרישער באַדייט פון דער סאָוועטישער ליטע־ראַטור באַשטייט דערין, וואָס זי העלפּט בויען און פאַרטיידיגן די סאָציאַ־ליסטישע אָרדענונג, העלפּט אַנטוויקלען פּאַטריאַטישע און מסירת־נפשׁ־געפּילן פאַר'ן הוימלאַנד, וואָס זי איז איינגעשלאָסן אין טאַג־טעגלעכע שלאַכ־טען פאַר דער בויאונג פון לאַנד, פאַר דער באַשיצונג פון לאַנד געגן אינער־לעכע און דרויסנדיגע שונאים. און אינ'ם אַלגעמיינעם כאָר פון דער סאָ־וועטישער ליטעראַטור קלינגט הויך דאָס וואָרט פון דער סאָוועטישער אידי־שער ליטעראַטור. די אַלגעמיינע אויפגאַבעס, וואָס די פּאַרטי, די רעגירונג, דאָס לאַנד האָט אַרויסגערוקט פאַר דער סאָוועטישער ליטעראַטור, האָבן גע־גאַלטן פאַר אַלע אירע נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן, דערין אויך פאַר דער אידי־שער ליטעראַטור.

די אידישע אַרבעטער און האַרעפּאַשניקעס האָבן צוזאַמען מיט די

רוסישע אַרבעטער און פויערים, ווי מיט די ברייטע מאַסן פון אַלע אַנדערע סאָוועטישע פעלקער, געקעמפט אונטער דער אָנפירונג פון די באַלשעוויקעס פאַר דעם זיג פון דער אַקטאָבער-רעוואָלוציע.

דער רוסלענדישער אַרבעטער-קלאַס האָט באַלד נאָכ'ן קומען צו דער מאַכט אָנגעהויבן פאַרווירקלעכן די לענינישע נאַציאָנאַלע פּאָליטיק פון פּאַסן טישער און פּולשטענדיגער גלייכבאַרעכטיגונג פון אַלע נאַציעס. און באַלד האָט זיך אויך אָנגעהויבן די גרויסע אַרבעט פון דער סאָוועט-רעגירונג איבערצובויען דאָס עקאָנאָמישע לעבן פון די אידישע מאַסן דורך אַרייַנ-ציען זיי אין דער גרויסער אינדוסטריע און אין דער לאַנדווירטשאַפּט. די רעגירונג האָט אויך געגעבן א סך הילף די אידן, וואָס האָבן געליטן פון די פּאָגראַמען פון די ווייס-גוואַרדייאישע אַרמיען און באַנדעס, באַזונדערס אויף אוקראַינע, אין די יאָרן 1917—1920.

עס ווערט אויך געשאַפּן אַ ברייטע נעץ פון אידישע שולן און קולטור-אַנשטאַלטן, עס הויבן אָן דערשיינען אידישע צייטונגען, עס הויבט זיך אָן צו אַנטוויקלען אַ רייכע אידישע ליטעראַטור, ס'ווערן אויפגעבויט אַ צאָל אידישע מלוכה-טעאַטערס, א. א. א. וו.

דער קיעווער ליטעראַרישער צענטער

ביז דער מלחמה פון 1914 זיינען די הויפט-צענטערס פון דער אידישער ליטעראַטור אויף דער טעריטאָריע פון געוועזענעם צאָרישן רוסלאַנד געווען וואַרשע און ווילנע, און טיילווייז אָדעס, וואו עס איז געווען אַ העברייאיש-ציוניסטישער ליטעראַטור-צענטער. נאָך דער קערענסקי-רעוואָלוציע קומען אויף נייע צענטערס אין מאַסקווע, פעטראַגראַד, מינסק, און אַ באַזונדערס גרויסער, אינטערעסאַנטער ליטעראַרישער צענטער אין קיעוו. די אַזויר-גערופענע „איינגס“-גרופע גיט אַרויס אין קיעוו צוויי גרויסע זאַמלביכער: דעם ערשטן באַנד „איינגס“ אין 1918 און דעם צווייטן אין 1920.

די „איינגס“-גרופע איז ניט געווען פון איין נוס. מיר געפינען דאָרטן אַזעלכע עלטערע שרייבער, ווי בערגעלסאָן, וואָס דרוקט אָפּ אין „איינגס“ זיינע ווערק „אָפּגאַנג“, „אין פאַרטונקלע צייטן“; נסתר—זיינע „שדים“; א. קאַצונע—זיין „דער גייסט—דער מלך“; י. דאָברושין—זיין „אַנדאַנטע דאָלאַראַזא“. און מיר געפינען אויך די נייע גרופע מיטגייער אָדער מיט-לויפער*—שרייבער, ווי אַ. שוואַרצמאַן, ד. האַפּשטיין, פּרץ מאַרקיט, לייב

(* מיטלויפער האָט מען אָנגערופן אַזעלכע שרייבער, וואָס האָבן אויפגענומען די אַקטאָבער-רעוואָלוציע און זיך אָנגעשלאָסן אַן איר, וואָס האָבן אָבער גיט באַנדן מען מיט אַ גענוגנדיגער קלאַרקייט איר סאַציאַליסטישן כאַראַקטער און אַרויסגע-וויזן פאַרשיידענע וואַקלונגען.)

קוויטסקא, ב. שטיימאן, א. קושנירעוואו.

די עלטערע שרייבער זעצן דאָרטן פאָר זייער אלטן וועג. זיי דרוקן עפיגאָנישע ליטעראַטור וואָס האָט זיך ביי זיי אָנגעזאַמלט נאָך פון פאָר דער מלחמה; זאָכן, וואָס האָבן גאָרניט געהאַט צו טאָן מיט'ן נייעם לעבן. פראַגראַעסיווער איז געווען די דיכטונג אין „אייגנס“. די נייע מיטלויפער-גרופע דריקט שוין אויס הומאַניסטיש-פּאַציפּיסטישע און רעוואָלוציאָנערע שטימונגען. און אַשר שוואַרצמאַן ווערט שוין פאַררעכנט אַלס דער ער-שטער איריזשער סאָוועטישער דיכטער (אין די שפּעטערדיגע יאָרן איז ניט נאָר די נייע יונגע גרופע נאָר אויך אַלע עלטערע שריפטשטעלער זיינען געוואָרן מוסטערהאַפּטע סאָוועטישע שרייבער).

ד ו ר ה א פ ש ט י י ן באַגריסט אין א ריי פראַכטפולע לידער די רעוואָלוציע, כאַטש ער האָט זי נאָך גוט ניט פאַרשטאַנען. ער איז אנטציקט פון דער רעוואָלוציע דערפאַר, וואָס ער זעט אין איר דעם כוח, וואָס האָט געבראַכט נאַציאָנאַלע באַפרייאַונג די איריזשע מאַסן. אין יענער צייט דער-שיינט זיין ערשט בוך לידער „ביי וועגן“ (1919), וואו ער זינגט:

„איז בלוי פון מיינע טונקעלע פאַרטאָגן, וואו כיוואַנדער לאַנג,

די ערשטע מזרח-צייכנס האָבן דורכגעשלאָגן

א העל געזאָג

— עס הויבט אָן טאָגן.“

דערווייל איז אים נאָך ניט געווען קלאָר, אין וואָס אָט דאָס „טאָגן“ באַשטייט, אָבער דער געפיל, אַז „ס'הויבט זיך אָן“, האָט געגעבן מונטער-קייט און דרייסט. דאָך גייט ער נאָך אַלץ „ביי וועגן“, געבליבן דער וואַנד-דערער, וואָס בלאַנדזשעט, זוכט א וועג. דערמיט האָט ער אויסגעדריקט די שטימונגען פון אַ געוויסן סלייבירגערלעכן שיכט, ווי פון דער ראַדיקאַל-לער אינטעליגענץ, וואָס האָט געזוכט א וועג צווישן דער בורזשואַזיע און דעם פראַקטאָריאַט, געשטרעבט צו א בורזשואַדעמאָקראַטישער רעוואָלוציע, געזוכט זעלבסטבאַשטימונג.

איר געפינט נאָך דעריבער אין „ביי וועגן“ א סך נאַציאָנאַליזם, אידעאַ-ליזאַציע פון דער בורזשואַזער קולטור, וואָס פיגורירט ביי אים אונטער'ן נאָמען „דעם זיידנ'ס ירושה“:

„איז האָב אויף מיי אַקסל אַ מאַסע גענומען פון זוימען

באַפייכטע מיט האַרבסט-טויען קאַלטע,

מיט זיידניס ירושה, מיט שטעקן מיט אַלטן, מיט אַלטן

פאַרשטויבטן פאַררומפּענעם לאַגל,

געלאָזט זיך אויף וועגן, אויף וואַנדער, אויף וואַגל.“

האַפּשטיין האָט באַגריסט די רעוואָלוציע אין אַזעלכע גלענצענדיגע לידער, ווי „פראַצעסיע“, „אַקטאַבער“ (י. שייפער האָט עס אויפגעפירט אין אַמעריקע), „פּרענסט מיך, שטילער ברודער“, א. א. אינ'ם ליד „פראַצעסיע“

שילדערט ער א מאַרש פון די „פּראָנטיגע רייען פון דער שפּאַנענדיגער מענטשהייט“, וואָס טראָגן שטאַלץ און דרייסט די אַלטע רויטע פּאַן. די פּאַן, וואָס איז געווען „מיט לופט געלאַמעט“, צעריסן, איז ניט אין איין אונטערערד געווען אויסבאַהאַלטן, ניט איין פּאַליצייאישע קויל האָט זי גע- האָט געלעכערט, פּלאַטערט איצט אין די פּאַרנטיגע רייען פון די שפּאַנענדיגע דעמאָנסטראַנטן, וואָס האָבן דעם „אַלטן גאַט“—די אַלטע וועלט—אוועקגע- שטעלט אויף שטאַנגען פון שאַנד. פאַר האָפּשטיינ'ען איז קלאָר, אז דער וועג צום אַלטן איז אויף אייביג אָפּגעשניטן, רופט ער אויס :
„צוריק קיין טראַס !“

זיין פייערלעכע, פּריידיגע שטימונג ווערט פון אים אַרויסגעבראַכט דורך דער מוזיקאלישער אינסטרומענטירונג פון די לידער, דורך א סך מונד- טערקייט־עפיטעטן, ווי ש פ א נ ע נ ד י ג ע מענטשהייט, ש ט א ל - צ ע, ד ר י י ס ט ע, וואָס טראָגן מיט זיך הילכניגקייט און שיינ (וועקן) דיגע שטעקלעך, קלינגענדיגער קופּער, הילכיגער געלעכטער, שייגענדיגער (טרומיט). דער איינדרוק פון שפּאַנענדיגע מאַסן ווערט דאָ געשאַפן דורך דעם מונטערן ריטם, דעם פּרייען סטראַפּן־געבוי, די שורות אין פאַרשיידע- נער לענג, מיט א פאַרשיידענער צאָל אַקצענטן, ווי מיט דער אַנזאַמלונג פון אויפרייסיע און צישענדיגע קלאַנגען.

פ ר ז מ א ר ק י ש איז אויך געקומען מיט א גאַנצער ריי בונטאַ- רישע אַבסטראַקטע לידער, וואָס רירן נאָך גאַרניט אָן דאָס ווירקלעכע אַרומי- גע רעוואָלוציאָנערע לעבן. אויך ער קומט מיט וואַנדער־מאָטיוון, ווי אויך קאָסמישע מאָטיוון, און דריקט אויס דעם „טומל־טומל“ פון דער רעוואָלוציע. אין יאָר 1919 דערשיינט זיין ערשט בוך לידער „שוועלן“, וואו זיין ערשט ליד הויבט זיך אָן מיט די פּאַלנדיגע ווערטער :

„איך זעגן זיך מיט דיר,

פאַרגייענדיגע צייט,

איך קאָן זיך ניט, פאַרגאַנגענהייט,

איר קערט ניט מיר —

איך האָב זיך אייך געזיחלומיט...“

מאַרקיש זעננט זיך מיט דער פאַרגאַנגענהייט, ער וויל פון איר ניט וויסן, אָבער אויך די צוקונפט גייט אים ניט אָן, קימערט אים ניט :

„און דו ווער ביזט, מיין צוקונפט,

פאַרוואַקסענע אין גרויע האָר ?

כיגעהער ניט דיר,

דו זיחלומיט זיך מיר נאָר !“

אָבער וואָס איז פאַרט זיין שטרעבן און באַגער ? ענטפערט ער אויף

דעם :

„כיבין דייער, ינישטיגער אַצינד,“

בלינד !

און בלינדערהייט כ'בין רייד !

מיר שטארבן ביידע גלייך

און ווערן גלייך געבוירן..."

דאָס הייסט, זיין אידעאַל איז צו לעבן מיט דעם „נישטיגן אַצינד“, מיט דעם געגעבענעם מאַמענט, לעבן בלינד און זיך וועגן קיין זאך ניט זאָרגן. זאָרגלאָזיגקייט, ציללאָזיגקייט—איז מאַרקיש'עס לאָזונג. און אַטרי ענגאָ-איסטישע, אינדיווידואַליסטישע, טרעמפישע מאַטיוו דרינגען דורך דאָס גאַנצע בוך, און זיינען געווען, ווייזט אויס, „שוועלן“ צו זיינע שפּעטערדיגע ענלעכע זאָרגלאָזע, טרעמפישע ביכער, ווי „פּוסט און פּאַס“ (1920) און „סתם“ (1920).

דאָ זיינען געקומען צום אויסדרוק שטימונגען פון קליינבייהגעלעכע שיכטן, וואָס האָבן אויפגענומען די רעוואָלוציע אויף אַן אַנאַרכיסטיש-אינדיווידואַליסטישן אופן. בלויז אינ'ם בוך „סתם“ האָט מאַרקיש שוין געפרואווט דירעקט באַרירן די אַקטאַבער-רעוואָלוציע, אָבער אויך דאָ איז ער ווייטער פון קיין אַבסטראַקטע — אמת, באַגייסטערטע — לויבגעזאַנגען ניט אַוועק. די כוחות און די צילן פון דער רעוואָלוציע האָט ער נאָך דעמאָלט ניט באַנומען.

דאָס האָט זיך אויך אָפּגעשפיגלט אין דער קינסטלערישער אויספאָר-מירונג פון זיינע לידער: אין אָנוואַלגער פון פאַרשיידענע היפּערבאָלישע בילדער, א האַסטיגער און צעוואָרפענער ריטם. אויך ביי אים האָט איר דעם גרונט-מאָטיוו פון וואַנדערן, גיין, לויפן, כאַטש אָן א זין און אָן א ציל, גלאַט אַזוי, „סתם“ אַזוי, „פּוסט און פּאַס“.

ל י י ב ק ו ו י ט ק א דריקט אויך אויס ענלעכע שטימונגען אין זיינע ערשטע לידער, ווי אין זיין ערשטן בוך „טריט“. דאָס איז דער געפיל פון אָפּגעשטאַנענע המונישע שיכטן, וואָס דערוואַכן א דאַנק דער רעוואָלוציע, כאַטש זיי האָבן זי נאָך ניט אין גאַנצן באַנומען. ס'איז „טויבער תם“ און „טויבער אומרו“, ווי קוויטקאָ דריקט זיך אויס. אין זיין גרעסערער פּאָעמע „רויטער שטורעם“ טרעט ער שוין אַרויס געגן דער אַלטער וועלט. ער רופט די יונגט איבערצורייסן מיט די צוריקגעשטאַנענע טאַטעס, רייסן מיט די „שוואַגערלעך“, זיך אַנשליסן אָן דעם נייעם לעבן. ער דריקט אויס אומרו פון עפעס, וואָס קומט, פון „טריט“. נאָך דער „שווייגנס-מאָטיוו דאָמינירט אין פיל לידער, א סימן פון פאַרלויבנקייט און אומקלאַרע שפיר-רונגען.

מיר געפינען ביי אים, אין יענער צייט, א ריי מרה-שתורה-לידער, וואָס ווערן נאָך ברייטער און גרינטלעכער פאַרגעזעצט ביי עזרא פיניבערג'ן. איר טרעפט אויך דעם וואַנדער-מאָטיוו („מיון בלאַנדע“). אָבער אויך פיל לידער פון יוגנט-פרייד (ציקל „יונגע פרייד“). אין דער פאַרם געפינט איר פיל פּאָלקלאָר-עלעמענטן, און די לעקסיקא איז אין דער גרעסטער מאָס פון דער מאַטעריעלער וועלט.

דער וואַנדער־מאַטיוו איז אויך די ווירקונג פון נסתר'ן, וואָס איז נאָך פּרצ'ן געוואָרן דער וויכטיגסטער פּאַרשטייער פון סימבאָליזם. אין „אייגנס" האָט דער נסתר פּאַרגעזעצט זיין אַלטן אופן שרייבן. אין צענטער געפינען מיר דעם „גויער", וואָס זוכט גערעכטיגקייט. די פּאָליסיטישע אינטעליגענץ האָט באַטראַכט ווי דעם אויסדרוק פון דעם פּאָלקס־גייסט אַ גרויסן שיכט פון קליינבירגערטום, וואָס האָט געדאַרפט אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע זיך זעלבסטבאַשטימען, געוואַרט אויפ'ן אויסלייזער. און דאָ קומען מיר צום משיחזם פון —

ב י י נ ו ש ש ט י י מ א ן , וואָס האָט אָפּגעדרוקט דעמאָלט די סימבאָליסטישע דראַמען „ביים טויער" (אויפגעפירט פון „אַרטעף" אין ניו יאָרק), „משיח בן יוסף" און „דאָס רויטע קינד" (י. שיפער האָט געשאַפן פאַר די לעצטע צוויי מוזיק און דער פרייהייט געזאַנג פאַראיינן האָט זיי אויפגעפירט אין ניו יאָרק).

אין די דראַמען האָט ער אויסגעדריקט נאַציאָנאַליסטישע פּאַרנעפּלעטע שטימונגען און דערוואַרטונגען אויף דערלייוונג פון דעם קליינבירגערטום. אין „ביים טויער" האָט ער דורכגעפירט די אידיע פון אידישן משיחזם און אתה־בחרתנו'אִיזם, די אידן האָבן געגעבן דער וועלט דאָס קריסטנטום, די אַלטע אייראָפּע קרייצגיט איר אייגענעם גאָט, די וועלט־מלחמה צעוואָלגערט די קולטור. אין „משיח בן יוסף" האָבן מיר אַ דורכגעפאַלענע רעוואָלוציע. אין „דאָס רויטע קינד" זיגט, אמת, צום סוף די רעוואָלוציע, אָבער ווי אַ סטיכישער פּראָצעס.

דער הויפט־פעלער פון שטיימאַנ'ען איז זיין דעזערטירן אין דער פאַר־נאַנגענהייט, אַנשטאַט דורך דער פאַרגאַנגענהייט פאַרשטיין דעם היינט און פאַרקערט. שטיימאַן האָט געזען די רעוואָלוציע דורך פּאַגראַמען, אויסגע־דריקט שרעק און אנטווישונג, ניט געקוקט אויף זיין „רויטן" סוף. ער האָט געזוכט אויסלייוונג אין איבערנאַטירלעכע קרעפטן און דער סימבאָליזם איז געווען אַ סימן פון דער אָנמעכטיגקייט.

פון אַן ענלעכן כאַרקטער איז געווען קאַציר ז נ ע'ס „דער גייסט — דער מלך".

א. קושיניר און באַזינגט אין זיינע ערשטע לידער די דרייטע יוגנט, וואָס פאַרבייט די היימישע „רו" אויף שטורמישער „סכנה". ער וויל ניט וויסן פון קיין שום „אַלטע געמאַסטענע וועגן". אָבער דאָס זיינען נאָך אַלץ אַבסטראַקטע שטימונגען, און די לידער ווערן ניט אָנגעפילט מיט קיין ממשות'דיגן רעוואָלוציאָנערן אינהאַלט. אין די שפּעטערדיגע לידער, ווי „ווענט", „עקראַן", און „ראַסייא", איז ער שוין מער קאָנקרעט. דאָס ליד „ווענט" איז געבויט ווי אַ ברייט פאַנאַדערעגוויקלטער מעטאַפּאָר: „הויז כע, האַרטע, פעסטע ווענט" האָבן גענומען רעדן:

„גיט אונז אַ הויל,

באַקלעפט און באַהענגט אונז

מיט מענגעס אַפישן, פּלאַקאַטן און בלעטער.
 מיט זיי,
 ווי מיט ריזיגע גאַרגלען,
 וועלן מיר שרייען
 מיר הערן —
 פעסטע, זיגערישע טריט".

דעם איינפלוס פון א. קושניראָוו'ן קען מען געפינען אפילו ביים יונגן
 אָדער אינגסטן אמעריקאַנישן פּראָלעטאַרישן דיכטער מ.א. סול, וואו איר

א. קושניראָוו

טרעפט די ענלעכע שורה— „עס רעדן ווענט"—און ענלעכע בילדער און גע-
 דאַנקען.

מיט א שטורמישן ריטם באַזינגט קושניראָוו די גרויסע פרייד פון די
 ערשטע רעוואָלוציע־טעג.

אַ ש ר ש ו א ר צ מ א ן פאַרנעמט אן אייגנאַרטיג אַרט צווישן
 דער קיעווער גרופע. די ערשטע צייט טרעפן מיר ביי אים די זעלבע גוט-
 באקאַנטע קליינבירגערלעך־פּאַלקיסטישע שטימונגען. ער איז פאַרנומען מיט
 פּערזענלעכע איבערלעבונגען, מיט בענקעניש און טרויעמען.

אַלס סאָלדאַט אין דער ערשטער וועלט־מלחמה, האָט ער דאָך ניט באַנו-
 מען איר פולן קלאַסן־באַדייט, און אין די לידער פון יענער צייט געפינט איר
 פּאַציפּיסטישע און נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען. נאָך דער רעוואָלוציע
 געפינען מיר אים אין קיעוו. ער באַפרייט זיך פון זיינע קליינבירגערלעכע

שטימונגען און הויכט אָן שרייבן עכטע רעוואָלוציאָנערע לידער, ווי „אין אויפשטאַנד“, וואו ער זעט שוין קלאָר, אַז די רעוואָלוציע גייט:

„פון הייזער אָרעמע, פון שטיקנדע וואַרשטאַטן,
פון לאַנגע וואַגל-נעכט, פון הונגעריגע טעג
געקומען זיינס איר, ברידער מייע פילע
צו ווייזן

דעם פרייז פון אייער מי,
דעם וויי פון אייער לייב,
דעם אויסגעשריי פון דורות און פון צייטן.“
און ער איז גרייט צו קעמפן פאַר דער רעוואָלוציע:

„מיט ביקס אין האַנט,
מיט וואָרעס בלוט אין האַרצן,
פאַרטייע איד זיך איצט
און לאַקער נאָך דעם שונא“.

און ביי אַ. שוואַרצמאַנ'ען איז דאָס וואָרט געווען טאַט. אין יאָר 1919 איז ער פרייוויליג אַריינגעטראָטן אין דער רויטער אַרמיי. פאַר'ן אַוועקגיין האָט ער אָנגעשריבן דאָס באַרימטע ליד „דער שונא ביי די טויע-רען“, וואו ער רופט צו פאַרטיידיגן דעם סאָוועטן-פאַרבאַנד:

„אויף גיך צום פערד,
די האַנט שטאָל אָן,
סיאיז איצט די שווערד,
די שפיז—א פאָן!
דער שונא ביי די טויערן!“

אין האַרבעט פון דעם זעלבן יאָר איז ער געפאלן פון אַ פיינטלעכער קויל אין אַ שלאַכט מיט די פּוילישע פּאַנסקע אַרמיען. ער איז ניט בלוזן דער ערשטער אידישער דיכטער, וואָס האָט זיין לעבן אַוועקגעגעבן פאַר דער רעוואָלוציע, נאָר ער איז פאַרבליבן אין דער געשיכטע פון דער סאָוועטישער אידישער ליטעראַטור אַלס איינער פון די ערשטע און באַדייטנדיגסטע רע-רעוואָלוציאָנערע דיכטער.

אַרבעטער-דיכטונג

סוף 1920 שטעלט זיך ענדגילטיג איין די סאָוועטן-מאַכט אין קיעוו (און אין גאַנץ אוקראַינע). אַ צאָל שרייבער פאָרן אַוועק קיין אויסלאַנד. דעם קיעווער „אייגנס“ פאַרבייט אין מאַסקווע דער זשורנאַל „שטראָם“. און אין יאָר 1922 וואַקסט אויס אַ נייע יונגע „ווידערוואַקס-גרופע אין קיעוו, וואָס שליסט אויך איין דעם שפּעטערדיגן באַרימטן פּראָלעטאַרישן דיכטער איציק פּעפּער, ווי אויך עזראַ פּינכערנ'ן, ל. רעזניק, א. וועלעדניצקי, מ. שאַפּיראַ, כאַטשעוואַצקי, א. אַנד.

אין דער צייט פון בירנער-סקריג (1917—1921) איז גלייכצייטיג מיט

דער קליינבירגערלעכער ליטעראטור געווען א שטראם פון ארבעטער־שריי-
בער. די אידישע קאָמוניסטישע און קאָמונישע צייטונגען און זשורנאלן,
ווי די „קאָמוניסטישע וועלט“, „כוואַליעס“, „עמעס“, „קאָמפּאָן“, „וועקער“,
א. א. זיינען פול מיט לידער פון אידישע ארבעטער און רויט־אַרמיער.

אין זייערע לידער הערשן שוין קאָלעקטיוויסטישע און אינטערנאַציאָ-
נאַליסטישע מאָטיוון. זיי באַזינגען די שלאַכטן מיט'ן שונא, די העלדיש-
קייט פון די ארבעטער און רויט־אַרמיער, דעם זאָוואָד און דעם וואַרשטאַט.
אין זייער דיכטונג פילט זיך שטאַרק דער איינפלוס פון די עלטערע אַמערי-
קאַנישע רעוואָלוציאָנערע דיכטער — ווינטשעווסקי, באַוושאַווער און
עדעלשטאַט, — ווי אויך פון דער רוסישער פּראָלעטאַרישער דיכטונג אין
יענעם פּעריאָד, באַזונדערס פּונ'ם „פּראָלעט־קולט“. דאָס זיינען אַזעלכע,
ווי גילדין, אַבאַרבאַנעל, יודאַוין און אַנדערע.

אַזוי זינגט, צום ביישפּיל, אַ ב א ר ב א נ ע ל :

„ברידער, איז ענגע געשלאָסענע רייען,

צום לעבן צום נייעם שטייט אויף !

זעט נאָר די פּאַנען, ווי הערלעך זיי ווייען,

דערוואַכט נאָר צו יעטוויילן רוף !”

און גילדין שרייבט אין יענער צייט :

„טיטאַניש ראַנגל איך זיך אויף די פּאַליוסן

פון אומרעכט, צווייפל און רחמנות,

כיווער ניט איינגעמידט, כיווער ניט אַלט.

איך בין דער גליקלעכסטער,

פון לייד, צער און שטורעם

א געזאַלבער זיגער,

און כיבענטש די שעה,

וואָס האָט געפּליגלט מיין געמיט.”

איר געפינט ביי זיי די זעלבע „פּאַנען“, „געשלאָסענע רייען“ און „טי-
טאַנען“ און קאָסמישקייט, ווי ביי די אַמעריקאַנער דיכטער און ווי ביי די
פּראָלעטקולט־דיכטער. זיי שרייבן אַבסטראַקט, זיי האָבן נאָרניט פון דעם
אַלטענלעך־שטייגערישן רעאַלן לעבן, נאָר זיינען רעוואָלוציאָנערע ראַמאַנט-
טיקער. ניט געקומט אויף די גרויסע חסרונות האָבן זיי דאָך אויסגעדריקט
די העלדישקייט, באַגייסטערונג, דעם שוואַונג און פאַרמעסט, די וועלט־רע-
וואָלוציע מאַסשטאַבן פון דער בירגער־קריג עפּאָכע—פון דעם באַמת טיטאַ-
נישן קאַמף פאַר דער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור געגן דער גאַנצער קאַפי-
טאַליסטישער וועלט. זיי האָבן געליטן פון די חסרונות פון „פּראָלעטקולט“,
וואָס לענין האָט שאַרף קריטיקירט. לענין האָט געהאַלטן, אַז :

„די פּראָלעטאַרישע קולטור איז ניט עפעס אַ זאַך, וואָס איז

פּלוצים אַרויסגעשפרונגען, מען ווייסט ניט פון וואַנען, זי איז ניט קיין

אויסטרעכטעניש פון מענטשן, וואָס רופן זיך ספעציאַליסטן פון פראַך-
לעטאַרישער קולטור. דאָס אַלץ איז א דורכאויסגער אַבסורד..."
"אַן דעם קלאַרן פאַרשטאַנד, אַז נאָר דורך פינקטלעכן וויסן די
קולטור, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דער גאַנצער אַנטוויקלונג
פון דער מענטשהייט, נאָר דורך איבעראַרבעטן זי קאָן מען בויען א
פראַלעטאַרישע קולטור—אַן אַזאַ פאַרשטאַנד וועלן מיר די דאָזיגע
אויפנאַבע ניט דערלייזן". (לענין, געזאַמלטע ווערק, באַנד 25,
זייט 387).

דער אויפשטעל-פּעריאָד (1922—1927)

דער פּעריאָד נאָכ'ן בירגער־קריג, פון יאָר 1922 אָן, וואָס ווערט אָנגע-
רופן אויפשטעל-פּעריאָד, צייכנט זיך אויס מיט דעם איבערגאַנג צו פּריד-
לעכער בוואונג און צו דער נייער עקאָנאָמישער פּאָליטיק (נעפּ). אין יענער
צייט זיינען שוין די וויכטיגסטע פּראָנטן פון בירגער־קריג געווען ליקווידירט.
ס'איז געווען נויטיג אויפצושטעלן וואָס שנעלער די ווירטשאַפט פון לאַנד,
וואָס איז קאָמאַסטראַפּאַל רואינירט געוואָרן אין משך פון דער מלחמה און
דעם בירגער־קריג. פאַר דעם צוועק האָט מען איינגעפירט די נייע עקאָנאָ-
מישע פּאָליטיק, דעם אַזוי־גערופענעם „נעפּ".

„נעפּ—דאָס איז די ספעציעלע פּאָליטיק פון דער פּראַלעטאַרי-

שער מלוכה, וואָס איז אויסגערעכנט אויף צו דערלאָזן דעם קאַפּי-
טאַליזם ביי דער אָנוועזנהייט פון די קאָמאַנדע־הויכן אין די הענט
פון דער פּראַלעטאַרישער מלוכה; אויסגערעכנט אויף א קאַמפּ-
צוווישן קאַפּיטאַליסטישע און סאָציאַליסטישע עלעמענטן, אויסגערע-
כענט אויף דעם וואוקס פון דער ראַלע פון די סאָציאַליסטישע עלע-
מענטן צום שאַרן פון די קאַפּיטאַליסטישע עלעמענטן, אויסגערעכנט
אויפ'ן זיג פון די סאָציאַליסטישע עלעמענטן איבער די קאַפּיטאַליס-
טישע, אויסגערעכנט אויף דער פאַרניכטונג פון קלאַסן, אויף אויס-
בויען דעם פונדאַמענט פון דער סאָציאַליסטישער עקאָנאָמיק".
(סטאַלין, פּאָליטישער באַריכט פונ'ם צ. ק. צום 16טן צוזאַמענפאַר,
1926, זייט 77).

אין דעם נעפּ־פּעריאָד געפינען מיר צוזאַמען מיט שפּעטער אויסגע-
לעבטע ניט־געזונטע שטימונגען אויך א ווייטערדיגן באַדייטנדיגן וואַקס
פון דער סאָוועטישער אידישער ליטעראַטור, נייע מיטלויפּערישע און פּראַך-
לעטאַרישע שרייבער.

אויפבלי פון דער פראָלעטאַר־ רישער דיכטונג

אין די ערשטע יאָרן נאָך דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע איז דער פירנדיגער זשאַנר פון דער סאָוועטישער אידישער ליטעראַטור געווען די פּאָעזיע. שפּעטער האָט די פּראָזע זי אָנגעהויבן אָניאָגן. דאָס זעלביגע דאַרף מען זאָגן וועגן דער דראַמאַטורגיע, וואָס איז אפשר נאָך עד היום א הינטערשטעליי־גער געביט אין פּאַרגלויך מיט דער פּאָעזיע.

די אידישע פּאָעזיע האָט זינט דעם אויפשטעל־פּעריאָד קאָלאַסאַל פּאַר־ברייטערט איר פּאַרנעם, האָט אָפּט אַזוי ווי פּאַרביטן אָדער אַריינגעריסן זיך אינ'ם געביט פון דער פּראָזע. זי האָט געגעבן א ריי גרויסע פּאָעמעס—גאַנצע ביכער מיט סוזשעטן, העלדן, סיטואַציעס. זי שטייט עד היום אויף א זייער הויכן ניוואַ לויט איר אידיאָישער אָנגעזעטיגטקייט, לויט דער צאָל גרויסע מייסטערס און באַדייטנדיגע ווערק. די אידישע פּאָעזיע פּאַרנעמט זייער א חשוב'ן פּלאַץ ניט נאָר אין דער אידישער ליטעראַטור, נאָר אין דער סאָוועטישער פּאָעזיע בכלל, וואָס איז זייער א גרויסער קאָמפּלימענט.

אין די יאָרן פּונ'ם בירגער־קריג און אין די ערשטע יאָרן פּונ'ם „נעפּ" איז די שטאַרקסטע גרופּע פון דער סאָוועטישער אידישער ליטעראַטור, אין קינסטלערישן הינזיכט, געקומען פון דער קליינבירגערלעכער אינטעליגענץ. אָבער זינט דער צווייטער העלפט פון דעם אויפשטעל־פּעריאָד הויבט אָן אַלץ מער צו פּאַרנעמען דעם אויבן־אָן דער נייער יונגער פּראָלעטאַרישער פּליגל. צו זיי געהערט די אידיאָיש־קינסטלערישע אָנפירנדיגע דאָלע. און אויך די געוועזענע קליינבירגערלעכע אָדער אַזוויגערופּענע מיטל־ווערטישע שרייבער וואָרפן זיך אַריין מיט לייב און לעבן אין דער סאָציאַליסטישער קולטור־בויאונג, פּאַרבינדן זיך ענגער מיט דער פּאָליטיק פון דעם אַרבעטער־קלאַס, מיט דער סאָוועטן־מאַכט.

די פּראָלעטאַרישע שרייבער האָבן א סך פּריער זיך אָנגעהויבן אַפּרופּן אויף די פּאַרשידענע געשעענישן פון דער רעוואָלוציאָנערער ווירקלעכקייט. זיי האָבן די ערשטע אָנגעהויבן באַלויכטן די וויכטיגסטע טעמעס פּונ'ם בירגער־קריג און דער סאָציאַליסטישער בויאונג, און דערמיט אַליין אָנגער־וויזן א וועג די אַנדערע שרייבער.

די פּראָלעטאַרישע דיכטער זיינען אין דעם אויפשטעל־פּעריאָד געוואָרן

רייפער אידייאיש און קינסטלעריש. עם פארשווינדן די דעקלאראטיווע, אבסטראקטע, סכעמאטישע רעוואָלוציאָנערע געזאַנגען. זיי הויבן אָן פאַר-קערפערן אין באַדייטנדיגע קינסטלערישע ווערק די רעוואָלוציאָנערע דער-פאַרונגען פון די סאָוועטישע מאַסן, אין דער ערשטער דריי פונ'ם בירגער-קריג. א י צ י ק פ ע פ ע ר, צום ביישפּיל, קומט מיט זיין באַרימטן בוך „וועגן זיך און אזוינע, ווי איך“. פּעפּער איז אַליין געווען אַ פּריוויליגער אין דער רויטער אַרמיי, און אַ קאָמוניסט, און האָט אָנגעהויבן באַווייזן אין זיינע פּרעכטיגע, פּרישצאַפּלדיגע לידער די אַרבעטער און פּויערים, די קאָמו-ניסטן און קאָמוניסטן, די לעבעדיגע קעמפּער אויף די אַקטאַבער-פּראָגנאָסן. אין זיין צווייטן בוך „אַ שטיין צו אַ שטיין“ מאַכט שוין פּעפּער אַ ווייטער-דיגן שריט—ער באַווייזט שוין די לעבעדיגע קעמפּער אויף די ווירטשאַפּט-פּראָגנאָסן אין די געענדערטע אומשטענדן פון דעם אויפשטעל-פּעריאָד, די קעמפּער אויף די רעשטאַוואַניעס, די בויער און אויפשטעלער פון דער סאָציאַליסטישער אינדוסטריע און קולטור. עם קומען נאָך אַ סך אַנדערע פּראָלעטאַרישע דיכטער.

דער אויפבלי פון דער פּראָזע

אין דעם אויפשטעל-פּעריאָד, ווי געזאַגט, הויבט זיך אויך אָן אַן אויפבלי פון דער פּראָזע, וואָס שילדערט דער עיקר די אימפּעריאַליסטישע מלחמה און דעם בירגער-קריג.

ש. ג א ד י נ ע ר, וואָס איז געווען אַ דירעקטער אַנטיילנעמער, אַ סאָלאַט אין דער צאַרישער אַרמיי, גיט איבער אין זיינע ערשטע דער-ציילונגען די גרוילן פון דער מלחמה, כאַטש ער גיט עס נאָך אין אַ פּאַציר-פיסטישן גייסט. אין דער פּאַרם געפינען מיר אויך אַ סך עלעמענטן פון סימבאָליזם, ער איז נאָך ניט גענוג קלאָר און רעאַליסטיש. ער שילדערט דעם פּאַנאָרעפּאַל פון דער צאַרישער אַרמיי, די דעמאָביליזאַציע, דעם אי-בערגאַנג פון דער אימפּעריאַליסטישער מלחמה אין בירגער-קריג.

אין זיין שפּעטערדיגן ראָמאַן „דער מענטש מיט דער ביסק“ איז שוין די סאָלאַטישע מאַסע מער דיפּערענצירט, מען זעט שוין קלאָרער דעם אַנ-וואָקס פון קלאַסן-באַוואָוסטזיין ביי די אַרבעטער און פּויערים, ווי זיי ווערן אַלץ מער באַלשעוויזירט און ווי זיי רוקן פון זיך אַרויס רעוואָלוציאָנערע באַלשעוויסטישע פירער-קאַדרען. דאָס ווערק איז שוין מער קאָנקרעט און רעאַליסטיש, איידער זיינע פּריערדיגע דערציילונגען.

מיט דער אימפּעריאַליסטישער מלחמה און דעם בירגער-קריג פּאַרנעמט זיך אַ סך אין זיינע ערשטע ווערק דער שרייבער ד א נ י ע ל. פון די ערשטע נייע, באַדייטנדיגע פּראָזע-קינסטלער צו שילדערן די סאָציאַליסטישע איבערבויהאַרבעט אין די אידישע שטעטלעך איז געווען אָ ר ל א נ ד אין זיין בוך „הרעבליעס“. י ו ד ל י א פ ע שרייבט אָן דעם „נעפּהיוה“, וועגן דעם קלאַסן-קאַמף צווישן דער אידישער באַפּעלקערונג אין דער צייט

פונ'ם „נעפ“. עם דערשיינען נאך א סך פראזעווערק פון די שרייבער: אברהם קאהאן, פערסאוו („קארנברויט“), איציק קיפנים („חדשים און טעג“), נח לוריע, דוד וואלקענשטיין, א. א.

אין דער זעלבער צייט הויבן זיך שוין אויך אן באווייזן די פראָסאַ-וועטישע ווערק פון דעם גרעסטן מאָדערנעם אידישן פראָזאאיקער דוד בערגעלסאָן.

אידעאלאָגישע שטרייטן

אין דעם פעריאָד אנטוויקלען זיך הייסע ליטעראַריש-פּאָליטישע דיס-קוסיעס וואָס האָבן אָפּגעשפּילט דעם קאמף פון פאַרשידענע קלאַסן-כחות פאַר העגעמאָניע אין דער סאָוועטישער ליטעראַטור. די קאמפן ווערן אויס-געפאַכטן אויף די שפּאַלטן פון אַ גאַנצער ריי זשורנאַלן ווי אויך אין דער פרעסע.

מיר האָבן שוין דערמאָנט דעם מאַסקווער זשורנאַל „שטראַם“, וואָס האָט אַרום זיך גרופירט דער עיקר די אַזוי-גערופענע קליינבירגערלעכע שריי-בער. אין יאָר 1923 הויבט אָן צו דערשיינען אין מאַסקווע דער פּרעכטיגער קאָמונישער זשורנאַל „יונגוואָלד“, וואָס האָט געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער אנטוויקלונג פון דער פראָלעטאַרישער ריכטונג ניט נאָר אין סאָוועטן-פאַרבאַנד, נאָר אפילו אין אַמעריקע. אין מינסק האָט אין 1924 אָנגעהויבן אַרויסגיין דער חודש-זשורנאַל „שטערן“, וואָס פּלעגט רעגולער דערשיינען כמעט ביז דער איצטיגער אָספּאַציע. אין דעם זעלבן יאָר הויבט אָן אַרויס-צוגיין אויף אוקראַינע דער זשורנאַל „רויטע וועלט“, און נאָכדעם „פראָליט“ און „פאַרמעסט“. און זינט יאָנואַר 1938—„סאָוועטישע ליטעראַטור“.

די זשורנאַלן האָבן א סך אויפגעטאָן אין צונויפזאַמלען און אַרויסרוקן פראָלעטאַרישע שרייבער-קאָדדען. צו דער אויפגאַבע האָבן אויך א סך בייגעטראָגן די צייטונגען: „עמעס“ (מאַסקווע); „קאָמוניסטישע פּאָן“ (קיעוו); „שטערן“ (כאַרקאָוו); „אַקטיאַבער“ (מינסק); ווי אויך די קאַמ-יונישע „יונגע גוואַרדיע“, „יונגער אַרבעטער“, א. א. אַנד.

אַ גרויסע ווירקונג אויף דער אנטוויקלונג פון דער סאָוועטישער ליטע-ראַטור האָט געהאַט די רעזאָלוציע פון צ. ק. ד. פ. ק. (ב) וועגן דער פּאָליטיק פון דער פאַרטיי אין נעביט פון קינסטלערישער ליטעראַטור (1925). די רעזאָלוציע האָט פעסטגעשטעלט די עקזיסטענץ פון די פּאָליטישע ליטעראַ-רישע גרופירונגען: א פראָלעטאַרישע, א פּויערשע, א מיטלויפּערישע און א נייברזשוואַע אָדער נעפּריכטונג. די רעזאָלוציע האָט גערופן צו העלפן מיט אַלע כחות דעם וואַקס פון די פראָלעטאַרישע שרייבער און שטיצן זייע-רע אָרגאַניזאַציעס, ווייל „די פאַרטיי זעט אין זיי די צוקונפטיגע אידיאָלישע אָנפירער פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור“, און גלייכצייטיג גערופן צו באַ-קעמפן די נעפּ-אידיעאָלאָגיע. דאָרטן איז אויך אונטערגעשטראַכן געוואָרן די

וויכטיגקייט פון דעם קאמף געגן ניט־דערשאצן דעם באדייט פון דער פראָ-
לעטארישער ליטעראַטור, וואָס איז הויכטזעכלעך געווען א קאמף געגן טראַצ-
ק'ס ליטעראַטור־טעאָריעס, זיי געגן די טראַצקיסטישע קריטיקער: וואָ-
ראַנסקי, א. אַנד.

אין יאָר 1925 האָט זיך געגרינדעט די אַסאָציאַציע פון די פראָלעטאַ-
רישע שרייבער, וואָס האָט זיך גענומען דורכפירן אין לעבן די אָנווייזונגען
פון דער פּאַרטיי. די אידישע פראָלעטאָרישע שרייבער זיינען געוואָרן טיילן
פון די פראָלעטאָרישע שרייבער־אָרגאַניזאַציעס אין די געהעריגע רעפּובליקן,
אין מאַסקווע, „מאַפּפ“ (סוף 1924), אין ווייסרוסלאַנד „בעלאַפּפ“ (1925),
אויף אוקראַינע, „וואַספּפ“ (1927).

אַט די אידישע פראָלעטאָרישע שרייבער־אָרגאַניזאַציעס האָבן געשפּילט
א גרויסע ראלע אין דעם רעקאָנסטרוקציע־פּעריאָד.

רעקאָנסטרוקציע־פּעריאָד פון די 5־יאָר פּלענער

אין משך פון דעם אַזוי־גערופענעם רעקאָנסטרוקציע־פּעריאָד און זינט
1928, מיט דער אינפּירונג פון די 5־יאָר פּלענער, האָט די אידישע סאָווע-
טישע ליטעראַטור צו פאַרצייכענען קאָלאָסאַלע דערגרייכונגען. מיט יעדן יאָר
זיינען צוגעקומען נייע, יונגע טאַלאַנטפולע קאַדרען פון די פאַבריקן און קאָל-
כאַזן. מיט יעדן יאָר זיינער רייפער געוואָרן די ווערק פון די פאַרהעלטניס-
מעסיג „עלטערע“ שרייבער. פאַר דער אידישער, ווי פאַר דער גאַנצער סאָ-
וועטישער ליטעראַטור, איז דעמאָלט געווען כאַראַקטעריסטיש דער קער צו
דער טעמאַטיק פון אינדוסטריאַליזאַציע און קאָלעקטיוויזאַציע.

די סאָוועטישע אידישע פּראָזע, האָבן מיר שוין אָנגעוויזן, האָט כמעט
ווי ניט עקזיסטירט אינ'ם פּעריאָד פון בירגער־קריג (1917—1921); זי האָט
געבלאָנדזשעט אויף די וועגן פון נאַציאָנאַליזם אינ'ם „נעפּ“־פּעריאָד (1922-
1927); און אירע הערשנדיגע סטילן זיינען דעמאָלט געווען דער סימבאָל
ליזם און אימפּרעסיאָניזם.

אַבער זינט דעם ערשטן פינף־יאָר פּלאַן איז שוין קענטיג אן איבער-
בראָך אין דער פּראָזע ווי אין דער פּאָעזיע. עס באַווייזן זיך באַדייטנדיגע
ווערק מיט אן אויסגעשפּראַכן־רעאַליסטישער און רעוואָלוציאָנער־ראַמאַנטי-
שער טענדענץ, מיט א דראַנג צו דער אַקטועלער טעמאַטיק פון דער סאָציאַל-
ליסטישער בויאונג. עס באַווייזן זיך שרייבער, וואָס זיינען גובר דעם סימבאָל
באָליזם און אימפּרעסיאָניזם אין דער אידישער ליטעראַטור.

די סאָוועטישע אידישע ליטעראַטור האָט שפּעטער באַווייזן שטאַרק
אויסברייטערן דעם טעמאַטיש־פּראָבלעמאַטישן פאַרנעם פון דער ליטעראַ-
טור, זיך א רים געטאָן פון דער טראַדיציאָנעלער שטעטל־טעמאַטיק צום דאָ-
נעצער קוילן־באַסיין, צום דניע־פּריבוי, צום קערטשער מעטאַלורגישן זאָ-
וואָד, צום קאָלוורטישן פעלד, צום רויט־אַרמייאישן לאַגער, צו ביראָ-
בידזשאַן.

די מעכאניזירונג פון דאָנעצער באַסעין, ווי דעם פּראָצעס פון אַרײַנ-
 ציען אידישע יוגנטלעכע אין דער אומגעוויינלעכער פּאַר זיי אַרבעט פון קוילנ-
 גרעכער, שילדערט מ. אַ ל ב ע ר ט אָן אין זיין פּראָזע-ווערק „שאַב-
 טעם“, ווי דאָס האָט אויך געטאָן א י צ י ק פ ע פ ע ר אין זיין פּאָעמע-
 בוך „פּלאַסטן“, און נאָך אַנדערע. אין דעם צענטער פון די ווערק שטייט ניט
 די מאַשין, נאָר די איבערדערציאונג, איבערשמעלצונג פון דעם מענטשן,
 וואָס באַהערשט די מאַשין־מעכניק. די מאַשין עקזיסטירט פאַר'ן מענטשן
 און ניט פאַרקערט.

איציק פעפער איז שפעטער געקומען מיט זיין גרויס ווערק וועגן דניע-
 פערבוי „געפונענע פונקען“, ווי אויך ג י ל ד ין מיט זיין „דניע־פּרבויו“
 און נאָך אַנדערע. אָ ר ל א נ ד האָט וועגן קערטשער מעטאָלורגישען
 זאָואַד אָנגעשריבן דאָס אַריגינעל ווערק „אַגלאָמעראַט“. עס דערשיינען
 אַזעלכע באַדייטנדיגע ווערק וועגן דער קאַלעקטיוויזאַציע און דעם קלאַסן-
 קאַמף אין דאָרף און וועגן אידישער ערד־איינאַרדענונג, ווי נ אָ ט ע ל ו -
 ר י ע'ס צוויי ביכער „דער סטעפּ רופט“, פ ר ז מ א ד ק י ש'ע ס
 פּאָעמע „ניט געדאַיגעט“, ע . ש ע כ ט מ א נ'ס „פאַראַקערטע מע-
 זשעס“, ע . ג אָ ר ד אָ נ'ס „ווילד גראָז“, א . א . מיר קריגן ווערק, ווי
 נ . ז א ב א ר ע'ס „ראַדיאָ־ראַמאָן“, וועגן דער רויטער אַרמיי, וועגן דער
 פּראַכטפולער שול און קונויע פון נייע מענטשן. וועגן דער רויטער אַרמיי
 איז אויך פ . א ל ט מ א נ'ס בוך „פּאָזיציעס“. מיט דער רויטער
 אַרמיי פאַרנעמען זיך אָפּט אויך די דיכטער, ווי פעפער, האַלקין, ז . אַקסעל-
 ראָד, כאַשטשעוואַצקי, קוויטקאָ, טאַלאַליעווסקי, האַפּשטיין, קושניראָוו, און
 פּאַסטיש אַלע אַנדערע.

אידישע טעמאַטיק

צו דער אָנווענדונג פון דער לענינישער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק צום אַי-
 דישן פּאָלק און דעם אַריבערגיין פון די אידישע מאַסן צו ערד־אַרבעט איז
 געווינדמעט דאָס באַדייטנדיג קינסטלעריש בוך „ביראָ־בידזשאַן“ פון מ. אַל-
 בערטאָן, ווי דאָס שפעטערדיגע בוך „ביראָ־בידזשאַנער“ פון ד. בערנעלסאָן,
 ווי אויך א גרויסע צאָל ביכער, דערציילונגען, לידער־זאַמלונגען, פּאָעמעס און
 איינציגע לידער פון א סך אַנדערע.

אינ'ם בוך „ביראָ־בידזשאַן“ ווייזט אַלבערטאָן דעם וועג, וואָס עס מאַכן
 דורך די איבערוואַנדערער פונ'ם שטעטל צום נייעם וואוינ־אַרט, ווי אויך די
 ערשטע טריט זייערע אין ביראָ־בידזשאַן. דאָס בוך פאַרמאָגט א ריי גוט-
 געצייכנטע טיפּן פון שטעטלדיגע אידן, וואָס קומען מיט א סך פאַראורטיילן,
 מיט א גרויסן באַגאַזש פון קליינבירגערלעכער אידעאָלאָגיע. דער באַדייטנ-
 דיגער, אָנגעזעענער סאָוועטישער פּראָזאַאיקער שילדערט, ווי אַזוי אונטער
 דער ווירקונג פונ'ם נייעם סאָציאַליסטיש לעבן ווערן אויסגעלעבט די רעשט-
 לעך פון דער קליינשטעטלדיגער באַגרענעצטקייט און שימלדיגע טראַדיציעס.

אינ'ם בוך ווערט אויך געשילדערט די אידישע יוגנט, וואָס פירט דעם קאמף פאר'ן סאָציאַליסטישן בירג־בידזשאַן.

די איבערדערציאונג פון די אָפגעשטאַנענע אַרבעטער, קוסטאַרן און קליינבירגער אין פּראָצעס פון רעוואָלוציע און סאָציאַליסטישער בויאונג איז א גרונט־פּראָבלעם פון די סאָוועטישע שרייבער. אין אייניגע ווערק ווערט אויך געשטעלט די פּראָבלעם פון דער טעכנישער אינטעליגענץ, ווי „אינזשע־נערן" פון א. ק. א. א. א. „פיגורן אויפ'ן ראַנד" פון ש. ג. א. די - נ. ע. ר. און אַנדערע.

מען דאַרף נאָך דערמאָנען אַזעלכע גרעסערע ווערק וועגן בירגער־קריג, וואָס זיינען דערשינען אין דעם רעקאָנסטרוקציע־פּעריאָד, ווי דאניעלס בוך „יוליס" און י. ראבינס „שוועסטער־קינדער". לאָמיר דאָ אויך פאַרצייכע־נען ש. ברעגמאַנ'ס „דורך קריג און רעוואָלוציע" וועגן דער ערשטער אימ־פּעריאַליסטישער מלחמה, ווי די ביכער פּראָזע און פּאָעזיע פון ה. בלאָשטיין וועגן דעם קאמף פון די רעוואָלוציאָנערע אַרבעטער אין די קאפיטאַליסטי־שע לענדער. אויף דער טעמע איז אויך געשריבן מאַרקי'שעס „איינס אויף איינס", א פּאָרגלייך צווישן די אַרבעטס־באַדינגונגען אין סאָוועטן־פּאַראַבאַנד און אין אַמעריקע. אין דער זעלבער צייט פאַרנעסט מען אויך ניט די פאַר־גאַנגענהייט, וועמען עס ווערן געווידמעט אַזעלכע סאָלדע ווערק, ווי ל. קוויטקאָ'ס „ליאַם און פעטריק", ד. בערגעלסאָנ'ס „ביים דניעפּער" א. א. באַזונדערס אין די לעצטע יאָרן זיינען דערשינען אַ סך פון דעם סאָרט ביכער, ווי בערגעלסאָנ'ס צווייט בוך „ביים דניעפּער", האַלקינ'ס „בר־כוכבא", דאניעל'ס „שלמה מימון", ווערק וועגן די אידישע קלאַסיקער, א. א. א. (ו.).

אויפגאַבן פון צווייטן פינפֿיאָר

אין דער רעוואָלוציע פון דעם 17טן פאַרטיי־צוזאַמענפאַר ווערט געזאָגט:

„די גרונט־פּאַליטישע אויפגאַבע פונ'ם 2טן פינף־יאָר איז די ענדגילטיגע ליקווידירונג פון די קאפיטאַליסטישע עלעמענטן און פון קלאַסן בכלל, די פּולשטענדיגע פאַרניכטונג פון די סיבות, וואָס גע־בוירן קלאַסן־אונטערשיידן און עקספּלאָאטאַציע, דאָס בייקומען די רעשטלעך פונ'ם קאפיטאַליזם אין דער עקאָנאָמיק און אינ'ם באַ־וואוסטויין פון מענטשן, דאָס פאַרוואַנדלען די גאַנצע אַרבעטנדיגע באַפעלקערונג פונ'ם לאַנד אין באַוואוסטזיניגע און אַקטיווע בויערס פון דער קלאַסנלאָזער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט".

אָט דאָס איז אויך געוואָרן דער ציל פון די אידישע אינזשענערן פון מענטשלעכע נשמות!

א גרויסע באדייטונג פאַר דער סאָוועטישער ליטעראַטור האָט אויך געהאַט די באַשטימונג פונ'ם צ. ק. אַלפ. (ב.) פונ'ם 23טן אַפּריל, 1932, וועגן איבערבויען די פּראָלעטאַרישע שרייבער־אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבן

אָנגעהויבן לייַדן פון „קרויזלינגער איינגעשלאָסנקייט“ און פון לינקסיטישע טענדענצן.

די סאָוועטישע אידישע ליטעראַטור האָט זיך גענומען מיט אַ סך דער-פאַלג צום גרויסן ליווענט. זי האָט אַרויסגעגעבן גרויסע געמעלן פון פאַרגע-שריטענע געשטאַלטן. זי האָט אינטערנאַציאָנאַליזירט דעם טיפּאָזש, אָפּ-געשפּיגלט דאָס אַריינציען פון די אידישע מאַסן אינ'ם אַלגעמיינעם מלוכה-לעבן, אין דער גרויסער אינדוסטריע, אין די קאָלוירטן, אין דער בויאונג פון ביראָ-ברזשאַן.

ס'איז אויך אויסגעוואַקסן די אידישע דראַמאַטורגיע, „דער נויטיג-סטער און וויכטיגסטער מין ליטעראַטור“, ווי חכר סטאַלין האָט זיך אויס-געדריקט. צווישן די דראַמאַטורגן געפינט איר אויך אַ גרויסע צאָל באַקאַנטע פּאַעטן און פּראָזאַאיקער, ווי פּריז מאַרקיז, קושניראָוו, האַלקין, ל. רעזניס, דאָברושין, וועוויאַרקע, דאַניעל, בערגעלסאָן, א. אַנד.

דער גאַנג איז פאַרגעזעצט געוואָרן אין דריטן פינפּיאָר.

אין די לעצטע יאָרן, ווען די מלחמה-וואַלקנס אויפ'ן וועלט-האַריוואַנט זיינען געוואָרן אַלץ געדיכטער, האָבן די אידישע סאָוועטישע שרייבער זיך אַ סך אָפּגעגעבן מיט די טעמעס און פּראָבלעמען פון היימלאַנד, פּאַטריאָ-טיוזם, לאַנד-שוין, דעם קאַמף פאַר סאָציאַליזם, וואָס איז פול מיט קרבנות, מסירת-נפש, העלדן-טאַטן. און וועגן דעם וואָס זיי טוען זינט די פּאַשיס-טישע פעסט איז באַפאַלן די סאָוועטישע ערד, האָבן זיי שוין געשריבן פּריער.

סטייַל פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור

די סאָוועטישע ליטעראַטור, ווי די פּראָלעטאַרישע ליטעראַטור אומעטום, איז רעאַליסטיש, קאָנקרעט, אָפּטימיסטיש און קאָלעקטיוויסטיש, פאַרבונדן און דורכגעפלאַכטן מיט'ן גאַנצן אַרום. אירע העלדן, ווי מיר האָבן געזען, זיינען פאַרגעשריטענע אַרבעט-מענטשן. איר ציל איז באַווירקן, באַוועגן, אַקטיוויזירן, מאָביליזירן און אַרגאַניזירן מיליאָנען מאַסן. זי איז נאַציאָ-נאַל לויט איר פאַרם און אינטערנאַציאָנאַל און סאָציאַל לויט איר אינהאַלט. אין דער סאָוועטישער ליטעראַטור געפינען מיר אַן אויפשטייג, אַ צע-בליאונג פון פאַרשיידענע זשאַנרען: דער היסטאָרישער ראַמאַן, דאָס מיר-ניאַטור-ליד, די באַלאַדע, די לירישע פּאַעמע, די סוּזשעטישע פּאַעמע, פאַר-ראַדיע, הומאָר, פאַרצייכענונג, א. אַז. וו.

דאָס מיינט ניט, אַז יעדער פון די שאַפער פון דער סאָוועטישער אי-דישער ליטעראַטור איז געווען פּריי פון פעלערן, אַז ער האָט ניט קיין שוואַכע ערטער און דורכרייסן. די שרייבער האָבן דורכגעמאַכט אַ גרויסן שווערן

וועג. ניט יעדער איינער פון זיי האָט באַלד באַנומען דעם פּוֹלן זין און באַדייט פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע. געווען אפילו אַזעלכע, וואָס האָבן זיך געפרוּווט צופאַסן, אָבער אין דער אמת'ן זיינען זיי געבליבן נאַציאָנאַליסטיש און פּינטלעך. זיי האָבן געפרוּווט דורכשמוגלען אין זייערע ווערק שעדלעכע אידעאָלאָגיעס. האָט מען זיי דעמאַסקירט און פאַראַרטוילט. אַ היבשע צאָל שרייבער ליידיט נאָך ביז איצט אָדער פון פאַרמאָליזם אָדער פון נאַטוראַליזם. ניט געקוקט אויף דעם, איז אָבער די סאָוועטישע אידישע ליטעראַטור אין גאַנצן גענומען כּסדר געגאַנגען באַרגאַרויף אידעאָלאָגיש און קינסטלעריש.

די סאָוועטישע ליטעראַטור האָט אויסגעלעבט די סימבאָליסטישע און אימפרעסיאָניסטישע איינפלוסן, ווי זי לעבט אויס דעם פאַרמאָליזם און נאָר טוראַליזם. זי גייט אויפ'ן וועג פון סאָציאַליסטישן רעאַליזם, דער גרונט־באַראַקטער און גרונט־סטיל פון דער גאַנצער סאָוועטישער ליטעראַטור.

סאָציאַליסטישער רעאַליזם מיינט, אַז די קונסט זאָל זיין געטריי צום לעבן, עס אמת'דיג שילדערן. אָבער דאָס מיינט ניט קאָפּירן, פאַטאַגראַפירן דאָס לעבן. עס מיינט זען דאָס לעבן אין זיין באַוועגונג, אין זיין אנטוויקלונג, אין זיין גרענעצלאָזער פאַרשיידנאַרטיגקייט.

אין סאָוועטן־פאַרבאַנד אנטוויקלען זיך נייע מענטשלעכע באַציאונגען אויפ'ן גרונט פון דער אין גאַנצן נייער שטעלונג צו אַרבעט, אייגנטום, היימדלאַנד, פרוי און קינד און צו אַנדערע פעלקער. די אויפגאַבע פון דער קונסט איז אָפּצושפּיגלען אָט די נייע אַנשוואונגען און געפילן. פאַר דעם איז נויטיג אַ טיפּע קענטשאַפט פון דער מענטשלעכער פּסיכאָלאָגיע, עמאָציאָנעלע קראַפט, גרויסע לייבונגען, מאָנומענטאַלע פאַרמען. און דאָס מיינט לחלוטין ניט קיין רעגיימנטאַציע פון די קינסטלער און דער קונסט. פונקט פאַרקערט, איינער פון די גרונט־פּריציפּן פון סאָציאַליסטישן רעאַליזם איז די פּולסטע, אַלזיימיגסטע, פאַרשיידנאַרטיגסטע אנטוויקלונג פון דעם שעפּערישן יחיד, פון דער קינסטלערישער פּערזענלעכקייט.

סאָציאַליסטישער רעאַליזם פאַדערט, אַז דאָס לעבן זאָל געוויזן ווערן אין זיין גאַנצער רייכקייט און קאָמפּליצירטקייט, אין זיינע פּאָזיטיווע און נעגאַטיווע מאָמענטן. ער פאַדערט אַראַפּרייסן די מאַסקעס פון די שונאים פון די אַרבעטער און האָרעפּאַשניקעס. ער ווייזט דאָס לעבן ניט אין קיין טויטן פאַרגליווערטן צושטאַנד, נאָר אין זיין דינאַמיק. ער דעקט אויף די עלעמענטן פון רעוואָלוציאָנערער ענדערונג, וואָס געפינען זיך און זיגן שוין איצט אין אונזער לעבן. ער איז אַקטיוו. ער דערקענט און שפּיגלט אָפּ דאָס לעבן מיט'ן צוועק צו ענדערן עס אויף אַ רעוואָלוציאָנערן אָפּן. ער זעט ניט נאָר דאָס מיסט ביי דער בויאונג, נאָר די גאַנצע געביידע, וואָס ווערט געבויט. צוליב די ביימער פאַרזעט ער ניט דעם וואַלד, צוליב באַזונדערע פאַקטן—דאָס גאַנצע לעבן. „ריכטיג איבערגעבן טיפּיזירטע העלדן אין טיפּיזירטע אומשטענדן“ איז אויך דער תּוך פון סאָציאַליסטישן רעאַליזם.

דעם סאציאליסטישן רעאליזם ווידערשפרעכן אבער לחלוטין ניט די עלעמענטן פון רעוואָלוציאָנערן ראַמאָנטיזם. דער קאָמפּ פאַר סאָציאַליזם איז פּול מיט קרבנות, מסירת־נפש, העלדן־טאַטן. דער פּראָלעטאַרישער שרייבער קען דעריבער ביים שולדערן א פּראָלעטאַרישן העלד אָפּוואַרפן די ניט־וועזנטלעכע דעטאַלן, די אומוויכטיגע שטייגעראַיינצלהייטן, וואָס פאַר־טושן אָפּט די גרויסקייט און דערהויבנקייט פון דער העלדן־טאַט. און ווי עס דערקלערט גאָרקי: „רעוואָלוציאָנערער ראַמאָנטיזם איז, אין דער אמת'ן, א פּסעוודאָנים פון סאָציאַליסטישן רעאליזם...“

איציק פעפער

בויער פון דער אידישער ליטעראטור

איציק פעפער איז דער פאָפולערסטער אידישער דיכטער אין סאָוועטן-פּאַראַכאַנד. און ניט אומזיסט. פעפער איז איינער פון די ערשטע און באדייטנדיגסטע פּראָלעטאַרישע דיכטער. געבוירן אין יאָר 1900 אין שפּאַלע (קיעווער געגנט). צו 12 יאָר איז ער געוואָרן אַ זעצער-אַרבעטער. אין 1919 אַריינגעטראָטן אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי און זיך אַקטיוו באַטייליגט אין'ס בירגער-קריג. אָנגעהויבן שרייבן אין 1918 און זיך געדרוקט אין 1920. אין 1922 איז אַרויס זיין ערשט ביכל לידער „שפּע-נער“. אין משך פון אַ סך יאָרן געפינט ער זיך אויף וויכטיגע פּאַרטיי-אישע און סאָוועטישע פּאַסטנס, איז איינער פון די שעפּער, קעמפּער און אַקטיווע בויער פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור. אין 1939 איז פעפער באַלוינט געוואָרן פון דער סאָוועט-רעגירונג מיט'ן אָרדן „ערן-צייכן“.

:: :: ::

איך האָב שוין פריער דערמאָנט וועגן פעפער'ס ערשטע ביכער „וועגן זיך און אזוינע, ווי איך“ (1924), „פּראָסטע טריט“ (1923), און „אַ שטיין צו אַ שטיין“ (1926). אין די לידער געפינען מיר גלענצנדיגע רעאַליסטישע שילדערונגען פון די קאַמפּן מיט די ווייס-גוואַרדייער און אין דערזעלבער צייט פּאַרמאָגן זיי אַ סך ראָמאַנטיק פון בירגער-קריג.

ביקס אויף פלייצע, שווערד אין הענט,

אויגן שטענדיג ווייט געווענדט.

קיינמאָל דאָרשטיג, קיינמאָל מיד,

שטייען יאָטן און מע היט.

אין פאַרגלייך מיט דער דיכטונג פון די ערשטע רעוואָלוציע-יאָרן שטעלט מיט זיך פאַר פעפער'ס שפּראַך, פעפער'ס בילדער, פאַרגלייכן און עפיטעמן אַ גרויסן שריט פאַראויס. פעפער האָט אַריינגעבראַכט אין דער דיכטונג אַ סך נייע, פרישע באַגריפן, נייע בילדער און אויסדרוקן, גענומען פון דער רעוואָלוציאָנערער ווירקלעכקייט, ווי נאַגאַן, שינעל, קים און קאַמיני-טערן, די בראַנזענע באַנוצער, די גראָווע מאַראַשטשאַנצעס, די קימיצעס. פעפער צייכנט זיך אויס מיט זיין פּשטות, מיט דער איינפאַכער שפּראַך פון ברייטע מאַסן און מיליאָנען. ער איז געוואָרן דער דיכטער פון „פּראָסטע רייד“ און „פּראָסטן וואונדער“.

פעפער האָט אויך אָנגעשריבן אַ ריי באַרימטע פּאָעמעס, ווי די „בלעינע-

דיגע מיסטן", צום ביישפיל, וואָס צייכנט זיך אויס מיט איר דערציילעריש-
קיט, סוזשעטישקייט און פארמאָנט לעבעדיגע געשטאַלטן. אין דער פּאָעמע
האַט ער געשיידערט דאָס אידישע שטעטל אינ'ם אָנהויב אויפֿשטעל-
פּעריאָד. ער הויבט אָן פֿון דערינערונגען, ווי אזוי דאָס שטעטל האָט
אויסגעקוקט און וואָס עס האָט דורכגעלעבט אין דער צייט פֿון בירגער-
קריג, און גייט אַריבער צום נייעם, וואָס די רעוואָלוציע האָט דאָרט אַרייַג-
געבראַכט :

ווי אַלץ איז פּאַרגאַנגען און אַלץ איז געביטן,
אַ טאָג צו אַ טאָג, ווי אַ שטיין צו אַ שטיין,
אַט איז אין וון דער קאַמיוג פֿונים שטעטל,
און אַט איז דער קלוב פֿונים נאָדל-פּאַראַיי.

איבערהויפּט איז ער באַגייסטערט פאַר'ן נייעם געזונטן דור :
אין קאַסדילעווקע שפּאַצירן פּיאַנערן,
און אויפֿן מאַרק האָט זיך צעזונגען דער קאַמיוג.

אין 1928 שרייבט פעפּער אָן די פּאָעמע „געפֿונענע פֿונקען“ וועגן
דניעפּער-בוי. ער האָט דאָרטן אויסגעדריקט די שטימונגען פֿון די אַרבעטער-
מאַסן, וואָס זיינען צונעטראָטן איבערצובויען, אינדוסטריאַליזירן דאָס
לאַנד. אין דער פּאָעמע באַרירט ער ווידער די שטעטל-פּראָבלעם. ער
שטעלט זי אין פאַרבינדונג מיט דעם דניעפּער, וואָס וועט פּאָדערן אַ ריזיגע
צאָל הענט. אין דער קאָלאָסאַלער בויאונג אין לאַנד זעט ער די אויס-
לייוונג פֿון „טויזנטער הענט“ וועלכע ציען זיך צו אַרבעט. ער באַזינגט דאָס
באַצווונגען דעם אַלטן דניעפּער, ווייל ער ווייסט, אַז דאָס וועט מאַכן רייכער,
ליכטיגער און זאַמער די גאַנצע אַרומיגע געגנט.

אין 1929-1930 באַקומט אַ באַזונדערע אַנטוויקלונג ביי פעפּער'ן דאָס
פּאָליטיש-פּאַרשאַרפטע ליד, די סאַטירע, וואו פעפּער לאַכט אָפֿ, דעמאַסקירט
דעם ביוראָקראַט, דעם פּליער, דעם קלאַסן-פּיינט. עס דערשיינט זיין בוך
„געוועטן“ (1930) און „פּלאַקאַטן אויף בראַנזע“ (1931).

אין 1933 גייט אַרויס פעפּער'ס באַרימטע פּאָעמע „פּלאַסטן“ וועגן
דער מעכאַניזאַציע פֿון דאָנעצער קוילן-באַסעין אויף אוקראַינע, וועגן קאַמפּ
פאַר קוילן. די טעמע איז געווען זייער ניי אין דער אידישער ליטעראַטור.
פעפּער פירט אַרויס אין דער פּאָעמע אַ סך געשטאַלטן, איינגעשלאָסן נייע,
יונגע אידישע קוילנגרעבער. ער גיט דאָרטן אויך אַ ריי מאַסן-סצענעס,
ווי דאָס אָנקומען פֿון גאַנצע שטעטלעך און דערפּער קיין דאָנבאַס. דורך
אָנהויפֿן נעמען פֿון שטעטלעך און דערפּער, ווי דורך אָנהויפֿן נעמען פֿון
מענטשן, דורך דעם באַווייזן פֿון זייער באַוועגן זיך — שאַפט פעפּער דאָס
בילד פֿון מאַסן, וואָס קומען אָן קיין דאָנבאַס.

דער ריטם אין „פּלאַסטן“ איז זייער אַ פאַרשיידנאַרטיגער. דאָס איז
ניט קיין צופּאַל. דערמיט וויל פעפּער אונטערשטרייכן און פאַרשאַרפֿן די
בילדער, וואָס ער מאַלט. דער אויער דאַרף אַרויסהעלפֿן דעם אויג. אין

דער פאָעמע טרעפן מיר אויך שורות, וואָס זיינען זייער קורצע, שניידנדיגע אַרויסזאָגונגען, ווי אַפּאַריזמען, ווי לאָזונגען. צום ביישפּיל:

„די וואָס שפּאַנען פּאַראַויס—אונזער האַנט.

זיי וועט געדענקען דער גאַנצער פּאַרבאַנד“.

„דער פּליער איז זשאָווער אויף אונזער שווערד“.

אין 1934 איז אויך אַרויס דער ערשטער באַנד פון זיינע געזאַמלטע ווערק „לידער און פּאָעמעס“ און אַ בוך „לעבן זאָל דאָס לעבן“, וואָס צייכנט זיך אויס מיט אַ טיפּער ליבע צום סאָוועטישן לעבן, ווי צו דער נאַטור, אפילו צו דער לבנה און די שטערן. אין בוך זיינען אויך פאַראַן אַ סך פּאָלעמישע לידער פון האַס צו קלאַסן־שונאים, אויסנוצער, שעדיגער, פאַר־רעטער. דאָרטן געפינט זיך אויך זיין פּאָעמע „איך פאַר קיין ניו יאָרק“ (פּאַנטאַסטישע ריזעס).

פעפּער זאָגט וועגן דער לבנה:

„סײַהאַבן זי געפּוצט די שוואַים:

אַ קליינבירגערלעכע כלה.

איז דען שולדיג די לבנה

אין די לידער די באַנאַלע?“

און פעפּער מאַכט אַ פּאַרשלאַג צו די דיכטער: „די לבנה אַמניסטירן!“ וואָס האָט באַמת געמיינט צו פּאַרנעמען זיך מיט מער ליריק, מער נאַטור־שילדערונגען און ליבע־מאָטיוון, אָבער ניט אויף אַ באַנאַלן, קליינבירגער־לעבן שטייגער. פעפּער האָט שפּעטער אַרויסגעגעבן נאָך ביכער מיט לידער, ווי „קראַפט“ און אַנדערע קרעפּטיגע לידער, ווי די וואָס ער האָט געשריבן זינט דער מלחמה געגן סאָוועטן־פּאַרבאַנד. אָבער וועגן דעם פּאָדערט זיך אַ ספּעציעלע גרויסע אַרבעט.

איך וועל בלוז פאַרענדיגן מיט'ן לעצטן פּערז פון זיין ליד „די שבועה“:

אויב איך וועל דעם פיינט פון מיין הייליגער ערד ניט פאַרטרייבן,

אַז סײַזאָל פון דעם שוידער קיין שריד־ופליט ניט בלייבן,

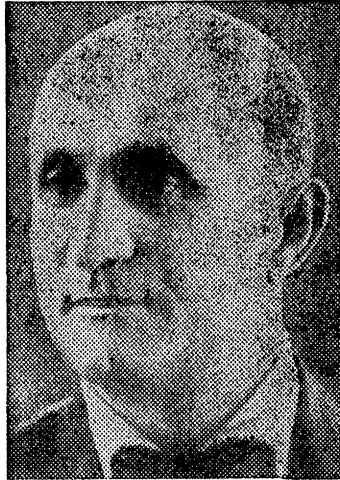
זאָל ווערן צום אייביגן שאַנד־טלופ געפּעסטיגט מיין נאָמען.

דעם אַש פון מיין לייב זאָל די ערד־קויל ניט אויפּנעמען! אַמין!

:: :: ::

דוד האַפּשטיין איז איינער פון די גרעסטע מייסטערס אין דער אידישער סאָוועטישער ליטעראַטור. געבוירן אין 1889 אין קאַראַסטישעוו (קיעווער געגנט), האָט זיך דערצויגן ביי זיין זיידן (אַ סטאַליער). צו 17 יאָר געוואָרן אַ דאָרפ־לערער און גלייכצייטיג זיך פאַרנומען מיט זעלבסטבילדונג. אין 1907 גיט ער אָפּ עקזאַמען אין קיעוו אויף 6 קלאַסן גימנאַזיע. געדינט אין דער צאָרישער אַרמיי. נאָכדעם זיך געלערנט אין קיעווער קאַמערץ־אינסטיטוט און גלייכצייטיג געהערט לעקציעס אויפ'ן פּיאָלאָגישן פּאַקול־טעט פּונ'ם אוניווערזיטעט. צו 9 יאָר אָנגעהויבן שרייבן לידער אויף העב־

רייאיש, אויף רוסיש און אויף אוקראיניש. אין 1917 אָנגעהויבן דרוקן אידישע לידער. אין 1939 באַלוינט געוואָרן פון דער סאָוועט־רעגירונג מיט'ן אָרדן „ערן־צייכן“. אין דעם זעלביגן יאָר איז אויך געפיערט גע-וואָרן זיין 50-יאָריגער געבורטסטאָג און 25-יאָריגער יוביליי פון זיין ליטע-ראַרישער טעטיגקייט. אין דעצעמבער, 1939, האָט דער סאָוועטישער מלוכה-

דוד האַפּשטיין

פאַרלאַג אַרויסגעגעבן אַ בוך פון זיינע לידער אויף רוסיש (איבערזעצט פון אידיש) אונטער'ן נאָמען „נאָויע פּראָסטאָרי“ (נייע רחבות'ן).

:: :: ::

איך האָב שוין געשריבן וועגן האַפּשטיינ'ס אַזווייגערופענעם „סיעווער פּעריאָד“, וועגן זיין ערשט בוך „ביי וועגן“ (1919). ער ווייזט שוין דעמאָלט אַרויס זיין גרויס מיסטערשאַפט און אַ ראַפינירט־פּילאָסאָפּישן צוגאַנג צום לעבן. ער מאַכט גרויסע אָנשטרענגונגען זיך איינצושליסן אין די אינ-דוסטריאַליזאַציע־און קאָלקטיוויזאַציע־פּראָצעסן אין לאַנד. אַ רושם האָט געמאַכט זיין פּאָעמע „אין ליכטיגן וואַנדער“ (געשריבן אין 1930). ער באַזינגט דאָרט די קאָלקטיווע פעלדער. ער דערמאָנט זיך, ווי ס'איז געווען אַמאָל, ווען, פון איין זייט:

די פּריצייע פעלדער און וועלדער,

די הויפּן די פּרעכטיגע,

און פון דער אַנדערער זייט:

ביי פּויערשע אַרימע כאַטקעלעך—

די שמאָלע, די קלייניקע לאַטקעלעך,

די פּאַטיקלעך מאַגערן קאָרו.

און רופט אויס „אך, גוט, וואָס שוין נעכטיגע!“ און אים נעמט אַרום אַ
גרויסע פרייד, ווען ער זעט:

נאָך אזוי פיל ענגע ליידן,
פיינטשאַפט און דערנידערונג
פאַסטן פאַר מיין לאַנד דעם ברייטן
פריינטשאַפט און פאַרברידערונג.
נאָך אזוי פיל שאַרפע האַטן,
נאָך אזוי פיל גרויזאַמקייט—
אַד, ווי פאַר מיין לאַנד דעם גרויסן פאַסטן
העלע, ווייטע, גרינע פאַסטן—
ליכטיגע געמיינזאַמקייט!

„ליכטיגע געמיינזאַמקייט“ איז זיין באַגרייטערט וואָרט-בילד פאַר דער
קאָלעקטיוויזאַציע אין דאָרף.

אַ סך פון האַפּשטיינ'ס לידער זיינען געוואָרן מוסטערן פון הויך-
קוואַליטאַטיווער פּאָעזיע, אויף וועלכע עס האָבן זיך געלערנט און דערצויגן
אַ ריי יונגע סאָוועטישע דיכטער. אין יאָר 1930 האָבן אָנגעהויבן דער-
שיינען עטלעכע בענדער פון ד. האַפּשטיינ'ס געזאַמלטע ווערק. ד. האַפּ-
שטיין האָט אויך אַ סך איבערזעצט, באַזונדערס שעוומשענקאָן, דעם באַ-
רימטן אוקראַינישן רעוואָלוציאָנערן פּאָעט.

:: :: ::

מ. דאַניעל (ד. מייעראָוויטש) איז געבוירן געוואָרן אין יאָר 1900
ביי אַן אַרימער משפּחה אין דווינסק. ער איז געשאַטראַבן אין עלטער פון
40 יאָר אין יאַלטע, קרים, נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט. געלערנט אין
חדר און תּלמוד-תּורה. זייער יונג אַוועק אַרבעטן, אויסגעווען אין אַ סך
שטעט און געטאָן פאַרשיידענע מלאכות, געווען אַן אַרבעטער, אַן אָנגע-
שטעלטער, אַ לערער.

אין אָנהויב פון דער רעוואָלוציע פון 1917 איז ער אַלס „בעזשעניעץ“
(פּליכטלינג) מגולגל געוואָרן אויפ'ן אוראַל. אין יאָר 1921 איז ער אַריבער-
געפאַרן קיין מאַסקווע, געלערנט אין דער אַקאַדעמיע פאַר קאָמוניסטישער
דערציאונג, שפּעטער פאַרענדיגט די ליטעראַרישע אָפּטיילונג ביים צווייטן
מאַסקווער אוניווערזיטעט.

אין יאָר 1924 איז דערשינען דאַניעל'ס ערשטע גרעסערע דערציילונג
„אין אַ צייט אַזאַ“, וואָס באַהאַנדלט דעם פּעריאָד פונ'ם אָנהויב אימפע-
ריאַליסטישער מלחמה ביז דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע. ער דערציילט דאָרטן
אַ סך אויך וועגן די היימלאָזע און שילדערט די פּילאַנטראָפּן און די אָרגאַ-
ניזאַציעס צו העלפּן די פּליכטלינגען. אין גרונט פונ'ם בוך געפינען מיר
נאָך עלעמענטן פון אינדיווידואַליסטישער בונטאַרישקייט.

אין 1927 באַווייזט זיך דאַניעל'ס צווייט בוך „אויפ'ן שוועל“, וואו ער

איז שוין געווען אויפ'ן שוועל פון דער פראָלעטאָריש-רעוואָלוציאָנערער ליטע-ראַטור. דאָס בוך איז געווען פון אַ גרעסערן פארנעם. די הויפט-פראָבלעם איז דאָרטן די ראָל פון דער אינטעליגענץ אָדער פון דעם קינסטלער אין דער רעוואָלוציע. דער צענטראַלער העלד איז דער קינסטלער ראשאַל, וואָס וויל דינען דער רעוואָלוציע, כאָטש ער באַנעמט זי נאָך ניט ווי געהעריג. ער פירט דאָרטן אויך אַרויס אַ גרופע באַלשעוויקעס פון רעוואָקאָם. און די בעסטע קאָפיטלען פון בוך זיינען וועגן דעם אָרימען שטאַט-געננט „פאָפּ-לאַוועס“. מיר געפינען אין ווערק אַ ריי וויכטיגע מאָמענטן פון דעם ביר-געריקריג.

אין יאָר 1930 דערשיינט זיין באַרימטסטע ווערק „יוליס“, וואָס איז אויך דראַמאַטיזירט געוואָרן און אַ סך מאָל אויפגעפירט געוואָרן אויף די בינעס אין סאָוועטן-פאַרבאַנד און אין אַנדערע לענדער. מיט'ן בוך „יוליס“ האָט זיך דאָניעל געשטעלט אין די ערשטע רייען פון דער סאָוועטישער ליטע-ראַטור.

די טעמע פון „יוליס“ איז דער ווילנער אַרבעטער-דראַט אין 1919 מיט זיין פירער יוליס שימעלעוויטש, איינער פון די ערשטע „יעווסעקן“, אָרגאַ-ניזאַטאָרן פון אירדישער קאָמוניסטישער אַרבעט נאָך דער אָקטאָבער-רעוואָלוציע. צוליב דעם פאַרראַט פון די מענשעוויקעס, האָט דער אַרבעטער-ראַט זיך ניט געקאָנט פאַרפעסטיגן. ס'האָבן אים פאַרבאַפט פּוילישע לעניאָד-נערן. דערביי זיינען אומגעקומען אויף אַ טראַגישן מאַרטירער-אופן אַ סך רעוואָלוציאָנערן, באַזונדערס די זעקס פירער פון דעם ראַט, אַריינגערעכנט יוליס'ן.

דאָניעל האָט אַמאָל נאָך פאַר'ן דערשיינען פון בוך „יוליס“ געשריבן אין אַ פּרוּוואַטן בריוו: „יוליס איז פאַר מיר ניט בלויז אַ ליטעראַרישע ראַמאַנטישע פיגור. יוליס איז פריער פון אַלץ אַ פּראָטעסט געגן די אַלע אַנעקדאָטן, פאַמפּלעטן און אינסינואַציעס געגן די ערשטע און שפּעטער-דיגע אירדישע קאָמוניסטישע טוער“.

דאָניעל האָט געפרוּאוּט ווייזן אין „יוליס“ די באַוועגיקרעפטן פון דער רעוואָלוציע, די ראָל פון דער פאַרטיי, פון פּראָלעטאַריאַט, פון די אָרימע פּויערים, פון דער רויטער אַרמיי און פאַרטיזאַנער אין קאַמף מיט דער אָרטיגער בורזשואַזיע, מיט די דייטשע אָקופאַנטן, מיט די פּוילישע לעניאָד-נערן, מיט די פאַרטייען, ווי „בונד“ און „פּ. פּ. ס.“ אויפ'ן פּאָן פון דער אָקטאָבער-רעוואָלוציע און אויפשטייג פון אינטערנאַציאָנאַלן פּראָלעטאַריאַט. עס קומט נאָך אַריין דער טראַגישער עפּיזאָד מיט די זעקס קאָמונאַרן, זעקס פירער פון דער רעוואָלוציע אין ווילנע. וויל ער אונז ווייזן, ווי עס „לעבן, קעמפּן, שטאַרבן, ווי ס'דאַרפן שטאַרבן רעוואָלוציאָנערן“ און די שולדיגע פאַר דער טראַגעדיע, דעם סאַציאַלן קלאַסן-באַדייט און די רעוואָ-לוציאָנערע ראַמאַנטיק פון דער טראַגעדיע. אַ גרויסער טייל פון בוך איז געווידמעט יוליס'ן. אַ באַזונדער קאָפיטל געפינט איר וועגן דעם אירדישן

טרענער און קאמונאר — יאנקל מאראט. זייער אָריגינעל ווערט געשילדערט דער קאמונאר סטאניסלאוו, וואָס איז 36 יאָר געווען א זעצער און האָט פארמאָגט „דאַרע, באַוועגלעכע און שטאַרקע אומרואיגע פינגער“, וואָס האָבן אויסגעזעצט א סך אומלעגאַלע ליטעראַטור. סטאניסלאַוו'ס פינגער זיינען געווען באַזונדערס אומרואיג, ווען ער האָט געהערט א רעוואָלוציאַר-נערע רעדע. „מענטשן זאָלן ניט קאָנען פארשטיין, פלעגט ער טענה'ען, — אז א גוטע רעדע, וואָס ווערט ניט אָפגעדרוקט, איז אויפ'ן ווינט, צום טייל אַרויסגעוואָרפן.“ די סצענע אין קעלער, „אין אַרומרינגלונג“, בעת זיי דערשיין זיך, איז פון די שטאַרקסטע און בעסטע אין בוך.

אַלע זעקס קאָמונאַרן, ווי אויך אַנא באַגראַנאָוויטש, די פירערין פון אַר-בעטער-אַטריאַד, און דער מענשעוויק ראול, וואָס „קייט דעם סאַציאַליזם“, און נאָך אַנדערע, זיינען זייער אינטערעסאַנט געשילדערט, כאָטש ניט אָן וויכטיגע פעלערן. דאָס גאַנצע בוך „יוליס“, ווי אַלע דאַניעל'ס ווערק, איז געשריבן אין אַ פאַטעטיש-עמאַציאַנעלן און ראַמאַנטישן טאָן. אָט לייענט איר אַזעלכע שורות:

„אויפ'ן ראַנד פון פרישן קבר, אויפ'ן באַרג צעטראָטענע ערד שטייט איצט יאַנקל'ס עלטער אינגל, די רעכטע האַנט פאַרריסן צום הימל, איבער די פערציג טויזנט הילע קעפ... א גערויש ווי א ווינט צווישן געדיכטע בוימער לויפט דורך:

— ער גיט א רויטע שבועה ...

ס'דוכט זיך, דער פערציג-טויזנט-קעפיגער המון שווערט מיט די קינד-דערשע ליפן נעמען נקמה ...

און דאַניעל'ן איז נאָך געווען באַשערט ניט לאַנג פאַר זיין טויט צו דערלעבן די נקמה פון דעם „פערציג טויזנט-קעפיגן המון“ פון ווילנע פאַר יוליס'ן און פאַר דעם ווילנער ראַט. ער האָט דערלעבט צו זען, ווי זיין דווינסק, ווי זיין ווילנע, ווי די „פאַפלאַוועס“ זיינען געוואָרן סאָוועטיש — די רויטע שבועה איז אויסגעפילט געוואָרן פון די נייע יוליסעס און „יעור סעקן“, כאָטש אויך זיי ווערן איצט פאַרלויםדעט, ווי די ערשטע אידישע קאָמוניסטישע טוער.

דאַניעל האָט נאָך אָנגעשריבן אַנדערע וויכטיגע פראָזע-ווערק, ווי אויך א האַלבן טויז אַדער מער דראַמען. ניט לאַנג צוריק האָט דער אידישער מלוכה-טעאַטער פון מאַסקווע אויפגעפירט זיין דראַמע „שלמה מיימון“. ס'איז אויך פאַפולער זיין דראַמע „זיאַמקע קאַפּאַטש“, ווי זיינע דראַמאַטישע ווערק „יאַהאַן גוטענבערג“, „שילער“ א. א. אַלע זיינע פיעסן זיינען געווען באַליבט צווישן די סאָוועטישע צושויער און זיי זיינען אויפגעפירט געוואָרן דורך פיל טעאַטערס פונ'ם סאָוועטן-פאַרבאַנד, ווי אויך אין אַנדערע לענדער. די אידישע ליטעראַטור און דאָס אידישע טעאַטער האָבן געליטן א

גרויסן פארלוסט מיט'ן פריצייטיגן טויט פון דעם פרוכטבארן און טאלאנטפולן
סאָוועטישן שריפטשטעלער.

:: :: ::

פּרין מאַרקיש איז איינער פון די פּראָדוקטיווסטע און באַרימטסטע
סאָוועטישע דיכטער. געבוירן אין 1895 אין שטעטל פּאַלאַנע (געוועזענע
וואָלינער גובערניע) אין אַ פּאַמיליע פון בעלי-מלאכות. ביז 10 יאָר געלערנט
אין חדר, יונגער הייד אַוועק פון דער היים. עטלעכע יאָר אַן עקסטערן אין
אַרעם. אין 1916 אַוועק אין מיליטער-דינסט, זיך באַטייליגט אין שלאַכטן
אויפ'ן דייטשן פּראָנט, געוואָרן פּאַרוואַונדעט. אָנגעהויבן שרייבן צו 15
יאָר. אָנגעהויבן שרייבן אויף רוסיש. אויף אידיש זיך צום ערשטן מאל
גערדוקט אין 1917. אין 1919 דערשינען זיין ערשט בוך „שוועלן“. אין
1939 באַליבט געוואָרן פון דער סאָוועטן-רעגירונג מיט אַ לענין-אַרדן. דעם
25טן נאָוועמבער, 1939, האָט אים די פּאַרטייאָרגאַנאַליזאַציע פון די סאָווע-
טישע שרייבער אָנגענומען אַלס אַ קאַנדידאַט-מיטגליד.

וועגן בוך „שוועלן“ האָבן מיר שוין געשריבן. איר וויסט שוין אויך
וועגן מאַרקיש'עם ביכער „פּוסט און פּאַס“ און „סתם“ (1920) און „ראַדיאָ“.
ס'איז אָבער כּדאי זיך אָפּצושטעלן לענגער אויף מאַרקיש'עם גרויסער פּאָעמע
„ברידער“ (1929). די פּאָעמע כאַפט אַרום אַ ברייטן צייט-אַפּשניט: דעם
צאָרשין רעזשים, די אימפעריאַליסטישע מלחמה, דעם בירגער-קריג. מיר
געפינען אין איר פּרעכטיגע בילדער פון שטעטלדיגן לעבנסשטייגער, פּונ'ם
שטעטלדיגן בעל-מלאכה, פון עקספּלאַטאַציע, פּאָגראַמען, אונטערערדישער
אַרבעט אין פּוילן, א. א. ז. ו.

אין די ברידער האָט מאַרקיש זיך צום ערשטן מאל גענומען פאַר אַזאַ
ברייטן לייזונג. ער האָט מיט באַניסערונג געשילדערט דעם העלדישן
קאַמף פון דער רויטער אַרמיי, באַזונדערס דעם מאַרש פון בודיאָני'ס און
גיי'ס קאַוואַלעריע-אַרמיען אויף וואַרשע. ער האָט אַרויסגעפירט אַ סך
פּאַזיטיווע און נעגאַטיווע געשטאַלטן. אמת, אייניגע פון זיי, ווי די הויפט-
העלדן אַזריעל און שלמה-בער, זיינען ניט פּולבלטיג-געשילדערט, זיינען
אַנטוויקלט בלאַס, סכעמאַטיש. ניט געקוקט אויף די חסרונות, איז „בריי-
דער“ פון די באַדייטנדיגסטע אידיאיש-קינסטלערישע ווערק אין דער אידי-
שער ליטעראַטור.

מיט הומאָר און סאַטירע שילדערט מאַרקיש די קרעמער פון די נאַלעוּ-
קעס און וואָלאָוועס. ווי טראַגיש-לעכע-לעך עס קלינגט, צום ביישפּיל, דער
ענטפּער פּונ'ם קרעמער:

ס'ייסט עפעס זיי נעמען? יאך האָדאָך אַ פּאַטענט!

אַדער ווי מאַרקיש נוצט דעם פּוילישן דיאַלעקט אַלס געלונגענעם וואַרט-
שפּיל מיט'ן וואָרט „גאַי“:

און פון קראָס, און פון קלייט—אַ געשריי, אַ געהייל:
וועלכער גיי, וואָסער גיי? — גיי-שאַגיי, גיי-שאַגיי!

(„גוי“ ווערט אויף פויליש-אידיש אַרויסגערעדט, ווי „גאײ“, און דאָס איז צונויפגעפאלן מיט'ן נאָמען פון רויטן קאוואַלערי־קאָמאָנדר גאײ.)
פון גרויסן באַדייט איז זיין צווייטע גרויסע פּאָעמע „ניט געדייגעט“ (1931), וואָס שילדערט דעם אַריבערגאַנג צו ערד־אַרבעט. אין „ניט געדדייגעט“ געפינען מיר שוין אַ צאָל זייער געלונגענע געשטאַלטן. מאַרקיש האָט די פּאָעמע שפּעטער אַליין איבערגעאַרבעט אין אַ דראַמע. פון זיין ראָמאַן „איינס אויף איינס“ האָט ער געמאַכט אַ סצענאַריאָ פאַר אַ פילם. מאַרקיש האָט אויך אָנגעשריבן אַ סך אַנדערע ראָמאַנען און דערציילונגען. ער איז אויך געזעלשאַפטלעך שטאַרק אַקטיוו.
און וועגן זיין אַרבעט אין דער מלחמה־צייט האָט איר געליענט מוסטערן אין דעם קאַפיטל „די פען שטייט ניט אָפּ פון דער ביקס“ וועגן זיין נייסטן לידער־בוך „אַ טויט די קאַניבאַלן!“
:: :: ::

לייב קוויטקאָ איז איינער פון די אָנגעזעענסטע סאָוועטישע דיכטער. ער איז געבוירן געוואָרן אין 1893 אין האַלאַסקאָוו (געוועזענע פּאָדאָליער גובערניע) ביי אַרימע עלטערן. פּאָטער געווען אַ לערער. זיינע עלטערן

לייב קוויטקאָ

זיינען געשטאַרבן פרי, און ל. קוויטקאָ האָט געמוזט אין עלטער פון 10 יאָר אַליין פאַרדינען זיך אויפ'ן לעבן: געווען אַ פּערד־אַנטרייבער, אַ פאַרבער, אַ קאַמאַשן־שמעפּער, אַ טרענער.
אין 1919 אָפּגעדרוקט זיין ערשטע רעוואָלוציאָנערע פּאָעמע „אין

רויטן שטורעם". אין 1925 שרייבט ער אן א ריי ווערס פון דעם בירגער-
 קריג ("יונה לאה'ס"), פון דער סאציאליסטישער בויאונג ("טראקטער-צעך"
 א. א. א.), א סך ביכער לידער פאר קינדער ("רינג און רינג", "יונגע פליער",
 "א פריילעך יאר", "א בריוו וואראשילאָוו'ן", א. א.), שרייבט אויך אן א
 גרויס בוך אין פראָזע מיט'ן נאָמען "צוויי חברים". קוויטקאָס קינדער-
 לידער זיינען איבערגעזעצט געוואָרן אין א סך שפראַכן. און הינט-צו-טאָג
 איז ער איינער פון די באַנאָכטמטע, פראָדוקטיווסטע און פאַפּולערסטע
 קינדער-שרייבער אין נאַנצן סאָוועטן-פאַרבאַנד. אין 1938 איז דערשינען
 זיינס א בוך, "לידער וועגן דער רויטער אַרמיי". אין 1939 איז ער באַלוינט
 געוואָרן פון דער סאָוועט-ענירונג מיט'ן אָרדן פון דער רויטער אַרבעטס-
 פּאַן.

:: :: ::

מיר האָבן שוין אָנגעוויזן אויף קוויטקאָס בלאַנזשענישן אין 1919.
 אָבער אפילו דעמאָלט האָט ער בייגעטראָגן צו דער סאָוועטישער ליטעראַטור
 די מאַטיוון פון המונ'ישער, "פרימיטיווער גבורה, פון געוונטער פרייד און
 פון נאַאיווער קינדערישקייט". אָבער שפעטער איז ער געוואָרן איינער פון
 די בעסטע קינדער-שרייבער אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. קוויטקאָ איז שפּילעווער
 דיג, ריטימיש, עמאַציאָנעל און פאַלקסטומלעך. ס'איז כמעט ניטאָ קיין שול-
 קינד אין סאָוועטן-פאַרבאַנד, וואָס זאָל ניט קענען אויף אויסנווייניג א סך
 פון זיינע לידער, ווי "אַד, אז איך וועל אויסוואַסן", "דאָס פידעלע", "אַנאַ-
 וואַנאַ בריגאַדיר", א. א.

זיינע לידער צייכענען זיך אויס מיט זייער קלאַרקייט, אויסדריקלעכ-
 קייט, איינפאַכקייט. דער דיכטער דרינגט טיף אַרין אין דער קינדערשער
 פּסיכיק, אין דער וועלט פון קינדערשע באַגריפן און איבערלעבונגען. ער
 דערנענטערט דעם אָביעקט, וועלכן ער באַשרייבט, צום יונגן לייענער און
 מאַכט אים קינסטלעריש אַנשוילעך. די קינדער דערלערנען אויך דורך זיינע
 לידער דעם אַרום, די באַזונדערע אייגנשאַפטן פון זאָכן אָדער דערשיינונג-
 גען. אָט איז איין ביישפּיל, ווי קוויטקאָ ווענדט זיך צום שניי:

דעך זיי איין.	לאַז ניט פּירן
וועט דער פּראָסט	דעם פּאַרזיי.
ניט קאָנען בראָטן.	דעם פּאַרזיי
וועט דאָס ווינטער-ברויט	חוז וואַרים זיין—
געראַטן ...	חייט אַ קאָלדרע

:: :: ::

ה. אַרלאַנד איז דער עיקר באַרימט פאַר זיינע גרעסערע ווערס, "הרעב-
 ליעם" און "אַגלאָמעראַט", צוויי פון די באַדייטנדיגסטע פּראָזע-לייוונטן
 אין דער אידישער סאָוועטישער ליטעראַטור. ער איז געבוירן געוואָרן אין
 1898, אין טעטיעוו (קיעווער געגנט). געלערנט אין חדר און שפעטער זיך
 געגרייט אַלס עקסמערן פאַר דער מיטלשול. אין 1918 איז ער אַריבער-

געפאָרן קיין קיעוו. אין 1920-1921 געדינט פרייוויליג אין דער רויטער אַרמיי. אין 1922 אָנגעהויבן אַרבעטן אין דער קיעווער צייטונג „קאָמור-ניסטישע פּאָן“, וואו ער האָט אָפּגעדרוקט זיינע ערשטע דערציילונגען. אין 1926 איז ער באַשעפטיגט אין וואָלין ביי מעליאָראַטיווע אַרבעטן. האָט ער דאָס שפּעטער אויסגענוצט אין „הרעבליעס (1929)“. אָרלאַנד פאַרנעמט זיך אַ סך אויך מיט זשורנאַליסטישער און רעדאַקטאָרישער אַרבעט.

:: :: ::

אין „הרעבליעס“ האָט אָרלאַנד אונז געוויזן, ווי אַזוי די סאָוועט-רעגירונג צעשמעטערט די „הרעבליעס“ פון אַלען לעבן. די האַנדלונג קומט פאַר אויף פּאַלעסיע, וואו מען האָט גענומען דורכפירן גרויסע מעליאָראַטיווע אַרבעטן, כדי צו באַפרייען טויזנטער אַקער פעלד פון די זומפן און אויפ-הויבן דעם וואוילזיין פון די פּאָלישוקישע דערפער, אַרום וועלכע עס זיינען געווען צעשאַטן צענדליגער אידישע שטעטלעך. טויזנטער אידישע מנחם-מענדלס און לופט-מענטשן פון די שטעטלעך ווערן אַריינגעצויגן אין דער אַרבעט און בלייבן שוין פּראָדוקטיווע מענטשן, ווער ביי ערד, ווער אין פּאַבריק. די פּראָבלעמען פון איבערבוי-פּעריאָד ווערן דאָ געגעבן אין אַ נאַציאָנאַלן אַספּעקט.

די אידישע שטעטלדיגע מאַסע, וואָס איז די הויפּט-טעמע פון דער אַלטער אידישער ליטעראַטור, איז שוין אָבער דאָ געגעבן נעוואָרן אין איר נייעם צושטאַנד, ווען זי ווערט געפירט פון דער פּאַרטיי אויף נייע וועגן פון געזונט-ווערן, אויסטריקענען זומפן, כדי אויסגענוצט ווערן פאַר סאַציאַליסטישער בויאונג. ער ווייזט אונז אויך, ווי אַזוי גלייכצייטיג מיט'ן אויסטריי-קענען די זומפן אין דער נאַטור, ווערן אויך אויסגעטריקנט זייערע נייע-טיגע זומפן, ווי אַזוי ענדערנדיג די נאַטור, ענדערט זיך אויך זייער פּסיכיק. אָרלאַנד ווייזט אונז אויך גאָר נייע אידישע געשטאַלטן, ווי דער אינ-זשענער גאָרן, דער אידישער בעל-הגוף, דער מילנער ניאָכע. ער האָט אויך געוויזן די נאַציאָנאַלע פּאַרם פון דער קאָנטר-עוואָלוציע דורכ'ן העלד גאָרל. גוט געשילדערט איז יאָסי הויקער, און אַנדערע.

אָרלאַנד האָט זיך דאָ אַרויסגעוויזן פאַר אַ גרויסן מייסטער פון פּעי-זאַוש. פון זיינע באַשרייבונגען האָט איר אַ פּולשטענדיגן באַגריף וועגן דער נאַטור פון פּאַליעסיע.

„פון די אַרומיגע בלאַטעס זיינען טונקעלע ריטשקעלעך שוואַך געלאָפּן צום איינגעשרומפּענעם טיכל. אויף אַנטבלויזטע זאַמדן איז געלעגן גרינער וואַסער-שוים און זיך געטריקנט און געשוואַרצט זיך פּונ'ם ווינט. ווילדע גענז, וואָס זיינען פון פּרעמדע ווייטן אָנגע-פּלויגן אַהערצו צו זומערן אויף איינגעזעסענע ערטער, האָבן אין לויטערן פּרילינג-טאָג זיך געדרייט אין דער לופטן און געשריען— דעם שטענדיג פּאַרוואַסערטן פּליין האָבן זיי געטראָפּן אַ הויילן, מיט אַפּענע בלאַטיגע געדערעם... די גענז האָט נאָך געשראָקן דער טויבער

הילך פון וואָלד: ערגעץ נאָענט האָבן די אַרבעטער בוימער גע-
וואַלגערט און גערייניגט די קאַנאַל-ליניע."

אַזוי מאַלט אַרלאַנד דאָס אָרט, וואו מען האָט אויפגעריסן די הרעבליע.
אַ באַזונדערן קינסטלערישן רושם מאַכט דאָס בילד, ווי די ווילדע גענו האָבן
זייער איינגעזעסן אָרט ניט דערקענט. און ער האָט אונז באַלד אָנגעוויזן
די אורזאך פון דער גרויסער ענדערונג: „דער טויבער הילך פון וואַלד“,
די אַרבעט פון דער קאַנאַל-ליניע, די איבערבויאונג פון פּאַליעסיע.

נאָך ביישפילן פון זיינע נאַטור-געמעלן: „אַ בויס האָט זיך אָנגע-
צונדן אין ראָזעווען“, „אַ שערענגע בוימער לעשט זיך אין ברוינעם“, „אַ
אַזוי ווערט טאָג אין כוּטער, דער וואַלף, ווילדע גענו איבער דער געווירצ-
גער פּאַליעסיע“, „עס טראָגט מיט סמאָלע“, „עס גיט נאָך ביטערקייט“, „עס
טראָגט קאַנפער“, „טויבע ווידער-קולין“, „הוילן“, „פייפן“, „יאָגן פון
ווינט“, „שאַרען פון בלעטער“, „זשוושען“, „שמעפן פון מוסן“, „בלאָוו“,
„טונקל-גריין“, „גראָוּר-בליך“, „ווייס“, „טונקל-פּיאַלעט“, „גריין-גלאַנצנ-
דיג“, „געדיכט-גריין“, „ליכטיג-גריין“, „רויטלעך-ברשטין“, „טונקל-אַשיג“.

אפילו די פּאַרטערטן פון מענטשן זיינען אַפט געגעבן דורך פּאַרגלייכונג
גען מיט דער אָרטיגער נאַטור: „דאָס אינגעלע איז ענלעך צו אַ רויזן פּאַר-
טיגן שוואַם, וואָס וואַקסט טיף אין פייכטן טויבן פּלאַנטער“. „אַ דין
מיידעלע מיט שטראַלנדיגע אויגן, ווי אָנגעצונדענע סמאָלע“. מיר געפינען
אויך אינטערעסאַנטע פּאַלקלאָר-עלעמענטן.

און דאָ אין בוך איז דער חסרון, וואָס די כלה איז צו שיין, וואָס מאַרקאָ,
גאַרנ'ס געליכטע, איז צו עקזאָטיש, ווי עס איז איבערטריבן-דראַמאַטיש די
גאַנצע אוראלטע פּאַליעסיע, וואָס ווערט געענדערט. דער פעיוואַזש ווערט
אינגאַנצן זעלבסטשטענדיג און אָפּגעריסן פון די סאַציאלע געשעענישן.
אויך זיינען אייניגע העלדן בלאַס געצייכנט.

אין „אַנלאַמעראַט“ (1935) האָט אַרלאַנד שוין געפרואווט באַזייטיגן
אַט-די פעלערן פון „הרעבליעס“. דאָרטן האָט ער געגעבן נאָך אַ ברייטערע
פּאַנאָראַמע פונ'ם רעקאָנסטרוקטיוון פּעריאָד, פונ'ם ערשטן 5-יאָר פּלאַן. די
האַנדלונג קומט פאַר אין און אַרום דעם קערטשער מעטאַלורגישן זאַוואָד. ער
האַט געוויזן דעם ענטוואַפּונג פון די סאָוועטישע אַרבעטער פאַר דער אינ-
דוסטריאַליזאַציע, ווי אויך דעם ווידערשטאַנד פון די קלאַסן-פיינט. ער
האַט געוויזן ווי אַזוי די שטודירנדיגע יוגנט, באַזונדערס די אידישע, ווערט
אַריינגעצויגן אין זאַוואָד, אין דער סאַציאַליסטישער בויאונג.

אפּשר דער געלונגסטער טיף פון בוך איז וואַלף לאַדיזשניער, אַ געוועז-
זענער פעל-הענדלער, וואָס בויט זיך אינגאַנצן איבער און ווערט אַ שטייג-
האַקער. אין בוך ווערן נאָך אַרויסגעפירט צענדליגער אַנדערע העלדן. ניט
געקומט אויף געוויסע חסרונות איז דאָס בוך „אַנלאַמעראַט“ נאָר אַ גרויסער
צושטייער צו דער אידישער סאָוועטישער פּראָזע.

ש. האלקין איז געבוירן געוואָרן אין ווייס־רוסלאַנד אין 1903. זיין ליטעראַרישע אַרבעט האָט ער אָנגעהויבן פריער אין דעם מינסקער „שטערן“ און דערנאָך אין דעם מאַסקווער „עמעס“, שוין אַ צייט נאָכדעם, ווי דער בירגער־קריג האָט זיך געענדיגט, אַרום דעם יאָר 1925. כדי אים בעסער צו קענען וועלן איך ברענגען גראַד א לידי, וואָס אין געשריבן געוואָרן פון ש. האַלקין ניט לעצטנס, נאָר אין די יאָרן 1931 אָדער 1932:

דורך מעכטיגער וואָך

ניט רויטע אותיות	דורך טייך געבונדענעס
אין הייז צעצונדענעס,	אין דאַמעס פעלזיגע ;
ניט פּוץ אין אויסזען	דורך צוגן הונדערטער
מיד קאָן באַוואַנדערן.	אויף שוורן רעלטיגע.
ניט טיכער בלענדיגע	דורך שויבן ליכטיגע
די אויגן שליסן מיר,	אין נייע וואוינונגען ;
און קרעפּ דערזעענדיג	דורך שיידן ציכטיגע
קייין טרערן פליסן ניט.	און שטרענגע ברויניגען.
פאַראַ אַ גליק אַזאַ	דורך כוואַליעס ברויזנדע
איז לאַנד אין דאָזיגן :	פון שלאָגלער מונטערע,
אַ קלייניק ווינקלעלע	דורך לאַמפּן טויזנטער
פאַר גרויסע טרויער־טעג.	פערלאַמוטערנע.
און פעדים איינציגע	דורך קראַנען ריזיגע,
דאָרט שטענדיג נעכטיגן...	דורך נייע נאַפּט־קוואַלן, —
נאָר וועג אַהינצו גייט	דורך שיין דורך שפיזיגער
דורך וואָך דורך מעכטיגער...	פון מוח שאַפּנדן.
דורך דאָרף צעאַקערטן,	איז טרויער ווינציגער
דורך שטעט געגאָרנטע,	און שוואַרץ פאַרמינערט זיך, —
דורך רייען טראַקטאָרן —	און אויגן גינציגע
דורך ערשט געבאַרענע.	לויכטן גינענדיג.

זיינע ערשטע לידער, וועלכע זיינען געשריבן אויף סאָוועטישער טעמאַ־טיק, זיינען איבערפילט מיט ביבלישע סימבאָלן. און זיינע לידער ביז אַרום 1930 האָבן נאָך פאַרמאָגט פעסימיסטישע און נאַציאָנאַליסטישע מאַטיוון. איר געפינט זיי נאָך אין זיין בוך „וויי און מוט“. אָבער אונטער'ן איינפלוס פון דער דערפאָלגרייכער סאָציאַליסטישער בויאונג באַפרייט ער זיך פון זיינע וואַקלונגען און גייט אַריבער אויף דער אַקטועלסטער

טעמאטיק, פארבלייבנדיג א רייפער און אריגינעלער ליריקער. און שפעטער באווייזט ער אין זיין זאמלונג ליבע-לידער, ווי אזוי דיין אינטימע געפילן פלעכטן זיך איבער ארגאניש מיט'ן סאָציאַליסטישן וועלט-באַנעם און מיט דער סאָציאַליסטישער בוואונג.

האַלקין איז שטאַרק טעטיג אויך אויפ'ן דראַמאַטורגישן געביט. ער האָט אָנגעשריבן אַ ריי פּיעסן, איבערזעצט פּושקין'ס דראַמאַטישע ווערק, ווי אויך שעקספּיר'ס. („סעניג ליר“ איז מיט גרויס דערפאַלג געשפּילט גע-וואָרן פּון מאַסקווער אידישן מלוכה-טעאַטער. דער זעלבער טעאַטער האָט אויך אויפגעפירט זיין „ברוכבא“). אין 1939 איז ש. האַלקין באַערט געוואָרן פּון דער סאָוועט-רעגירונג מיט'ן אָרדן „ערן-צייכן“. זינט דער מלחמה האָט ער אָנגעשריבן דראַמעס און אַ סך לידער וועגן דעם קאַמף געגן די „היטלערשע הינט“.

:: :: ::

נאָמע לוריע איז איינער פּון די אינגערע און אין דער זעלביגער צייט איינער פּון די טאַלאַנטפּולסטע פּראָזאַאיקער אין דער אידישער סאָוועטישער ליטעראַטור. ער איז געבוירן געוואָרן אין 1906 אין'ם כּומאַר ראַסקאַשנע (ניי-זלאַטאַפּאָליער ראיאָן). בעת'ן בירגער-קריג האָט ער געלעבט אין הולאַד-פּאָליע און איבערגעלעבט די פּאַנאַמען פּון מאַכנאַ. פּון 1920 וואוינט ער אין פּאַרשידענע שטעט, איז אַ בלעכער, אַרבעט אין אַ וויי-פּאַבריק, א. א. אין 1922 — אין אַ לאַנדווירטשאַפּטלעכער קאָלאָניע הינטער מינסק. אין'ם זעלביגן יאָר אַריין אין קאַמיונ. אין 1924 לערנט ער אין מינסקער פּעדאַ-גאַגישן טעכניקום. אין 1926 אין דער אידישער אָפּטיילונג ביים מאַסקווער מלוכה-אוניווערסיטעט. שפעטער באַזעצט ער זיך אין אָדעס. זיך אָנגע-הויבן דרוקן אין 1927.

:: :: ::

נאָמע לוריע'ס ערשטעס גרעסער בוך, „דער סטעפּ רופּט“, איז דער-שינען אין יאָר 1932. דאָס בוך האָט באַלד געמאַכט אַ גוואַלדיגן רושם. בערגעלסאָן האָט דעמאָלט אין דער „פּרייהייט“ אָפּגעדרוקט וועגן בוך אַ באַגייסטערטן אַרטיקל. „דער סטעפּ רופּט“ באַהאַנדלט דעם קאַמף פאַר קאָלעקטיוויזאַציע, דעם קלאַסן-קאַמף אין דאָרף. עס זיינען שוין געווען פריער אָנגעשריבענע ווערק אויף דער טעמע פּון ע. גאָרדאָן („ווילדגראָז“), פּרץ מאַרקיז, נח לוריע, שעכטמאַן, א. א. אָבער ביי נאָמע לוריע'ן איז שוין דער פּאַרנעם געווען אַ סך גרעסער, די פּראָבלעמען זיינען שוין אויפ-גענומען געוואָרן אויף אַ העכערער באַזע.

אין בוך ווערט געשילדערט דער כּומאַר בוריאַנאָווקע — אַ אידיש דאָרף פּון די איינציגע אידישע לאַנדווירטשאַפּטלעכע קאָלאָניעס, וואָס האָבן נאָך עקזיסטירט אונטער'ן צאַרישן רעזשים — אין'ם פּעריאָד פּון פּאַר-שאַרפּטן קאַמף פאַר קאָלעקטיוויזאַציע, אַרום 1930. אין בוריאַנאָווקע זיינען נאָך פּעסט אין זאָטל די קולאַקישע, באַלע-

גופישע פויערים — די אקסמאנס, בערעזינס, פיסקונס און זייערע נאכשלע-
פער. די אַרימע פויערים זיינען פון אָנהויב ניט אַרגאַניזירט. די מיטעלע
פויערים פאַרשטייען נאָך ניט די פאַרזונג פון קאָלעקטיוויזאַציע. און דער
קאַמף צעפלאַקערט זיך נאָר שטאַרק מיט'ן אָנקומען פון דער קאָמוניסטע
עלסע רודנער, די צענטראַלע פיגור פונ'ם ווערק.

די קולאַקעס טוען אַלץ צו שטערן דער קאָלעקטיוויזאַציע. די קולאַקעס
ווערן געשילדערט פון נאָטע לוריע'ן זייער קינסטלעריש, פולבלוטטיג, ניט
סכעמאַטיש. ער ווייזט אויך די קליינאייגנטימערישע געוואוינהייטן פון די
פויערים, דעם אידיאָטיזם פון דאָרפישן לעבן, די טראַדיציאָנעלע צוגע-
בונדנקייט פון די פויערים צום אַלטן אַרט לעבן.

אפילו אַקסמאַנ'ען, דעם רייכסטן בעל־הגוף, שילדערט ער מענטשלעך,
ווי ער זיצט צ. ב. און דערמאָנט זיך אין די גוטע אַלטע יאָרן פאַר דער
רעוואָלוציע :

„אַמאָל איז דאָ אויף די טרעפּלעך געזעסן רחבות'דיג רב
מרדכי, זיין טאַטע. אַלע פאַרנאַכט פלעגט ער אויף די טרעפּלעך
מיט דער משפּחה טרינקען הייסע קאַווע און געמיטלעך שמעסן
וועגן די קהל'שע ענינים, וועגן כוּטער.

„נאַנצענע פאַרנאַכטן פלעגן זיי רואיג פאַרברענגען אויף די
טרעפּלעך פון דער אייגענער איינציגער ווינטמיל אויפ'ן כוּטער,
צוגעהערט זיך, ווי ס'דרייען זיך די פליגלען, ווי ס'מאָלען די מיל-
שטיינער און ווי ס'טאַפּטשעט זיך דאָרט אַרום דער כלאָפּ, וואָס האָט
היפּשע צענדליגער יאָרן ביי זיי אָפּגעאַרבעט... דאָס וועט זיך שוין
קייןמאָל ניט אומקערן, זיי האָבן דאָך אַלץ צעטראָטן מיט די פיס...
נאָר ער וועט זיך ניט לאָזן צעטרעטן!“

און דעם בעל־הגוף'ס געפיל צו צעשטערן, אַבי ס'זאָל ניט אַריינפאַלן
צום קאָלעקטיוו, מאָלט אונז נאָטע לוריע אין דעם פּאָלגנדיגן פּרעכטיגן
בילד, ווי אַקסמאַן לויפט אַריין אין זיין סאָד און הויבט אָן אָפּטרייסלען
די עפל :

„— ווייניג האָבן זיי געריסן מיינס, ווייניג האָב איך זיי געגעבן
מיינ בלוט, מיינ בלוט... ער איז אַריין טיפּער אין גאָרטן, אָנגעכאַפּט
זיך פאַר די נידעריגע צווייגן און אָנגעהויבן טרייסלען די גרויסע
גלאַנציגע עפל.

„די צווייגן באַשאַטענע מיט פּרוכט, האָבן זיך שווער צעהודעט,
פאַרטשעפעט איינס אָן ס'אַנדערע און געהאַגלט מיט גרויסע פייכט-
לעכע עפל. די עפל האָבן זיך געדיכט געשאַטן אים איבער'ן קאַפּ,
איבער די הענט און איבער די זיך טרייסלנדיגע פיס. ער האָט אָבער
נאָרניט געפילט און אַלץ שטאַרקער געטרייסלט די אַלטע באַשאַטענע
צווייגן.“

די בעל־גופים אַליין ווערן ביי אים אויך דיפּערענצירט. פּיסקון,

צום ביישפיל, איז שוין פון נאָר אַן אַנדער מין: ער מאַסקירט זיך, נאָרט אָפּ און שעדיגט אַפּשר נאָך מער דעם קאָלעקטיוו. פּיסקון פאַרנעמט זיך מיט פאַרמאַרען פּערד און באַקומען פאַר זיי סטראַכאָוווע. און דאָס בילד, ווי פּיסקון פאַרמוטשעט די „גניאָדע“ און איר אַנגאַניע איז פון די בעסטע און איינדרוקספולסטע אינ'ם בוך. כלווי אפּשר א. ראַבאָי קאָן זיך מיט אים פאַרמעסטן אין שילדערן פּערד.

צו די בעסטע געשילדערטע העלדן געהערט אויך שעפּטל קאַבילעץ, וואָס לייזט פון די באַגרענעצטקייטן פון קליינאייגנטימערשער פּסיכאָלאָגיע. ער פּרײט זיך, ווען ביי עמיצן פּנר'ט אַ קו און פאַרגינט ניט די נוט אויפגעגאַנגענע באַשטאַנעס ביים שכן:

„אַ כּוואַראָבע אין זיי, וואָס טויג דאָס מיר, אַז ס'איז סיי ווי סיי ניט מינים!“

און עלקע רודנער זאָגט שעפּטלען: „דו ביזט אַ טוכלע קלאַדאָווע— בילדעריש, מיט פּויערשער געשטאַלטלעכקייט, דריקט זי אויס זיין מגושמ-דינקייט און צוריקגעשטאַנענקייט. אַזוינע בילדער און פאַרגלייכן פון דאָר-פּישן לעבן-שטייגער געפּינען מיר אַ סך, ווי צ. ב.: „צוביסלעך, אומבאַ-מערקט האָט די פאַרזאַמלונג נענומען אויפּפלאַקערן פון אַלע זייטן, ווי אַ סקירדע טרוקענע שטרוי“ (ז. 106), „איבער'ן צימער האָט זיך גע-טראָגן אַ טומל, ווי אַ ווינט איבער גראָז“ (ז. 42), „ס'איז שלעכט, רב יעקב, ס'איז פּאַססורנע. זי דרייט שוין מיט די פּליגלען צו זיי“ (ז. 45), „די קראַפּעווע האָט זיך שטאַרק פּאַנאַנדערגעבליט אין אירע אויגן“ (ז. 108), „די אויגן זיינען ביי שעפּטלען אַנגעזאַטן ביז צום פּלאַצן, ווי די נאַזאַרעוויטשער ברוינע פּלוימען“ (ז. 170).

נאָמע לוריע האָט אין עטלעכע יאָר אַרום אַרויסגעגעבן אַ וויכטיגן צווייטן טייל— נאָך אַ בוך „דער סטעפּ רופּט“.

:: :: ::

דוד בערגעלסאָן איז ניט נאָר איינער פון די עלטסטע און באַדייטנ-דינסטע אידישע פּראָזע-שרייבער, נאָר ער איז שוין געוואָרן אַ קלאַסיקער ביי זיין לעבן. ער איז געבוירן געוואָרן אין יאָר 1884 אין אַכרימאָווע, ניט ווייט פון אומאַן און קיעוו. אַנגעהויבן פּרי שרייבן. זיינע ערשטע דערציילונגען האָט מען אָבער לאַנג ניט געוואָלט דרוקן. ערשט אין 1909 דערשיינט זיין ערשט בוך „אַרום וואַקזאַל“ און אין אַ יאָר אַרום „דער טויבער“, וואָס איז אַנגעשריבן געוואָרן נאָך אין יאָר 1906.

אין יאָר 1912 דרוקט ער אָפּ זיין גרויסן ראַמאַן „נאָך אַלעמען“. אידע-אָלאָגיש איז „נאָך אַלעמען“, ווי זיינע פּרוערדיגע ווערק, אַן אויסדרוק פון די פּעסימיסטישע שטימונגען, וואָס האָבן דעמאָלט געהערשט אין דער אידישער ליטעראַטור.

נאָך דער אַקטאָבער-רעוואָלוציע ווערט בערגעלסאָן איינער פון די אַקטיווסטע טוער פון דער „סולטור-ליגע“ — אַ נאַציאָנאַל-דעמאָקראַטישע

קולטור־אָרגאַניזאַציע אין קיעוו. ער ניט אַרויס די זאַמלביכער „אייגנס“, אין וועלכע ער דרוקט אָפּ זיינע ווערק „אין פאַרטונקלטע צייטן“ און „אָפּ גאַנג“, וואָס זיינען געשריבן אין דעם גייסט פון זיינע פריערדיגע ווערק. אין 1921 איז ער אַריבערגעפאָרן קיין דייטשלאַנד, און דאָרטן געוואוינט עטלעכע יאָר.

אין בערגעלסאָן'ס שאַפן הויבט זיך מערקן אַן ענדערונג נאָך אין יאָר 1923. ער שרייבט דאָן אַ ריי קלענערע דערציילונגען („איינעמ'ס אַ וועג“,

דוד בערגעלסאָן

„אויף דער הונדערטער איינטער וויאָרסט“ („ביים טעלעפאָן“) און אַנדערע), אין וועלכע עס ווערט שוין סינסטלעריש דאָקומענטירט זיין קער צו דער רעוואָלוציע (דאָס בוך „שטורעם־טעג“).

אינ'ם יאָר 1924-1925 שרייבט אָן בערגעלסאָן זיין גרויס ווערק „מדת הדין“, אין וועלכן ער שילדערט די העלדישקייט פונ'ם בירגער־קריג און דריקט אויס זיין פּאָזיטיווע באַציאונג צו דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע.

אין יאָר 1926 ניט בערגעלסאָן אַרויס אין בערלין אַ פּראָסאָוועטישן זשורנאַל „אין שפּאַן“. אין יאָר 1929 באַזוכט ער אַמעריקע. אין זיינע ווייטערדיגע ווערק, און באַזונדערס אין „פענעק“ (ביים דניעפּער), וואָס איז דערשינען אין יאָר 1932, דערנענטערט ער זיך אַלץ מער צו דער פּראָלעטאַרישער וועלט־אַנשוואַונג. אין יאָר 1934 דרוקט בערגעלסאָן אָפּ דאָס בוך „בירעבידזשאַנער“; אין 1935 — „צווישן לעבעדיגע מענטשן“; און „טראַט נאָך טראַט“ אין 1938. אין די לעצטע יאָרן האָט ער אָנגע־

שריבן נאך אנדרע באדייטנדיגע ווערק און א צווייטן טייל, א גרויסן בוך און פארטעצונג פון „ביים דניעפער“.

:: :: ::

א סך פון אייד האבן מעגלעך געלייענט א צאל פון בערגעלסאנ'ס ווערק אדער די קאפיטלעך פון זיינע ווערק און זיינע ארטיקלען, וואס האבן זיך אפט און צייטנווייז זייער רעגולער געדרוקט אין דער „פרייהייט“ און „מארגן-פרייהייט“. א סך פון אייד האבן אפשר פערזענלעכע דערינערונגען פון בערגעלסאנ'ען; האבן געהערט זיינע רעדעס און לעקציעס פון אנהויב 1929, ווען ער האט באזוכט א סך אמעריקאנער שטעט. אין דעם זין איז ער מעגלעך ניט נייניגער אמעריקאנער שרייבער, ווי א סאוועטנפארבאנ-דישער.

מיר האבן ניט קיין מעגלעכקייט צו אנאליזירן רעכט ניט נאך אלע ווערק פון בערגעלסאנ'ען, נאך אפילו איינס פון זיי. איך וויל אבער זאגן כאטש עטלעכע ווערטער וועגן זיין ערשטן בוך „ביים דניעפער“, איינס פון די וואָגניסטע ווערק אין דעם סאוועטישן און פראָלעטארישן פעריאָד. דאָס בוך פארנעמט אַרום 600 בוך-זייטן און איז פון די וויכטיגסטע ווערק אין דער גאנצער אידישער ליטעראַטור.

אין „ביים דניעפער“ (אָדער „פענעק“) האָט בערגעלסאָן פאַר זיך געשטעלט אַ נייע, זייער קאָמפּליצירטע אויפגאַבע: צו דורכמאַכן אַ רע-וויזיע, אַ קוק מאָן מיט אנדערע אויגן, פראָלעטארישע, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדרוקן, אויף די העלדן, טיפּן פון „נאָך אלעמען“, ווי פון די אַנדערע ווערק פון זיין פריערדיגן פעריאָד.

אויך דער ערשטער טייל פון „ביים דניעפער“, ווי „נאך אלעמען“, האָט צו טאָן מיט די אַכציגער-ניינציגער יאָרן פונ'ם 19טן יאָרהונדערט. בערגעלסאָן פארנעמט זיך אָבער דאָ ניט מיט קעגנשטעלן איין בורזשואַן שיכט צו אַ צווייטן שיכט פון דער בורזשואַזיע, ווי אין „נאָך אלעמען“, נאָר ער שטעלט דאָ געגן די גאַנצע בורזשואַזיע צו די אַרבעטנדיגע און באַזוייזט אונז דערביי דעם אמת'ן כאַראַקטער פון דער בורזשואַזיע. חוץ דעם האָט בערגעלסאָן דאָ אויך געפרואוּט ווייזן דאָס לעבן פון די אַרבעטנ-דיגע מאַסן אין די שטעטלינגע הינטער-געסלעך, ווי פון די „קיד“-מענטשן אין מיכאַל לעווינ'ס „הויז“. ווען מיכאַל לעווינ האַלט ביים שטאַרבן — דערציילט בערגעלסאָן — פאַרבלאַנדזשעט איינמאָל „פענעק“ אין גוראַלניע און קומט דאָרט צו צו איינער אַ פינצטערער און פאַרשטיקטער לאַך פון דער גוראַלניע-געביידע, וואו עס געפינט זיך אַ פויעריש קינד און טרייכט אָן אַ פאַר פערד. און אָט וואָס פענעק האָט דערזען:

„אויף איינער פון די דראַנגען זיצט באַרוועס אַן אַרים געלאַטעט אוקראַיניש אינגל, אין פענעק'ס עלטער, דרייט זיך ראָד-אַרום מיט אַ בייטש אין האַנט. דאָס רעכטע אויגל ביים אינגל — אינגאַנצן אויס-גערווען, בלינד, שוואַרץ, פינצטערער ווי די נאַכט, דאָס לינקע אויג

ביים אינגל העל־זעענדיג, לעבעדיג, ניט קיין אויג, נאָר אַ גליק, אַ
גאַנצע זועלט פול מיט פרייד... זיין יונג קלינגענדיג קעכלל צעזינגט
זיך, ווי ביים אָנזאָגן אַ פריילעכע בשורה דער גאַנצער וועלט:
„נאָ, דערעש, וויאָ, קאַשטאַן...“

... עס דאַכט זיך:

„דאָס אינגל דאָ אין לאָך ביים דריי־סלופ אין דער טיפסטער
וואַרצל פון דער גאַנצער גוראלניע... דער סאַמע עק אירער... דער
פאָטער דאָרט אין דער היים, אין בעט... מיט די צוגעשלאָסענע
אויגן, מיט די צעשאַקלטע ליפן — דער פאָטער איז דער אָנהויב
פון דער גוראלניע, און דאָס אינגל מיט'ן פינצטערן אויג—איז
דער סוף. אָדער פאַרקערט: דער פאָטער איז איין עק, דאָס אינגל—
דער צווייטער עק.“

דאָ האָט איר אַ בילד ניט נאָר פון גרויסער עקספּלואַטאַציע, נאָר אין
אַ געוויסן זין אַ סימבאָל פון דער קלאַסן־צעטיילונג אין דער געזעלשאַפט,
פון דער גאַנצער קאָפיטאַליסטישער אָרדענונג, פון אַלע „באַסעס“ אין דער
גאָרער וועלט.

די צענטראַלע פיגור איז פענעק, דורך וועמען בערגעלסאָן דעקט אויף
דעם כאַראַקטער פון דעם „שיינעם אידן“, און גביר פון שטעטל, מכאַל
לעווין, וואָס איז די צווייטע הויפט־פיגור פון בוך. אין דער געשטאַלט
פון לעווין פירט דורך בערגעלסאָן אַ גרינטלעכע רעוויזיע פון זיין פריער־
דיגן צוגאַנג צום גביר גדליה הורוויצ'ן, ווי צו דער גאַנצער הורוויץ־פאַמיליע
אין „נאָך אַלעמען“.

ניט נאָר דער אינהאַלט, נאָר אויך דער אופן פון שילדערן, די פאָרם,
איז שוין דאָ אַנדערש. אָנשטאַט דער נאָננדיגער, איינטאָניג־פעסימיס־
טישער, אימפרעסיאָניסטישער שילדערונג פון „נאָך אַלעמען“, געפינען מיר
אין „ביים דניעפער“ אַ מונטערע פילפאַרביגע רעאַליסטישע שילדערונג
פון דער ווירקלעכקייט.

די פּראָדוקטיווקייט און די קינסטלערישע מייסטערשאַפט פון בערגעל־
סאָנ'ס ווערק, ווי דער גרויסער טיפּאָזש, פּראָבלעמאַטיק און טיפּער אינ־
האַלט פון זיינע ביכער, פאַרזיכערן אים איינעם פון די אָנגעזעענסטע פּלע־
צער אין דער אידישער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפישער מאָטעריאַל

אין סאָוועטן-פאַרבאַנד איז אויך אויסגעוואַקסן אַן אומגעוויינלעך-רייכע אידישע קינדער-ליטעראַטור, וואָס פאַרדינט אַ ספּעציעלע אויספירלעכע אַפּהאַנדלונג. (נעשריבן וועגן דעם אין „פּראָלעטאַרישער דערציאָונג“, נאָך וועמבער, 1937). ס'איז אויך אומגעהויער אויסגעוואַקסן די ליטעראַטור-וויסנשאַפט, די ליטעראַטור-קריטיק, ווי די אידישע שפּראַך-וויסנשאַפט, וואָס פּאָדערן ספּעציעלע אַרבעטן. און אַלץ איז אויף אַ מאַסשאַט, וואָס מען קאָן אפילו ניט חלומ'ען אין קיין אַנדער לאַנד. די אידישע סאָוועט-טישע ליטעראַטור וואַקסט פון יאָר צו יאָר סיי אין קוואַנטיטעט, סיי אין קוואַליטעט. זי רוקט אַרויס נייע טאַלאַנטן און פאַרצייכנט נייע דערנריי-כונגען.

פון אַ ביבליאָגראַפישן איבערבליק איבער דער אַריגינעלער קינסטלע-רישער ליטעראַטור אין אידיש, וואָס איז דערשינען אין סאָוועטן-פאַרבאַנד בלויז אין איין יאָר צייט, אין דעם יאָר 1935, נעמען מיר אַרויס די פּאָלנדיגע פּאַסטן:

דער מאַסקווער פּאַרלאַ „עמעס“ אַליין האָט אין 1935 אַרויסגעגעבן אַ ריי ביכער פון די קלאַסיקער (די אַזויגערופענע „מאַסן-ביבליאָטעק“). עס זיינען דערשינען 34 ווערק פון שלום-עליכמיטל און 7 פון י. ל. פּרץ. דער נאָכפּרעג אויף דער קינסטלערישער ליטעראַטור איז געווען אַזוי גרויס, אַז אינ'ם יאָר 1935 האָט דער פּאַרלאַ „עמעס“ אַרויסגעגעבן צוויי אויפ-לאַגעס פון שלום-עליכמיטל מאַנאָלאָגן. ס'איז אויך דערשינען שלום-עליכמיטל „אייזנבאַן-געשיכטעס“, „קאַסרילעווקע“ און „כתבים פון אַ קאַמיווואַיאַ-זשאַך“ מיט אויספירלעכע וויסנשאַפטלעכע פאַררעדעס.

אין 1935 האָט דער פּאַרלאַ „עמעס“ אָנגעהויבן אַרויסגעבן די אַקאַ-דעמישע אויסגאַבע פון שלום-עליכמיטל אין 15 בענדער און פון מענדעלע מוכר-ספרים אין 9 בענדער. ס'זיינען נאָך דערשינען אַ ריי וויסנשאַפט-לעכע אויסגאַבעס: אַשר שוואַרצמאַניס לידער, עטינגערס געקליבענע ווערק, צוויי בענדער פון דוד עדעלשטאַטיס ווערק מיט חבר ק. מרמז אַלס ביאָ-גראַפער און רעדאַקטאָר, א. אַנד.

אין 1935 זיינען אין סאָוועטן-פאַרבאַנד אַרויס 25 נייע אידישע ביכער פּראָזע און 23 ביכער פּאָעזיע. צווישן זיי אַזעלכע אַריגינעלע ווערק, ווי אַרלאַנדיס „אַנלאַמעראַט“, ע. גאַרדאַניס „אינגול באַיאַר“, אַברהם קאַהאַניס

היסטאָרישער ראָמאַן „אהרן ליבערמאַן“, י. ראָביניס „דער וועג איז אָפֿן“, ש. ברעגמאַניס „ניאַמקע שוואַרץ“, און צוויי ביכער פֿון דער איבערגעאַר- בעטער אויפֿלאַגע פֿון זיין ראָמאַן „דורך קריג און רעוואָלוציע“, דאָלגאַ- פֿאַלסקייט „אַגאַט־פֿאַיעזד“, באַגעניס „אויפֿשטייג“, טרייניניס „פֿראַלאַנג“.

עס זיינען דערשינען אַ ריי ביכער מיט דערציילונגען: דאָנעליס דער צווייטער באַנד „דערציילונגען און נאָוועלן“, נח לוריעס „א געוויינט- לעך לעבן“, פֿיוול סיסטאָס „וואָס איז געשען“, און יודל יאַפעס דערציי- לונגען. פֿון די יונגע סאָוועטישע שרייבער זיינען אין 1935 דערשינען דריי פֿראַזע־ווערק פֿון די חברים זאַבאַרע, דאָבין און ווינאָקור. ס'איז אויך דערשינען די ערשטע סאָוועטישע אויסגאַבע פֿון בערגעלסטאָניס „נאָך אלע- מען“ און נייע אויסגאַבעס פֿון אָרלאַנדיס „הרעבליעס“ (3טע אויפֿלאַגע) און גאָטע לוריעס „דער סטעפֿ רופֿט“ (2טע אויפֿלאַגע).

די סאָוועטישע אידישע פֿאַעזיע האָט אין 1935 געגעבן אַזעלכע ווערק, ווי מאַרקישעס „אַנשל דער זשעלאַזניק“, פעפּעריס אַ באַנד נייע לידער, האַפּסטייניס אַ באַנד לידער, ש. האַלקיניס „קאַנטאַקט“, כאַטשעוואַצקייס צוויי ביכער („ראָט פֿראַנט“ און „האַנט־ביי־האַנט“), פֿינטשעווסקייס פֿאַעמע „דאָס לעבן און דער טויט פֿון וויליאַם סווען“, אַקסעלראַדיס „און ווידער לידער“. ס'זיינען אויך דערשינען ביכער פֿון די שרייבער, רעזניק, האַרצמאַן, קאָטליאַר, ווינערמאַן, ליפּשיץ, העלמאַנט, טייף, נ. קאַן און אַנדערע.

צום ערשטן מאַל זיינען דערשינען ביכער פֿון די יונגע דיכטער: טשערניאַווסקי — „פֿלאַמיגע יוגנט“, גרוביאַן „פֿון קעלער אויף דער זון“, פֿון חיים לאַסקער „צום מאַיאַק“.

ס'זיינען אויך דערשינען צוויי סאָוועטישע ליטעראַרישע זאַמלונגען: דער אַלמאַנאַך „סאָוועטיש“ און „סאָוועטיש ווייטרוסלאַנד“.

אַט דאָס אַלץ און צענדליגער אַנדערע בעלעטריסטישע ביכער און זשורנאַלן זיינען דערשינען אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד אין איין יאָר צייט, אין דעם יאָר 1935!

וואו אַנדערש, אין וועלכו אַנדער לאַנד, קאָן די אידישע ליטעראַטור אָנווייזן אויף אַזע עשירות?

נייע ביכער

איך האָב ניט געהאַט קיין מעגלעכקייט צוזאַמענצושטעלן ביבליאָגראַף פֿישע צעטלען פֿון דער אידישער בוך־פֿראַדוקציע אין די שפּעטערדיגע יאָרן. פֿונדעסטוועגן וויל איך צוגעבן אַ ביסל צופּעליגע ידיעות פֿון דערשינענע קינסטלערישע ביכער אין די לעצטע עטלעכע יאָר.

איציק פעפּער'ס אַ נייער בוך לידער „קראַפט“; מ. דאַניעל: „דער סוף פֿון אַ יונגער ליבע“; ע. גאַרדאַן; „אין אַ נוסרענגן“; ש. ראָסינ'ס „אין איינער אַ נאַכט“; „מיט די ערשטע“; ב. אַרשאַנסקי; „אין קאַלימע“; ב. ערקעס; „דער קאַמף דויערט“; נח לוריע; „שמואל

הערש"; חיים מעלאמור: „בליענדיגע אקאציעס" (ראָמאַן געבויט אויף מאַטעריאַל פון אירישן נאַציאָנאַלן נייִרזלאַטאָפּאָליעִר ראַיאָן); נסתר: „דריי הויפּט־שטעט", „משפּחה מאָשבער", און הונדערטער אַנדערע ביכער. אָט, צום ביישפּיל, זיינען דערשינען אין פּאַרלאַג „עמעס" אַליין די פּאַלגנדיגע ביכער: ש. האַלקינ'ס „בר־כּוכבּא", 5. קוויטקאָס אַ בוך נייע לידער, ע. פינינבערג'ס נייער בוך לידער „געשיכטעס", „שקאַראָווסקי'ס ראָמאַן „אָדעס", ש. ראָסינ'ס בוך לידער „צו דער צייט", בּוּזי אַלעווסקי'ס בוך דערציילונגען „אָנהויב לעבן" (ער איז אויך איינער פון די טאַלאַנט־פּולסטע יונגע סאָוועטישע דיכטער, וואָס האָט שוין אַרויסגעגעבן עטלעכע ביכער מיט לידער; ע. גאָרדאָנ'ס נייע דערציילונגען און נאָוועלן, י. דאָב־רושינ'ס אַ בוך וועגן סאָוועטישן פּאַלקס־אַרטיסט בנימין זוסקין און פּרץ מאַרקיש'עס בוך וועגן מיכאָעל'ן.

און אין קיעוו זיינען דערשינען: ה. בלאָשטיין: „צווישן וועלף", דערציילונגען וועגן לעבן אין די קאָפיטאַליסטישע לענדער; י. י. לינעצקי: „דאָס פּוילישע אינגל", דאָס באַרימטע קלאַסישע ווערק, מיט קאָמענטאַרן פון ש. בילאָוו; מ. כאַשטשעוואַצקי: „אַשר שוואַרצמאַן", פּאָעמע געוויד־מעט דעם העלדיש־אומגעקומענעם דיכטער; און הונדערטער אַנדערע ביכער.

די נייסטע ביכער

אין אַ בריוו פון מאַסקווע, וואָס איז דערשינען דעם 7טן דעצעמבער, 1939, אין דער „מאָרגן־פּרייהייט", האָבן מיר געפונען די פּאַלגנדיגע ידיעות וועגן אַ ריי גרויסע און וויכטיגע ווערק, אויף וועלכע עס האָבן געאַרבעט ענערגיש די מאַסקווער אידישע שרייבער:

פּרץ מאַרקיש האָט געאַרבעט אויפ'ן צווייטן בוך „דור אויס, דור איין" און אויף אַ נייער פּיעסע. דור בערגעלסאָן האָט פּאַרענדיגט דאָס צווייטע בוך „ביים דניעפּער". ער האָט געשריבן אויך אַ פּאַרצייכענונג וועגן ביראָ־בידזשאַן ספּעציעל פאַר מערב־אוקראַינע און מערב־ווייסרוס־לאַנד. ש. גאָדינער האָט אָפּגעגעבן צום דרוק אַ בוך דערציילונגען „אַנדערע מענטשן", פּאַרענדיגט די אַרבעט איבער אַ נייער פּאַרברייטערטער אויס־גאַבע פון „זאוועלס טראַקט", געשריבן אַ ראָמאַן „אַרים און רייך", אַ ריי דערציילונגען און אַ פּאַרצייכענונג וועגן דעם סאָציאַליסטישן געוועט פון די צימליאַנער קאָזאַקן מיט די נייִרזלאַטאָפּאָליעִר אידישע קאָלעקטיווע פּאַר־מעס. ש. האַלקין האָט אָנגעשריבן אַ פּיעסע „העלדן" פּאַר'ן מאַסקווער מלוכה'שן אידישן טעאַטער. געאַרבעט אויף אַ נייער דראַמע אין פּערזן. אויסער דעם געגרייט לידער פאַר אַ נייעם בוך. ש. ראָסין האָט אָפּגעגעבן צום דרוק אַ בוך לידער „דאָס געזאַנג וועגן טאַטן", אַ סינדער־דערציילונג „דאָס אינגל ביים קוילנאוואַרפּער". געאַרבעט אויפ'ן צווייטן און דריטן טייל פון דער פּאָעמע „זין און טעכטער", וואָס כאַפּט אַרום די צייט פון ביר־

גערקריג. 5. קוויטקאָ האָט צוגעגרייט צום דרוק א גרעסערע זאַמלונג ווערק (לידער און מעשיות) פאַר קינדער, פאַרענדיגט אַ פּאָעמע וועגן ביר-גערקריג. הויך דעם האָט זיך געדרוקט קוויטקאָ'ס אַ בוך נייע מעשיות פאַר קינדער. קוויטקאָ'ס ווערק זיינען אין אַ גרויסער צאָל איבערזעצט געוואָרן אויף פיל שפראַכן.

אַקטיוו האָט געאַרבעט איינער פון די עלטסטע אידישע שרייבער — ליפּמאַן-לעווין. געשריבן אַ ראָמאַן „די רעוואָלוציע גייט“. עס איז דאָס פינפטע בוך, וואָס פאַרענדיגט דעם ציקל „דורות דערוואַכטע“, וועגן דער רעוואָלוציע פון 1905. אויך געשריבן ליטעראַרישע מעמואַרן, „בלעטלעך אָפּגעריסענע“. אויך געאַרבעט אויף אַ ציקל נאָוועלן פון דער היינטיגער טיגער טעמאַטיק אונטער'ן נאָמען „קינדער“. עליע נאָרדאָן האָט אָפּגע-געבן אין דרוק אַ באַנד דערציילונגען פון קאָלוירטישן לעבן. געאַרבעט איבער'ן צווייטן בוך „אינגל באַיאַר“. מ. דאַניעל האָט געאַרבעט אויף דעם צווייטן בוך „מיין גאָלדענע קינדערהייט“. ער האָט אָנגעשריבן אַ נייע פיעסע „שלמה מימון“, וואָס איז אויפגעפירט געוואָרן אין מאַסקווער מלך-כה'שן טעאַטער. א. קושניראָוו האָט געשריבן אַ נייע דראַמע אין פערזן. ע. פינגבערג האָט אָנגעשריבן אַ בוך וועגן דעם לעבן און שאַפן פונם גרויסן אוקראַינישן פּאָלקס-דיכטער טאַראַס שעוושטשענקאָ. ער האָט גע-אַרבעט אויף אַ ביכל איבערזעצונגען פונם רוסישן דיכטער לערמאַנטאָוו און אויף אַ בוך פּאָעמען. בזוי אַליעווסקי האָט געגרייט צום דרוק אַ בוך לידער און געשריבן אויך דערציילונגען. ב. אַרשאַנסקי האָט געאַרבעט איבער אַ גרעסערער דערציילונג פון קאָלוירטישן לעבן. ידידיה מאַר-גאָליס האָט פאַרענדיגט אַ דראַמע „מאַרגנרויט“ פון דער אַרבעטער-באַ-וועגונג אין 1901. ז. ווענדראָף האָט פאַרענדיגט אַ זאַמלונג דערצייל-לונגען אונטער'ן נאָמען „טעג און יאָרן“.

אינטענסיוו זיינען אויך געווען די מאַסקווער יונגע דיכטער. ע. קאָ-זאַקעוויטש האָט פאַרענדיגט אַ קאָמעדיע „מילך און האַגני“ (אויף ביראָ-בידזשאַנער טעמאַטיק). געגרייט צום דרוק אַ בוך ביראָ-בידזשאַנער „נאָ-וועלן“. אין דרוק האָט זיך שוין געפונען זיינס אַ בוך לידער און פּאָעמעס „גרויסע וועלט“. די דיכטערין כאַלאַדענקאָ האָט געאַרבעט אויף אַ בוך דערציילונגען און אַ ביכל לידער. א. ווערנעליס האָט צוגעגרייט צום דרוק זיין ערשט בוך ביראָ-בידזשאַנער לידער, „היים“.

אַ גרויסע אַרבעט האָבן געפירט די מאַסקווער אידישע ליטעראַטור-פאַרשער און קריטיקער — סיי די עלטערע, סיי די יונגע. י. דאָברושין, וואָס איז אין 1938 יאָר באַלוינט געוואָרן פון דער סאָוועטן-רעגירונג מיט'ן אָרדן „ערן-צייכן“, האָט געשריבן אַ גרויסע אַרבעט וועגן דעם שעפּערישן וועג פון דוד בערגעלסאָן, און באַזונדערס וועגן דעם צווייטן באַנד „ביים דניעפער“. א. גורשטיין האָט געאַרבעט איבער אַ בוך „פּראַבלעמען פון סאָציאַליסטישן רעאָליזם“. מ. ווינער האָט געגרייט אַ בוך קריטיק וועגן

דער סאָוועטישער דיכטונג. שכנא עפשטיין האָט געשריבן אַן אָפּהאַנד-
לונג אויף דער טעמע „שלום עליכם אין אמעריקע און אמעריקע ביי שלום
עליכמ'ען. אויך געשריבן אַ מאָנאָגראַפּיע וועגן אָשר שוואַרצמאַן, איז
צוגעטראַטן צו אַ גרויסער קריטישער אַרבעט איבער דער סאָוועטישער
דיכטונג און געגרייט נאָך אַן אַרבעט וועגן י. 5. פּרץ. דער יונגער קריי-
טיקער ה. רעמיניק האָט צוזאַמען מיט'ן חבר מ. נאָטאַוויטש צוגעגרייט
און אָפּגעגעבן אין דרוק אַ באַנד לינעצקי'ס ווערק. ער האָט אויך צוגע-
גרייט צום דרוק אַ בוך וועגן שלום עליכמ'ס שאַפּונג, און געאַרבעט איבער
אַ זאַמלונג קריטישע אַרטיקלען וועגן דער סאָוועטישער דיכטונג. די
חבר'טע רובינאַ האָט זיך פאַרנומען מיט אַ גרויסער פאַרשערישער אַרבעט
וועגן י. 5. פּרץ.

די מאַסקווער שרייבער האָבן אויך געגרייט עטלעכע זאַמעלביכער:
„שלום-עליכם בוך“, אַ „שוואַרצמאַן-בוך“, אַ זאַמעלבוך צו דעם יוביליי
פונם שרייבער דוד בערגעלסאָן. פאַר די אַלע זאַמעלביכער האָבן די מאַ-
סקווער שרייבער, דיכטער און ליטעראַטור-פאַרשער צוגעגרייט אַ ריי אַר-
טיקלען, לידער, נאָוועלן, זכרונות. צו די וואָלן אין די אַרטיגע סאָוועטן
פון די אַרבעטנדיגע וואָס זיינען פאַרגעקומען דעם 24טן דעצעמבער, 1939,
האָבן די שרייבער אָפּגעגעבן אין דרוק אַ ריי נאָוועלן און דערציילונגען,
וואָס זיינען געווען פאַרבונדן מיט דער סטאַלינישער קאָנסטיטוציע און מיט
די וואָלן און אַ סך ספּעציעלע אַרבעטן האָט מען צוגעגרייט פאַר דער באַ-
פרייטער אידישער באַפעלקערונג פון מערבֿ-אוקראַינע און מערבֿ-ווייס-
רוסלאַנד.

און מיטן זעלביגן פיבערדיגן שאַפּן זיינען געווען אַרומגעכאַפט די
צענדליגער אידישע שרייבער פון מינסק און קיעוו, פון אוקראַינע און
ווייסרוסלאַנד. די פאַסטן רעדן פאַר זיך אַליין. נאָכאַמאָל:
וואו אַנדערש, אין וועלכע אַנדער לאַנד, קען די אידישע ליטעראַטור
אַנווייזן אויף אַזאַ עשירות?

שרייבער און ווערק אין די הונדערטער

אין די ראַמען פון דער מאַקסימוס-גרויס, וואָס די אַרבעט קאָן זיין,
האָבן איך געקענט בלויז פּרואוון אָנצייכענען די גרונט־שטריכן און כאַ-
ראַקטעריסטישע מאַמענטן פון דעם דערפאַלגרייכן גאַנג פון דער סאָווע-
טישער אידישער ליטעראַטור. עס איז פאַר מיר געווען אוממעגלעך צו
פאַר־סך־הכל'ען אויספירלעך איר גאַנצן וועג פאַר די 25 יאָר זינט דער
אַקטאַבער־רעוואָלוציע. מיר האָבן צו טאָן מיט הונדערטער בעלעטריס-
טישע ווערק און העכער 200 שרייבער, און מיר האָבן זיך קיין סך ניט
געקענט אָפּשטעלן אַפילו אויף די סאַמע וויכטיגסטע פון זיי.

מיר וועלן דעריבער כאַטש איבערגעבן אַ צעטל מיט נעמען פון איר
דישע שרייבער, וואָס האָבן שוין אַרויסגעגעבן ביכער:

אין מ א ס ק ו ע : פּרץ מאַרקיש, 5. קוויטקאָ, דוד בערנגלסאָן,
 ש. נאָדינער, ש. האַלקין, אי. נוסיןאָוו, ש. ראָסין, ליפּמאַן-לעווין, עליע
 נאָרדאָן, א. פּרוּמקין, מ. דאַניעל, ש. פּאַלאַטניק, קליטעניק, ש. רויטמאַן,
 י. קאַטליאַר, דימאַנטשטיין, ה. גורעוויטש, אי. רעזניק, א. קושניראָוו,
 ע. פיננבערג, בוזי אַליעווסקי, ליטוואַקאָוו, ב. אָרשאַנסקי, ידידיה מאַר-
 גאָליס, א. פינקעלשטיין, י. שלעזינגער, בעזנאָסיק, פיניזילבער, אָ. מאַר-
 גוליס, ז. ווענדראָף, ע. קאַזאַקעוויטש, כאַלאַדענקאָ, אָ. ווערגעליס, י. דאָב-
 רושין, בראַכמאַן, משה טייטש, מ. שיינגאָלד, א. גורשטיין, מ. ווינער, שכנא
 עפשטיין, י. רעמניק, מ. נאָטאַוויטש, רובינאַ, און נאָך אַנדערע.

אין ו ו י י ס ר ו ס ל א נ ד : ז. אַסעלראָף, רחל בוימוואַל,
 בראַכעס, ה. בעריאָזקין, ראַבין, אָשעראָוויטש, מאַכאַרינסקי, ב. וואַלבע,
 אַגורסקי, איסאַק ראַבינאָוויטש, 5. דושמאַן, 5. נעלס, מ. סאַקאַל, מ. סול-
 באַק, צאַרט, קורלאַנד, שאַץ, 5. איידלין, דאָלגאַפּאַלסקי, פ. שענקער, האַלמ
 שטאַק, יאַשאַ נאָלדמאַן, מ. גרוביאַן, ה. גורעוויטש, א. כאַריק, מ. דעכ-
 טיאַר, 5. טאַלאַלאַי, ז. טעלעסין, ראַכקינד, מ. ליפּשיץ, דונעץ, 5. לעלטשוק,
 ת. מאַלטינסקי, י. סערעבריאַני, א. פּלאַטנער, י. בראַנשטיין, או. פינקל,
 פ. פּלאַטקין, ז. צירלין, ה. קאַמענעצקי, עליע קאהאַן, סאַרע קאהאַן, רואווע
 רייזין, מ. טייף, ה. רעלעס, ה. שוועדיק, און אַנדערע.

אין ב י ר א - ב י ד ז ש א נ און אויף א ו ק ר א י נ ע : נסתר,
 נח לוריע, אָרלאַנד, איציק קיפּנים, נאָטע לוריע, אַלבערטאָן, אַברהם קאַ-
 האַן, שעכטמאַן, חיים גילדין, אַראָנסקי, פייוול סיטאָ, גאַנטאַר טאַכאַטש-
 ניקאָוו, זאַבאַרע, פּאַליקמאַן, קאַבריאַנסקי, פּאַליאַנסער, וועלערגניצקי, אי-
 ציק פעפּער, ריווע באַליאַסנע, דאָרע כייקניע, מ. האַרצמאַן, חנה לעווין,
 מ. שטורמאַן, טאַלאַליעווסקי, דובילעט, ש. בילאָוו, אי. דרוקער, לאַפּאַטע,
 העלמאַנד, חנא וויינערמאַן, ש. גאָלדבערג, ש. שקאַראָווסקי, ה. בלאַשטיין,
 כאַטשעוואַצקי, ש. לאַפּאַטין, א. ליבערבערג, נ. שמאַין, א. באַראַדיאַני-
 סקי, גובערמאַן, נ. קאַסאָי, ד. וואַלקענשטיין, ליפּע רעזניק, דיאַמאַנט,
 פינטשעווסקי, קאַטליאַר, מ. עריק, אַבאַרבאַנעל, ה. קאַן, טשערניאַווסקי, מ.
 שאַפּיראָ, ב. שאַפּיר, דיסקינד, גוטיאַנסקי, זעלדין כאַראַל, פּיאַטיגאָרסקי,
 דריוז, בוכבינדער, לאַסקער, אויסלענדער, האַלדעס, טוטשינסקי, קליאַצ-
 קינע, ליסאַק, חוה מאַרקאָוויטש, 5. סומני, י. לובאַמירסקי, נ. פּידעלמאַן,
 ווייזנוואַרג, העלער, יאַנקעלעוויטש, ווערעמיקין, יודאָוין, סאַוויקאָווסקי,
 כינטשין, וואַלף ראַבינאָוויטש, א. וואַראַבייטשיק, נאָדעל, קוויטני, עליאַ-
 וויטש, ז. סקודיצקי, טשערניס, קאהאַנע, אייזיק קאהאַן, ליובע וואַסערמאַן,
 קאָראַבייניק, בערעגאַווסקי, ה. דובינסקי, ש. קופּערשמיד, לויצקער, מיר-
 דאַנסקי, ע. ספּיוואַק, ליעוו, טרייניס, מ. גאָלד, מ. גאָלדשטיין, בענדאַס,
 גיטערמאַן, ווינאַקור, גאָראַכאָוו, 5. בראַוואַרניק, זעכצער, בילענקין, דינה
 לייבוביס, נ. שטיף, אַבטשוק, מיטלמאַן, באַראָווי, ריוועס, יודל יאַפּע, פּער-
 סאָוו, ש. ברענגמאַן, ש. גאָרדאָן, באַרדושעס גרין, הינדעס, באַנען, גרינוייד,

ש. דאָבין, ווינהויז, א. ד. מיראל, ב. מילער, ה. מייזעל, פ. אלטמאן, וועלט-מאן, וועוויאָרקע, בריאנסקי, גערשענזאָן, מ. נאָלכמאן, ע. סאָרין, ז. ווי-טענזאָן, א. שויכעט, חיים לעווין, און אנדערע.

דער צעטל איז ווייט ניט קיין פולער. אָבער שוין די גרויסע צאָל אַליין פון די שרייבער, וואָס האָבן אַרויסגעגעבן ביכער, איז אויך אַ באַ-ווייז אויף דעם קאָלאָסאַלן פאַרנעם פון דער סאָוועטישער אידישער לי-טעראַטור. און —

וואו אנדערש, אין וועלכן אנדער לאַנד, קען די אידישע ליטעראַטור אָנווייזן אויף אזא עשירות?

פינף מיליאָן אידישע ביכער אין 1940

און אַט זיינען נאָך אַביסל צופעליגע ידיעות וועגן דערשינענע ביכער אין די יאָרן 1940-1941:

אַ באַנד נאָוועלן פון ספּעקטאַר'ן, נייע אויסגאַבעס פון שלום עליכם און פּרץ, אַ זאַמלונג „אידישע פּאָעזיע פון 19טן יאָרהונדערט“, אַ זאַמלונג פון ניו יאָרקער דיכטער משה לייב האַלפּערין. נ. אויסלענדער'ס „גע-שיכטע פון אידישן טעאַטער“. א. מאַרגאַלים — „דער קאַמף פון די איר דישע פּאָלקס-מאַסן“. אַ יודיזקי — „עטיודן איבער דער אוראַלטער געשיכטע פון אירן“. בערגעלסאַנ'ס צווייטער באַנד „ביים דניעפּער“. גאָ-דינער'ס — „אַנדערע מענטשן“; יודל יאָפּע'ס — „פּרישע כּחות“; ליפּמאַן לעווינ'ס — „טעג פאַרגאַנגענע“; י. מאַרגאַלים'עס — „סוחרים“; קיפּ-ניס'עס — דערציילונגען פאַר קינדער; פּערסאָוו'ס — וועגן אידישן העל-דישן לופּט-פליער מאַשקאַווסקי; אַ זאַמלבוך פון אידישן פּאָלקס-ליד; אַ בוך פּאָלקס-מעשיות; נייע לידער-זאַמלונגען פון א. קושניראָוו, ש. ראָסין, ע. פינינבערג, בזוי אליעווסקי; ערשטע לידער-זאַמלונגען פון ע. קאָזאַקע-וויטש, א. ווערגעליס, ס. גאָלדשטיין; ווערק פון אַ גרויסער צאָל אידישע שרייבער פון מערב-זווייטרוסלאַנד און מערב-אוקראַינע. צווישן זיי: לי-דער-זאַמלונגען פון די דיכטער לייזער וואָלף, זשירמאַן, רובינשטיין; אַ בוך פּראָזע פון ש. מיצמאַכער; און נאָך און נאָך.

עס זיינען אויך דערשינען נייע ביכער פון אידישן לעבן אין די סאַ-וועטישע שטעט, שטעטלעך און קאָלויורטן פון ל. קוויטקא, 2טער בוך „דור-אויס, דור-אויין“ פון פּרץ מאַרקיש, פון נח לוריע, א. קיפּניס, א. שטור-מאַן, ה. פּאָליאַנקער, חנא ווינערמאַן, א. גאַנטאַר, חנה לעווין, נסתר, רחל ברכות, ווענדראָף, אייזיק פּלאַטנער, מ. קאַבריאַנסקי, נ. סאַלאָוויי, באַראַ-דיאַנסקי, איציק פּעפּער, דוד האַפּשטיין, ה. בלאַשטיין, מ. אַלבערטאָן, מאַ-גיד'ס „די אידישע פּאָלקס-באַלאַדע“; ביכער-אַפּהאַנדלונגען וועגן שפּיר-נאַזאַן, אַקאַסטאַן, שלמה מיימון; ביכער פון די קריטיקער גורשטיין, דאַברושין, ווינער, ש. עפּשטיין, נוסיןאָוו; זאַמלביכער „מענדעלע און

זיין צייט", „שלוס-עליכם מאטעריאלן"; ווייטערדיגע בענד פון די אסאך דעמישע מענדעלע און שלום-עליכם אויסגאבעס, א. א. וו., א. א. וו. א. א. וו. עס האָבן זיך געדרוקט אַ סך ביכער פון די אידישע שרייבער פון די באַפרייטע נייע סאָוועטישע געביטן און רעפובליקן, ווי מערב-ווייסרוס-לאַנד, מערב-אוקראַינע, בעסאַראַביע, באַלטישע לענדער, ווי דער ראַמאַן „ביי די טייכן פון מאַזאַוויע" וועגן אידישן לעבן אין פּוילן פון מ. בור-שטיין; אַ באַנד דערציילונגען פון אפרים קאַנאַנאָווסקי, אַ ראַמאַן פון ש. בערלינסקי, אַ ראַמאַן „די וועבער פון קאַלאָמייע" פון ר. גריין; אַ בוך וועגן די אידישע קלאַסיקער פון ש. אימבער; אַ ראַמאַן „אַרעס-ברויט" פון יהושע פערלע; גרעסערע דערציילונגען וועגן אידישן לעבן פון פאַד לעסיע פון ש. שטיינבערג; דערציילונגען פון י. אָרוטני; לידער פון משה ברודערזאָן, י. עמיאָט, א. אשענדאַרף, בונעם העלער (וועגן די מלחמה-טעג אין וואַרשע), י. רובינשטיין, ז. באַמוע, מ. א. קנאַפּהיים, רחל קאַרן, ח. ל. פוקס, א. שודריך, ח. יאַנסאָוויטש, י. ראָוויטש (באַנד דערציילונגען וועגן פליכטלינגען), ר. ספּאַרד (אויך דערציילונגען פון אידישן לעבן אין די פּוילישע שטעטלעך); קריטיק פון ב. מאַרק (מאַנאַגראַפיעס וועגן בערגעלסאַן און שלמה מיימון); ד. ריכטער, ש. דרייער (וועגן ביאַליסטאָקער דיכטער); אַ אידישע אָפּערע פון אַלטער קאַציונע; און א. א. וו., און א. א. וו.

עס איז נאָך אפשר אינטערעסאַנט צו ברענגען אַ צאָל שורות פון דעם באַריכט פון דער „מאַרגן-פרייהייט" (13טער אפריל, 1941), אַז פּרין מאַרקיש האָט געליענט פאַר די מאַסקווער אידישע שרייבער זיין נייע גרוי-סע לירישע פּאָעמע „צו אַ אידישער טענצערין". אין דער געשטאַלט פון אידיש מיידל האָט מאַרקיש געשילדערט די מאַרטיר-געשיכטע פון דעם אידישן פּאָלק. דער מאַסקווער קאַרעספּאָנדענט פון קיעווער „שטערן" האָט וועגן דער פּאָעמע געשריבן: „דאָס איז אַ געזאַנג, דורכגעדרונגען מיט ליידנשאַפטלעכער ליבע צום פּאָלק און האָס צו זיינע אונטערדריקער". און אַז אין דער דיסקוסיע האָט שכנא עפשטיין דערקלערט: „עס איז שווער צו געפינען אַזאַ פּאָעמע, אין וועלכער עס זאָל אזוי אַרויסגעזאָגט ווערן דער ווייטאַג פון פּאָלק".

און אַט איז אויך אַן אינטערעסאַנטער פּאַקט: דעם 16טן מאי, 1941, האָט די מאַסקווער מלוכה-ראַדיאָ דורכגעפירט אַ שלום-עליכם פּראָגראַם צום 25טן יאַרצייט פון דעם אידישן קלאַסיקער, און די מאַסקווער „פּראָוור-דאָ" האָט געדרוקט אין יענעם טאָג אַ ספּעציעלן אַרטיקל פון א. גורשטיין וועגן שלום-עליכמ'ען.

און אַט זיינען נאָך עטלעכע פּאַקטן: נאָך אין יאָר 1940 האָט די סאָוועט-רעגירונג אַרויסגעגעבן זיבן מעגלעכע אידישע צייטונגען, זעקס פּעריאָדישע אידישע זשורנאַלן און פינף מיליאָן אידישע ביכער. יא, פינף מיליאָן אידישע ביכער!

וואקס פון דער ליטעראטור־פראָדוקציע

עס איז וויכטיג צו ברענגען עטלעכע ציפערן און פאקטן אויך וועגן דעם, ווי אזוי די אלגעמיינ־סאָוועטישע און אידישע בוך־פראָדוקציע איז אַריינגערונגען צווישן די סאַמע ברייטסטע מאַסן אַרבעטער, קאַלווירט־ניקעס און אָנגעשטעלטע. אין לאַנד פון די סאָוועטן זיינען אין 1938 אַרויסגעלאָזן געוואָרן העכער 693 מיליאָן ביכער. אין סאָוועטן־לאַנד דער־שיינען אַרום צען טויזנט צייטונגען, וואָס האָבן העכער 38 מיליאָן לייענער. די מערסטע פעלקער פון דער צאַרישער אימפעריע האָבן ניט געהאַט קיין צייטונגען און ביכער אויף די אייגענע שפראַכן. אין די נאַציאָנאַלע שפראַכן פלעגט דערשיינען אַ נישטיגע צאָל ביכער. איצט דרוקן זיך ביי כער אין סאָוועטן־פאַרבאַנד אויף 111 שפראַכן, און אין גרויסע צאָלן. אין 1937 זיינען אויף די שפראַכן פון די פעלקער (אויסער דער רוסישער) אַרויסגעלאָזט געוואָרן אַרום 130 מיליאָן ביכער. די צאָל צייטונגען אין די שפראַכן פון די זעלבע סאָוועטישע פעלקער (אויסער דער רוסישער) האָט זיך פאַרגרעסערט אויף 35 מאָל — פון 84 אין 1913 ביז 2,965 אין יאָר 1937.

:: :: ::

אויך די מלוכה־פאַרלאַג טעטיגקייט אויף אידיש איז געוואַקסן פון יאָר צו יאָר. פון אַפֿיציעלע ציפערן ווייסן מיר, צום ביישפּיל, אַז בעת אין 1928 זיינען דערשינען 238 ביכער אין אידיש, זיינען שוין אין 1930 דערשינען 463 ביכער און אין 1932 — 653 ביכער מיט אַן אלגעמיינעם טיראַזש פון 2 מיליאָן 558 טויזנט עקזעמפּלאַרן. אויב מיר פאַרגלייכן דאָס מיט די 399 אידישע ביכער, וואָס זיינען דערשינען אין דעם צאַרישן רוסלאַנד פאַר די 5 יאָר פון 1911 ביז 1915, זעען מיר טאַקע באַשיינ־פערלעך, ווי „עס גייט אונטער“ די אידישע ליטעראַטור און קולטור אין סאָוועטן־פאַרבאַנד.

וויכטיג איז אויך, וואָס דער דורכשניטלעכער טיראַזש פונם אַרויסגע־לאָזטן בוך אין אידיש איז אין 1936 געווען: פאַרלאַג „עמעס“ — 7,685 עקזעמפּלאַרן, מלוכה־פאַרלאַג אויף אוקראַינע — 4,880 עקזעמפּלאַרן און אין ווייסרוסלאַנד — 2,400 עקזעמפּלאַרן. און דער טיראַזש פון אַ אי־דישן בוך פון מאַסן־פּאָליטישער ליטעראַטור איז געווען דורכשניטלעך ביז צען טויזנט עקזעמפּלאַרן און אַפּטמאָל ביז הונדערט טויזנט עקזעמפּלאַרן. עס איז גענוג צו זאָגן, אַז דער טיראַזש פון אַ אידישן קינסטלערישן בוך אין סאָוועטן־פאַרבאַנד איז ניט בלויז אָן אַן ערך גרעסער פונם טיראַזש פון אַזאַ בוך אין אַנדערע לענדער, נאָר ער איז אויך געווען גרעסער, ווי דער טיראַזש פון אַ פּוילישן קינסטלערישן בוך אין פּוילן, און איז אויך

גרעסער ווי דער טיראזש פון אן איטאליענישן קינסטלערישן בוך אין איי-טאליע, און אנדערע.

:: :: ::

די ווערק פון א סך אויסלענדישע שרייבער דרוקן זיך אין סאָוועטן-פארבאנד מיט א סך א גרעסערן דערפאלג, ווי אין זייער היימלאַנד. די ביכער פון שעקספיר, געטע, היינע, ביראָן, ראָמען ראָלאַן, דאָרווין, העגעל, דזשעק לאַנדאָן, אַפּטאָן סינקלער, זאָלאַ, אַנאַטאָל פּראַנס, האָמער, באַר-ביוס, הונגאַ, באַלזאַק, סטענדאַל, פּלאָבער, דיקענס, מאַפּאַסאַן, מאַרק טווין, טעאַדאָר דרייזער, ערנאַר אַלאַן פּאַו, אַ'הענרי וואַלט ווהיטמאַן, און א סך אנדערע וועלט־שרייבער, פּילאָזאָפּן און געלערנטע, ווי פון די רוסישע קלאַסיקער און וויסנשאַפטסלייט, גייען זיך פּאַנאַנדער איבערן לאַנד אין הונדערטער טויזנטער אין מיליאָנען עקזעמפּלאַרן.

די קינסטלערישע ליטעראַטור איז געוואָרן דאָס אייגנס פון די ברייטע מאַסן פון דער סאָוועטישער באַפעלקערונג. די פּראָדוקציע פון קינסט־לערישע ווערק אַליין דערנרייכט שוין אין סאָוועטן־פּאַרבאַנד אַרום הונדערט מיליאָן עקזעמפּלאַרן א יאָר. אין די מיליאָנען עקזעמפּלאַרן ווערן געדרוקט די ביכער פון די וועלט־קלאַסיקער, פון די רוסישע און אידישע קלאַסיקער, ווי פון די קלאַסיקער פון אלע אנדערע נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן.

אין דעם יאָר 1936 אַליין, צום ביישפּיל, זיינען אין סאָוועטן־פּאַרבאַנד פאַרקויפּט געוואָרן פון: שעקספּיר, 329 טויזנט ביכער; גאַנאַל, צוויי מיליאָן מיט 99 טויזנט; לערמאַנטאָוו, איין מיליאָן 981 טויזנט (און ביז 1939 זיינען דערשינען לערמאַנטאָוו'ס 4 מיליאָן 500 טויזנט ביכער, פון זיי 300 טויזנט אין 26 שפּראַכן); טאַלסטאָי, צוויי מיליאָן 491 טויזנט; באַרביוס, 918 טויזנט; מאַיאַקאָוסקי, איין מיליאָן 96 טויזנט; היינע, 338 טויזנט; ליאַן פּויכטוואַנגער, 380 טויזנט; שאַלאַב-כאַוו'ס „שטילער דאָן“, צוויי מיליאָן; ניקאָלאַי אָסטראָווסקי, איין מיליאָן 440 טויזנט; און אזוי ווייטער, און אזוי כּסדר. (איך שטעל זיך דאָ ניט אָפּ אויף די וואונדערלעכע מיליאָניגע טיראזשן פון די טעכנישע און פּילאָזאָפּיש־מאַרקסיסטישע ווערק, ווייל אין דער אַרבעט אינטערעסירט אונז קודם כל די קינסטלערישע ליטעראַטור).

מיר וועלן נאָך ברענגען כאַטש צוויי וויכטיגע און אינטערעסאַנטע טאַבעלן, וואו עס ווערן פאַרגליכן די פּראָדוקציע פון דער קינסטלערישער ליטעראַטור אין רוסלאַנד אין די 19 יאָר (1897—1916) פאַר דער דע-וואַלוציע מיט די 19 סאָוועטישע יאָרן (1917—1936) נאָך דער רעוואַלוציע. די פאַסטן און די ציפּערן ווערן געדרוקט צום ערשטן מאָל אויף אידיש און וועלן רעדן פאַר זיך אַליין.

1897—1916

סך הכל	אנדערע שפראכן	רוסיש	אויטאר	
1,083,000	11,000	1,072,000	— — — —	נאָרקי
4,436,000	34,000	9,402,000	— — — —	פּוּשקין
8,841,000	67,000	8,774,000	— — — —	לעוו טאַלסטאָי
509,000	16,000	493,000	— — — —	טשעכאָוו
100,000	1,000	99,000	— — — —	באַלזאָק
397,000	4,000	393,000	— — — —	וויקטאָר הונגאָ
747,000	4,000	743,000	— — — —	דיקענס
108,000	3,000	105,000	— — — —	סערוואַנטעם
523,000	8,000	515,000	— — — —	אנאטאָל פראַנס
24,000	—	24,000	— — — —	ראָמען ראָלאַן
5,000	—	5,000	— — — —	הענעל
68,000	—	68,000	— — — —	דאָרווין
5,000	—	5,000	— — — —	ניוטאָן
7,000	—	7,000	— — — —	שפינאָזע
—	—	—	— — — —	איינשטיין

1917—1936

סך הכל	אנדערע שפראכן	רוסיש	אויטאר	
31,969,000	2,876,000	29,093,000	— — — —	נאָרקי
19,120,000	495,000	18,625,000	— — — —	פּוּשקין
13,959,000	938,000	13,021,000	— — — —	לעוו טאַלסטאָי
11,406,000	1,017,000	10,389,000	— — — —	טשעכאָוו
1,278,000	18,000	1,260,000	— — — —	באַלזאָק
1,781,000	300,000	1,481,000	— — — —	וויקטאָר הונגאָ
1,102,000	64,000	1,038,000	— — — —	דיקענס
484,000	145,000	339,000	— — — —	סערוואַנטעם
1,296,000	20,000	1,276,000	— — — —	אנאטאָל פראַנס
1,393,000	50,000	1,343,000	— — — —	ראָמען ראָלאַן
40,000	—	40,000	— — — —	הענעל
181,000	—	181,000	— — — —	דאָרווין
45,000	—	45,000	— — — —	ניוטאָן
55,000	—	55,000	— — — —	שפינאָזא
48,000	—	48,000	— — — —	איינשטיין

העכער דריי מיליאָן ביכער פון שלום-עליכם

„ניסאָ קיין שענערע לעגענדע, ווי די וואָס
אונזער לעבן שאַפט.“ (מ. גאַרקי).

ווי לעגענדעס, ווי פּאַנטאַסטישע מעשה'לעך, ליינען זיך די באַר-
שרייבונגען פון די גראַנדיעזע פייערונגען אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד לכּבּוד
די אידישע קלאַסיקער, ווי מענדעלע, שלום-עליכם, י. ל. פּרץ, י. י. לינעצקי,
ד. בערגעלסאָן, און אַנדערע די יאַרצייטן און יוביליען פון די אידישע
קלאַסיקער זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין פּאַלקס יום טובים, אין אַלפּאַר-
באַנדישע פייערונגען, אין מלוכה'שע געשעענישן

גראַנדיעזע איז געווען די רעגירונגס-פייערונג פון דעם 100-יאָריגן יו-
ביליי פון מענדעלע מוכר ספרים אינם מאַסקווער היסטאָרישן קאָלאָנען-
זאַל. היסטאָריש וועט פאַרבלייבן די דאַטע פון 19טן אַפּריל, 1939, ווען
אין קאָלאָנען-זאַל פון פאַראיינען-הויז איז פאַרגעקומען דער אָונט, וואָס
אַ סאָוועטישע רעגירונגס-קאָמיסיע האָט אָרגאַניזירט לכּבּוד דעם 80-יאָריגן
געבורטסטאָג פון שלום-עליכם.

דעם 3טן דעצעמבער, 1939, האָט די פאַראייניגונג פון אַלע שרייבער
פון גאַנצן סאָוועטן-פּאַרבאַנד צוזאַמען מיט'ן אידישן קלוב „קאַמוניסט“,
דורכגעפירט אין דעם זעלביגן פאַראיינען הויז אַ יוביליי-סעסיע לכּבּוד
דעם 100-יאָריגן געבורטסטאָג פון י. י. לינעצקי. מיט עטלעכע טעג שפּע-
טער — אַן אָונט געווידמעט דעם אַנדענק פון אָשר שוואַרצמאַן.. גראַנ-
דיעזע אַלפּאַרבאַנדישע אָונטן זיינען אויך דורכגעפירט געוואָרן אין פאַר-
בינדונג מיט'ן 25טן יאַרצייט נאָך י. ל. פּרץ און לכּבּוד דעם 30-יאָריגן
יוביליי פון דוד בערגעלסאָנ'ס ליטעראַרישער טעטיגקייט.

צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פון אידישן פּאַלק האָט אַ רע-
גירונג דערקלערט פאַר מלוכה-יום טובים די פייערלעכע דאַטעס פון אי-
דישע שרייבער.

וואו אַנדערש, אין וועלכן אַנדער לאַנד, איז עס געמאַלט, אַ חוץ אין
דעם לאַנד פון סערפ און האַמער ?

פעלקער־פריינטשאפט

די פייערונגען זיינען די בעסטע אילוסטראציע פון דער פעלקער־פריינטשאפט אין דעם לאַנד פון די סאָוועטן. די פייערונגען האָבן באַוווּזן, אַז די סאָוועטישע ליטעראַטור שאַצט אָפּ און נעמט איבער די גרויסע ירושה פון די אידישע קלאַסיקער, ווי פון דער גאַנצער אידישער ביזאַק־טאַבער ליטעראַטור. די פייערונגען האָבן אויך אילוסטרירט די נוואַלדיגע אויפֿמערקזאַמקייט, וואָס עס ווערט געשענקט דער קולטור און ליטעראַטור אין דעם לאַנד פון סאָציאַליזם.

אַ קאָלאַסאַלע אַרבעט איז אָפּגעטאָן געוואָרן אין פאַרבינדונג מיט'ן יוביליי פון שלום־עליכם. מען האָט אַרויסגעגעבן אין ריזיגע טיראַזשן שלום־עליכ'ס ווערק אין אידיש און אויף אַ סך אַנדערע שפּראַכן. אַלע צייטונגען און זשורנאַלן האָבן געהאַט שלום־עליכ'ס־נומערן און זייטן. מען האָט אַרויסגעגעבן וועגן אים ספּעציעלע וויסנשאַפטלעך־פאַרשערישע, לייטעראַטור־קריטישע ביכער, אַלמאַנאַכן און זאַמלונגען. מען האָט דורכ־געפירט פייערלעכע רעגירונגס־אָוונטן אין אַלע וויכטיגע שטעט פון לאַנד, ווי אין טויוונטער קלוב, פאַבריקן, קאָלווירטן, רויט־אַרמיי־טיילן, אַנ־שטאַלטן. מען האָט דורכגעפירט שלום־עליכ'ס־אויסשטעלונגען אין אַ סך שטעט. די טעאַטערס האָבן געשטעלט שלום־עליכ'ס־זאַכן, די זינגער־קאָפּעלעס, מוזיקער, מאַלער און סקולפּטאָרס האָבן צוגעגרייט ספּעציעלע אַר־בעטן. עס איז באַשאַלאָסן געוואָרן צו שטעלן צוויי דענקמעלער שלום־עליכ'ען — אין קיעוו און אין בערדיטשעוו.

די רעדעס אויף די פייערלעכע שלום־עליכ'ס־אָוונטן זיינען געבראַךט קעסט געוואָרן פאַר'ן גאַנצן סאָוועטן־פאַרבאַנד. מען האָט געגרינדעט סטיר־פענדיעס אויף זיין נאָמען פאַר אַ סך סטודענטן אין סאָוועטישע אידישע הויכשולן. מען האָט דורכגעפירט קאָנפּערענצן פון לייענער פון שלום־עליכ'ען, ווי אויך אָרגאַניזירט אַלימפּיאַדעס פון פאַרלייענער און זעלבסט־טעיטיגע קרייזלעך, וואָס לייענען און שטעלן שלום־עליכ'ס ווערק. די סינאַסטודיאַס האָבן געשאפן פילמס וועגן אים, און אידישע ווי ניט־אידישע סאָוועטישע שרייבער האָבן געווירמעט אַ גרויסע צאָל לידער אים און זיינע העלדן, און אפילו געשאפן אַ סך סינסטלערישע דערציילונגען און דראַמאַטישע ווערק מיט שלום־עליכ'ען אַליין אַלס העלד און לע־כעדיגע פיגור, ווי זיי האָבן עס אויך געטאָן מיט מענדעלע'ן און אַנדערע קלאַסיקער און סינסטלער. איז —

וואו אַנדערש, איז וועלכן אַנדער לאַנד, איז עס געמאָלט, אַ חוץ אין דעם לאַנד פון רויטן פינף־עקיגן שטערן?

אַטדי היסטאָרישע פייערונגען האָבן פאַרדינט, אַז מען זאָל וועגן זיי אַנשרייבן אַ ספּעציעלע אַרבעט און טאַקע דאָרטן איבערגעבן אַלע באַ־

דייטוננספולע איינצלהייטן און מאמענטן. אבער ליענט כאטש די פאל-גענדיגע געציילטע שורות :

„לויט די ידיעות פון דער אלפארבאנדישער ביכער-פאלאטע איז פון יאָר 1917 ביזן 1טן דעקאבער 1938 אין סאָוועטן-פארבאנד אַרויסגעגעבן געוואָרן העכער 2 מיליאָן 450 טויזנט עקזעמפלאַרן פון שלום-עליכמיס ווערק, דערביי איז אין רוסיש אַרויסגעגעבן געוואָרן 1 מיליאָן 326 טויזנט עקזעמפלאַרן“ ..

און לויט דעם אומאויפהערלעכן וואוקס פונם טיראזש פון שלום-עליכמיס ווערק אין אלע פארבאנדישע רעפובליקן צוליב דעם פארשטארקטן אינטערעס פון די ליענער-מאסן צום גרויסן שרייבער, קען מען זיין זיכער, אז זינט דעם 1טן דעצעמבער 1938 ביז איצט האָט מען שוין אַרויסגעגעבן העכער 3 מיליאָן עקזעמפלאַרן. באַגרייפט נאָר וואָס דאָס מיינט :

3 מיליאָן ביכער פון שלום-עליכס !!!

דריי מיליאָן מענטשן, איינגעשלאָסן העכער אַ מיליאָן ניט-אידן, האָבן געליענט די ביכער פון איין אידישן שרייבער (*). וואָס פאַר אַ וואונדערלעכער ציפער ! וואָס פאַר אַ היסטאָרישער ציפער ! שלום-עליכמיס שימעלע סאָראָקער האָט געטרוימט קוים פון 200,000 און אַפילו זיין גרעסטער בעל-חלומות, מנחם מענדל, וואָלט דאָך ניט געקאָנט אויס-פאַנטאַזירן אַזעלכע פרעכטיגע, אמת'ע, וואָרהאַפטיגע „מיליאָנען“. דער היסטאָרישער פאַקט פאַרדינט דאָך, אַז מ'זאָל אים באַזינגען און אים וויד-מענען קונסט-ווערק. איז זאָגט אליין —

וואו אַנדערש, אין וועלכן אַנדער לאַנד, איז עס געמאָלט. אַ חוץ אין דעם לאַנד פון פעלקער-פריינטשאַפט ?

ביים ברייטן טיש צוזאַמען מיט אלע פעלקער

פאַרוואָס איז דאָס אַזוי ? וועלן מיר אויף דעם ענטפערן מיט די ווער-טער פון דוד בערנעלסאָן (דעצעמבער 1939) אויף דער אלפארבאנדישער באַראַטונג פון די אידישע זעלבסט-טעטיגע דראַמאטישע קרייזן :

„עס איז דערפאַר, ווייל מיר זיצן ביים טיש פרייע גלייכבאַרעכ-לאַנד. עס איז דערפאַר, ווייל מיר האָבן אַ ברייטן טיש ביי וועלכן עס זעצן זיך אויס אלע פעלקער פון לאַנד, און מיר אויך צווישן זיי. „עס איז דערפאַר, ווייל מיר זיבן ביים טיש פרייע גלייכבאַרעכ-טיגטע. מיר זיצן פעסט און מיט גרויס שטאַלץ. עס איז דערפאַר, ווייל מיט אונז אַלעמען פירט אָן די מערקווירדיגע אַלפארבאנדישע

(* דער אַרטיקל איז געדרוקט געוואָרן אין דער „מאָרגן-פרייהייט“ יאָנ-21, 1940. זינט דעמאָלט איז שוין די ציפער דריי מיליאָן אויך שטאַרק פאַר-עלמערש.

קאמוניסטישע פארטיי, בראש מיט'ן געני פון דער מענטשהייט, סטאלין.

„ווי האָט מען נאָר אַמאָל געקאָנט חלומ'ען פון אזא ענגער שער-
פּערישער צוזאַמענהעפּטונג פון שרייבער, קונסט-טוער, מיט'ן פּאָלקס-
מענטשן, מיט דער פּאָלקס-אינטעליגענץ? אָט דאָס איז מעגלעך און
קומט פאַר נאָר ביי אונז. דערפאַר טאַקע זיינען מיר אזוי איין-פעסט
פאַר אונזער לאַנד, דערפאַר זיינען מיר אזוי גליקלעך מיט אונזער סאָ-
וועטישן לעבן.“

אין די טעג פון קריג

און וואָס איז געוואָרן מיט דער אידישער ליטעראַטור און קולטור אין
סאָוועטן-פאַרבאַנד זינט דער מלחמה מיט'ן היטלעריסטישן מאַנשטער?
מיר האָבן שוין דערציילט אַביסל וועגן דעם אין דעם קאפיטל וועגן
מאַרקיש'עס נייסטן לידער-בוך און אין אנדערע. ניט געקוקט אויף דעם וואָס
די סאָוועטישע אידן זיינען אזוי שטאַרק טעטיג אויף אלע מלחמה-פּראָגראַם,
גייען זיי אויך אָן מיט זייער אַרבעט אויף אַלע געביטן פון דער קולטור.
מיר וועלן נאָך צוגעבן אַ רייע פאַקטן, וואָס קלמן מרמר האָט אַרויס-
גענומען פון דער אידישער צייטונג „איינגקייט“, אָרגאַן פון אידישן אַנטי-
פאַשיסטישן קאָמיטעט אין קוויבישעוו (געדרוקט אין דער „מאַרגן פרייהייט“,
דעצ. 20, 1942).

דער מינסקער אידישער מלוכה-טעאַטער וואַקסט און בלייט ווייטער אין
נאָוואָ-סיבירסק. דער קיעווער אידישער מלוכה-טעאַטער האָט געשפּילט אין
דזשאַמבול. דער כאַרקאָווער — אין סאַמאַרקאַנד. דער לעמבערגער — אין
אַלמאַ-אַטאַ. דער מאָסקווער... אין טאַשקענט. א. א. וו.

אויפן זעלבניגן אופן, ווי די אידישע מלוכה-טעאַטערן איז אויך אַרײַ-
בערגעפירט געוואָרן די אוקראַינישע וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע פון קיעוו. זי
געפינט זיך איצט אין אופאַ. דאָרט איז איצט אויך טעטיג דער אַקאַדע-
מיע'ס קאַבינעט פאַר אידישער קולטור. אַ טייל וויסנשאַפּטלעכע טוער פון
קאַבינעט (אַלטמאַן, דובילעט, קורלאַנד א. א. וו.) געפינען זיך אויפן שלאַכט-
פעלד. דער טייל, וואָס אַרבעט אין אופאַ, איז אַקטיוו אויפן געביט פון
שפּראַך-וויסנשאַפּט און פּאָלקאַר. דער קאַבינעט פאַר אידישער קולטור
האַלט ביים פאַרענדיגן אַ גרויסע אַרבעט אויף אידיש און רוסיש: „עטיודן
וועגן דער אידישער ליטעראַרישער שפּראַך, וועגן איר געשיכטע און היינט-
צייטיגן צושטאַנד“. זי איז די אַרבעט פון די חברים ה. לויצקער, מ. מיידאַנ-
סקי און אַליהו ספּיוואַק, מיטגליד קאַרעספּאַנדענט פון דער אַקאַדעמיע און
פאַרוואַלטער פון קאַבינעט פאַר אידישער קולטור (לויצקער'ס אַרבעט איז
מאַרפּאָלאָגיע און וואַרט-ביבליאָנע, מיידאַנסקי'ס — סינטאַקסיס, פּאַנעטיק און

אַרטאָגראַפֿיע, ספּיוואַקס'ס — אויפֿקום, אַנטוויקלונג, דיאַלעקט און ליטעראַ-
 רישע שפּראַך פֿון אידיש אין סאָוועטישן פעריאָד). דער קאַבינעט גרייט
 אויך אַ פֿאַרשונגס־מאַנאַגראַפֿיע „שפּראַך און סטיל אין מלחמה צייט" און
 אַ ריי אנדערע ארבעטן: „פּראָבלעמען פֿון דער נייער וואַרט־שאַפֿונג אין
 דער סאָוועטישער אידישער דיכטונג" פֿון לויצקער, „אידישער פֿאַלקלאָר ביז
 דער אָקטאָבער צייט", פֿון מ. בערעגאַווסקי, „אידישע וויסנשאַפטלעכע אַר-
 בעט אין געביט פֿון שפּראַך, ליטעראַטור און פֿאַלקלאָר אין דער אוקראַינישער
 אַקאַדעמיע" פֿון ספּיוואַק. מיידאַנסקי אַרבעט אויך אויף אַ ווערק „פּראָבלע-
 מען פֿון אידישן סינאַקסיס" און בערעגאַווסקי — איבער „אידישער
 אינסטרומענטאַלער פֿאַלקלאָר" (קלעזמער פֿאַלקלאָר) — לויט אַ גרויסן מאַס-
 טעריאַל, געזאַמלט אין פּאַרשיידענע ערטער פֿון סאָוועטן־פּאַרבאַנד.

אַ הויז אין דעם קאַבינעט פֿאַר אידישער קולטור ביי דער אוקראַינישער
 וויסנשאַפט־אַקאַדעמיע ווערן אויך צוגעגרייט ביכער פֿון אנדערע פּאַרלאַנג.
 די נאַכפּראַגע אינם סאָוועטן־פּאַרבאַנד אויפֿן אידישן בוך האַלט אין וואַס-
 סען. עס קומען אָן גרויסע באַשטעלונגען פֿאַר אידישע ביכער פֿון פּאַרשיי-
 דענע פֿונקטן פֿון צענטראַלן רוסלאַנד, פֿון וואַלנע־געביט, פֿון מיטל־אַזיע און
 פֿון אנדערע געביטן, וואו עס האָבן זיך איינגעאָרדנט עוואַקואירטע אידישע
 מאַסן.

פּאַרשפּרייטן דאָס אידישע בוך העלפֿן אויך מיט דער אידישער אַנטי-
 פּאַשיסטישער קאַמיטעט און די אָרטיגע אידישע שרייבער־אַרגאַניזאַציעס.
 דער „עמעס"־פּאַרלאַנג האָט דורכגעפירט אַ קאַמפּאַניע צו פּאַרשפּרייטן דעם
 אידישן בוך אין טאַשקענט, האָבן אים אין דעם אַקטיוו מיטגעהאַלפֿן דער
 פּאַרוזיער פֿון אידישן אַנטי־פּאַשיסטישן קאַמיטעט, דער באַרימטער סאַ-
 וועטישער פּאַלקס־אַרטיסט פֿון דעם אידישן מלוכה־טעאַטער אין מאַסקווע,
 ש. מיכאַעלס, און דער סעקרעטאַר פֿון דער אידישער סעקציע ביים אוזבעקישן
 שרייבער־פּאַרבאַנד, דער ליטעראַטור־קריטיקער י. דאָברושין. (עס זיינען
 דאָרט דערביי פּאַרקויפט געוואָרן פּאַר פּערציג טויזנט רובל ביכער). דער פּאַר-
 לאַנג פֿון שרייבער־פּאַרבאַנד פֿון אוקראַינע, וואָס איז טעטיג צווישן די נייע
 אידישע ישובים, האָט אַרויסגעלאָזן אַ סעריע ביכער אונטערן נאָמען
 „פּראָנט און הינטערלאַנד". אין דער דאָזיגער סעריע זיינען דערשינען אויף
 רוסיש לידער זאַמלונגען פֿון די אידישע דיכטער דוד האָפּשטיין און איציק
 פעפּער.

אַ ריי נייע ווערק זיינען גרייט צום דרוק פֿון באַרימטע סאָוועטישע
 אידישע שרייבער (אין קויבישעוו און אנדערע שטעט), ווי דוד בערנעלסאָנ'ס
 — אַ דראַמאַטישע פּאָעמע „פּרינץ ראובני" (וועלכער איז אויפגענומען גע-
 וואָרן פֿון מעכטיגע קעניגן אין אייראָפּע אלס אַמבאַסאַדאָר פֿון אַ אידישער
 מלוכה). לייב קוויטקאָ, אַ בוך „מאַסקווע", איציק פעפּער — אַ זאַמלונג
 „פּראָנט פּאַרצייכענונגען". פּרץ מאַרקיש (מאַסקווע) — אַ פעסע, אויג פּאַר
 אויג" און אַ בוך לידער „די פּאָטערלענדישע מלחמה". אַברהם קאַהאַן

וואָס אַרבעט אין אַ מיליטערישן שפּיטאַל) — אַ בוך דערצייילונגען. ישראל
 אַשענדאָרף — אַ ריי באַלאַדעס. אליעזר קאהאַן (אַמסק) — אַ זאַמלונג הומאַ-
 ריסטישע דערצייילונגען. עס אַרבעטן אויך אויף נייע ביכער א. קושנירָאָוו
 (פון מערב־פּראָנט) — אַ בוך פּראָנטי־ליריק. ש. גאַרדאַן (מערב־פּראָנט) —
 אַ סעריע פּראָנטי־פּאַרצייכענונגען. רחל קאַרן (פּערנאַנאַ) — אַ זאַמלונג
 לידער וועגן מאמעס און קינדער. פייוול סיטאַ (אופא) — אַ בוך הומאַ-
 ריסטישע דערצייילונגען. שכנא עפשטיין — אַ בוך „אידן אין דער מלחמה“.
 אייניגע שרייבער האָבן אויך פּאַרטיג געמאַכט נייע פּיעסן פאַר דעם טעאַטער.
 דער דיכטער א. הובערמאַן — אַן אַנטי־פּאַשיסטישע פּיעסע „וויינט ניט
 מאַמעס!“ פאַר דעם ווייס־רוסישן אידישן מלוכה־טעאַטער. ש. האַלקין
 (מאַסקווע) — אַ פּיעסע פאַרן קונסט־קאָמיטעט פון סאָוועטן־פּאַרבאַנד. נאָטע
 לוריע (סאַמאַרקאַנד) — אַ פּיעסע „דעם קאָמאַנדיר'ס פּרוי“. 5. מילער האָט
 אָנגעשריבן אַ גרעסערע דערצייילונג „די בירג־בידזשאַנער אין די טעג פון
 קריג“. און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער.

עס זיינען אויך טעטיג אויף אידישע געביטן, אהויז אויף אַלגעמיינע,
 אַ ריי אידישע קאָמפּאָזיטאָרן — — —
 די סאָוועטישע דיכטונג ווערט אויך פאַרשפּרייט פון אידישע זינג-
 גער — — —

די אידישע שרייבער קומען מיט זייערע ווערק דירעקט צום פּאָלק. אזוי,
 צום ביישפּיל, האָט די אידישע סעקציע פון דער סאַמאַרקאַנדער שרייבער-
 אָרגאַניזאַציע דורכגעפירט ליטעראַרישע זונטאַגס, וואו די שריפטשטעלער
 האָבן געלייענט נייע ווערק געווידמעט דער סאָוועטישער מלחמה געגן
 פאַשיזם — — —

פאַרקלענערט בילד פון פּאָדער-בלאַט

אין אינסטיטוט פאַר אידישער פראַלעטאַרישער קולטור*

די דיסערטאַציע פונ'ם חבר אלעקסאַנדער פאַמעראַניץ

דעם 25טן יוני, 1935, איז אינ'ם אינסטיטוט געהערט געוואָרן די
דיסערטאַציע פונ'ם חבר אלעקסאַנדער פאַמעראַניץ, וועלכער

א. פאַמעראַניץ

האַט פאַרענדיגט די אַספיראַנטור אין דער ליטעראַרישער סעקציע פונ'ם
אינסטיטוט.

(* דאָס פאַלגנדיגע איז געווען געדרוקט אין דעם סאַוועטישן זשורנאַל
„וויסנשאַפט און רעוואָלוציע“, אין דעם נומער יולי-סעפט. (7) 8, 1935, וואָס
דער קיעווער אינסטיטוט האָט אַרויסגעגעבן. די געציילטע נומערן פון דעם
זשורנאַל זיינען שוין איצט ביבליאָגראַפישע זעלשנקייטן. צוליב דעם וואָס דער
געזעלשאַפטלעך-ליטעראַרישער דאַקומענט האָט אַ ספעציעלן אינטערעס פאַר אַמע-
ריקע האָב איך געהאַלטן פאַר נויטיג אים דאָ איבערדרוקן. — א. פ.

נאכדעם ווי דער חבר פאָמעראַנץ האָט דורכגעלייענט די טעזיסן צו זיין אַרבעט: „ פּראָלעט פּען. עטיוודן און מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פּונ'ם קאַמף פאַר פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור אין אַמעריקע (פ. ש. א.), „ אין וועלכע ס'ווערט איבערגעגעבן דער אינהאַלט פּונ'ם בוך, איז אויסגעהערט געוואָרן אַן אויספירלעכע רעצענזיע פּונ'ם חבר קלמן מרמר.

חבר מרמר שטעלט זיך ברייט אָפּ אויף דער פאַרגעשיכטע פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור-באַוועגונג אין אַמעריקע, אויף איר ענגער פאַר-בינדונג מיט דער אַנטשטייאונג און אַנטוויקלונג פון דער קאַמפּאַרטי פון די פאַראייניגטע שטאַטן פון אַמעריקע, אויף דער ראַליע, וועלכע ס'האַט אין דעם פרט געשפּילט דער אידישער אָרגאַן פון דער אַמעריקאַנער קאַמפּאַרטי „די פּרויהייט“ (איצט „מאָרגן-פּרויהייט“), אויף די שלאַכטן, וועלכע ס'איז אויסגעקומען דורכצומאַכן דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור אין קאַמף געגן די פּיינטלעכע אַנטי-קאָמוניסטישע נאַציאָנאַליסטישע ריכטונגען. אַט די אַלע מאָמענטן, ווייזט אָן חבר מרמר, זיינען ברייט באַלויכטן אין חבר פּאָמעראַנצ'ס בוך. אָבער דעם גרעסטן טייל פון זיין ווערק (אַרום צוויי דריטל) גיט, נאַטירלעך, אָפּ חבר פּאָמעראַנצ'ס פאַר דעם „פּראָלעטפּען“ גופא, זיין פּראָגראַם, זיינע שעפּערישע דיסקוסיעס, ליטעראַרישע אויסגאַבעס און דער ביאָ-ביאָגראַפּיע פון זיינע מיטגלידער. חבר פּאָמעראַנצ'ס שילדערט אויספירלעך די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אומשטאַנדן, וואָס האָבן גע-פירט צו דער גרינדונג און האָבן באַגלייט די טעטיגקייט פון אַט דער פּראָלע-טאַרישער שרייבער-אָרגאַניזאַציע. ער שטעלט זיך ספּעציעל אָפּ אויף דער „וואַקאַנאַליע“ אין אויגוסט-סעפטעמבער, יאָר 1929, און ער דערציילט גענוי, אינ'ם קאַפיטל „לייוויקיאַדע“, ווי אַזוי לייוויק, ריזען, מנחם א. אַנד. האָבן זיך אַראָפּגעקייקלט אַזש צום זומפּ פּונ'ם געליסאַציאָליסטישן „פאַר-ווערטס“ און ווי אַזוי לייוויק און מנחם האָבן אָרגאַניזירט אַ וואַכנבלאַט „די וואַך“, וואו זיי האָבן זיך געשטעלט מנחם-מענדלשע אויפגאַבעס אַוועק-צונעמען די אידישע אַרבעטער און אַרבעטנדיגע פון דער ווירקונג פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

חבר מרמר ווייזט אויך אָן אויף אייניגע ניט-פּינקטלעכקייטן און פּעלערן אין חבר פּאָמעראַנצ'ס בוך. אָבער דאָס רוב זיינען דאָס מינדער-וויכטיגע דעטאַלן, וואָס ענדערן ניט דעם הויפּט-כאַראַקטער פּונ'ם בוך. אינגאַנצן גענומען, איז דאָס בוך „ פּראָלעט פּען “ אַ וויכטיגער ביי-טראַג צו דער געשיכטע פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור אין די קאַפּי-טאַליסטישע לענדער. חבר פּאָמעראַנצ'ס בוך האָט נאָך די מעלה, וואָס זיין וויכטיגער אינהאַלט איז אויסגעדריקט אין אַ שיינער, לעבעדיגער ליטעראַרישער פּאַרם.

נאָכ'ן חבר מרמר טרעטן אַרויס אַלס אָפּאַנענטן די חברים מורלאַנד און האַלדעס.

חבר קורלאַנד: דעם בוך „פּראָלעטפּען“ האָט אויז געגעבן אַ

מענטש, וועלכער איז אליין געווען אן אנטיילנעמער און אָרגאַניזאַטאָר פון דער „פּראָלעטפּען“-באַוועגונג. אין בוך איז פאַראַן סיסטעמאַטישקייט, פשוט'קייט און קלאַרקייט פון וואָרט און געדאַנק, פאַרטייאַישקייט אין אָפּשאַצן די געשעענישן, דערשיינונגען און פּראָצעסן, זעלבסטקריטיק, באַזירט אויפ'ן דיסקאַנט פון דער מאַרקסיסטיש-לענינישער ליטעראַטור-וויסנשאַפט אינ'ם סאַוועטן-פאַרבאַנד. דאָס אַלץ רעדט וועגן דעם, אַז דער חבר פּאַמע-ראַניץ האָט ערנסט שטודירט די סאַוועטישע ליטעראַטור, האָט אַ סך געלערנט פון די פּראָצעסן, וואָס קומען פאַר ביי אונז אין לאַנד.

אַ פעלער איז דאָס, וואָס חבר פּאַמעראַניץ האָט ווייניגוואָס און ניט גענוג טיף אויפגעדעקט די פעלערן פון „לינקייט“, וואָס האָבן געהאַט אַן אָרט ביי דער אַנטשטייאונג פון „פּראָלעטפּען“ און אויך שפּעטער (חבר קורלאַנד ברענגט אַ פּאַר ביישפּילן).

ניט גענוג בולט זיינען באַוויזן געוואָרן די פעדים, וואָס פאַרבינדן די היינצטייטיגע ליטעראַטור מיט דער שאַפונג פון דער אַלטער רעוואָלוציאַר-נערער ליטעראַטור פון די 90ער יאָרן.

ניט ריכטיג איז דעם חבר פּאַמעראַניץ'ס באַהויפטונג, אַז אין צוזאַמען-האַנג מיט מאַיאַקאָווסקי'ס קומען קיין אַמעריקע האָבן זיך דאָרט אַנטוויקלט די „לעפּישע“ (לינקס-פּראָנטישע) שטרעמונגען. די דאָזיגע שטרעמונגען האָבן געהאַט אַן אָרט אי פּריער, אי שפּעטער, און אַרויסגערופן זיינען זיי, פאַרשטייט זיך, פון מער וועזנטלעכע סיבות.

דער וויכטיגסטער בלוז אינ'ם בוך איז דאָס, וואָס חבר פּאַמעראַניץ האָט ווייניג אָפּגעגעבן אַכט אויף צו כאַראַקטעריזירן די עצם שעפּערישע פּראָדוקציע פון די פּראָלעטפּענאַוועס גופאַ. פאַראַן אַ סך נעמען, אַ סך פּאַקטן, אָבער כמעט קיין שום קינסטלערישע כאַראַקטעריסטיק פון די שריי-בער-פּראָלעטפּענאַוועס.

ניט געקומט אָבער אויף די אויבן-אויסגערעכנטע דעפעקטן, איז דאָס בוך זייער וויכטיג און אַסטועל.

אַלס צווייטער אָפּאַנענט טרעט אַרויס דער חבר א. האַלדעס. חבר האַלדעס: דעם חבר פּאַמעראַניץ'ס בוך איז די ערשטע גרויסע אַרבעט וועגן דער אידישער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור-באַוועגונג אין דער איצטיגער אַמעריקע. געשריבן פון אַ חבר, וואָס האָט אַליין דורכגעמאַכט אַ היפשן טייל פון דער געשיכטע פון דער דאָזיגער באַוועגונג, וועט דאָס דאָזיגע בוך ניט בלוז פאַרפילן אַ באַשטימטן בלוז, נאָר ס'וועט אויך מיטוויקן אַוועקצושטעלן אַ ריי פּראָבלעמען און צו פאַרנעמען זיך מיט אַן ערנסטער צילגעווענדטער פאַרשונג פון דער אויסלענדישער אידישער ליטעראַטור.

דאָס בוך הייסט „פּראָלעטפּען“ און איז געווידמעט דער אַנטשטייאונג און אַנטוויקלונג פון דער אידישער פּראָלעטאַרישער שרייבער-אָרגאַניזאַציע אין אַמעריקע, וואָס טראַגט דעם זעלביגן נאָמען. דער אויטאָר באַגרעניצט

זיך אָבער ניט מיט די „פּראָלעטפּענישע“ ראַמען. ער גיט אַ גאַנץ ברייט בילד פּונם קלאַסנקאַמף אין דער אַמעריקאַנער אידישער ליטעראַטור. די וויכטיגסטע מעטאָדאָלאָגישע מעלה פּונ'ם בוך באַשטייט אין דעם, וואָס דער חבר פּאָמעראַנץ שילדערט ניט די פּראָצעסן אין דער ליטעראַטור און אין די שרייבער־רדיען אינזאָלירט פּון די אַלגעמיינע סאָציאַל־עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פּראָצעסן אין לאַנד. דערביי פּאַלט ער ניט אַרײַן אין קיין סכּעמאַטישקייט, אין קיין מעכאַניסטישער סאָציאַלאָגיאָזאָציע. דער אויטאָר קאָן אונטערשיידן צווישן דער נאָענטסטער סיבה, צווישן דעם מאָטיוו, אַזוי צו זאָגן, און דער ווייטגייענדיגער באַשליסנדיגער סיבה. אָט ברענגט ער אַרויס, אַשטייגער, אייניגע זייער וויכטיגע מאָמענטן אין דער אַנטוויקלונג פּון דער אַמעריקאַנישער אידישער ליטעראַטור; דאָס זיינען די דריי גרויסע אימיגראַציע־כוואַליעס: (1) סוף 19טן יאָרהונדערט, (2) נאָכ'ן יאָר 1905 און (3) נאָך דער וועלט־מלחמה. ער ווייזט, ווי אַזוי די דאָזיגע אימיגראַציע־כוואַליעס האָבן געווירקט אויף דער אַנטוויקלונג פּון דער ליטע־ראַטור סיי אין הינזיכט פּון דער לייענער־מאַסע, סיי אין הינזיכט פּון די שרייבער־קאָרען. ער פּאַרוואַנדלט אָבער ניט די אימיגראַציע־כוואַליעס אין אַ מין זעלבסטשטענדיגן פּאַקטאָר, ער פּאַרקניפט עס מיט דער קאָנ־קרעטער סאָציאַל־פּאָליטישער לאַגע און אַמעריקע אויף די פּאַרשיידענע עטאַפּן, ווי אויך מיט דער לאַגע אין די אויסוואַנדערונג־ערטער.

שילדערנדיג דעם וועג צום „פּראָלעטפּען“, גיט חבר פּאָמעראַנץ איינ־ציטיג אַ קאַפיטל געשיכטע פּון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פּון די אידישע אַרבעטער און פּון דער אידישער קאָמוניסטישער פרעסע אין אַמע־ריקע. „די פּרייהייט“ (שפּעטער די „מאַרן־פּרייהייט“) איז דער פּאָטער פּונ'ם „פּראָלעטפּען“. אויב ביי דער „פּרייהייט“ און ביי אירע רעדאַקטאָרן זיינען געווען די אָדער יענע פעלערן (סיי פּראַקטישע, סיי טעאָרעטישע) אין דער אָנפירונג מיט די יונגע פּראָלעטאַרישע שרייבער־קאָרען, זיינען דאָס געווען קראַנקהייטן פּון וואַקס פּון דער קאָמוניסטישער באַוועגונג בכלל. אויב ביי די יונגע פּראָלעטאַרישע קאָרען גופא איז געווען אַ ריי פעלערן, זיינען דאָס אין אַ גרויסער מאָס אויך פעלערן פּון וואַקס, פּון אָנהויבן אויסטיילן זיך און אָפּטיילן זיך פּון דער אַרומיגער קליינבירגערלעכער סביבה. דאָס איז אַלץ פּאַרבונדן מיט'ן קאָנקרעטן קלאַסנקאַמף אין לאַנד. דאָס ווערט אויסגעלעבט מיט'ן וואַקס פּונ'ם קאָמוניסטישן באַוואַסטזיין, מיט דער באַלשעוויזירונג פּון דער רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער־באַוועגונג. חבר פּאָמעראַנץ באַווייזט עס גאַנץ בולט אינ'ם קאַפיטל „אויפ'ן וועג צום פּראָלעטפּען“ און אין די קאַפיטלעך וועגן „יוניאָן סקווער“, „פּראָלעטפּען“ און „סינאַל“.

זייער אַ סך אויפּמערקזאַמקייט גיט אָפּ דער חבר פּאָמעראַנץ דער „לייוויקיאַדע““. חבר פּאָמעראַנץ'ס גרעסטער פּאַרדינסט באַשטייט אין דעם, וואָס ער באַווייזט מיט אַן אַ שיעור פּאַקטן, אַז די לייוויק־קאַמפּאַניע

ІНСТИТУТ
ЄВРЕЙСЬКОЇ ПРОЄТАРСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ

Вул. Північна, 10
Тел. 40-02.

מכתב זה מיועד לראשי
המחלקה המדעית
במכון המחקר
המרכזי של
התנועה העברית
הפרולטרית

На підстав декрету РНК СРСР з 26/ХІІ 1922 р.,
декрету РНК УСРР з 9/ІІІ 1923 р. та об'язника НКП та Т
з 20/ІІ 1923 р. під № 32/212 надсилається БЕЗПЛАТНО.

ВІСНИК

№

100797 .007872 100797

10 .001 007872

40-02 .779

№

811/22

С П Р А В К А

Дана тов. ПОМЕРАНЦУ Самуїл Абрамовичу в том, что

он состоит аспирантом ин-та Евр. Пролет. Культуры

Украинской Академии Наук с января 1933 г. по июль 1935

В 1935 г. 1-го июля тов. ПОМЕРАНЦ закончил аспи-

рантуру, защитил свою диссертацию и представлен на

звание Кандидата Наук.

Диссертация тов. Померанца издана отдельной кни-

гой в издании Украинской Академии Наук .

тов. ПОМЕРАНЦ за время своей аспирантуры проявил

себя ударником учебн.; добросовестно и аккуратно

выполнил все учебные, научные и общественные задания.

Кореспонденцію в межах
СРСР Інститутові надси-
лати безплатно, додаючи
такий напис:

По окончании премирован Президиумом Украинской Академии Наук суммою в 1000 руб.

ДИРЕКТОР *М. Логозов*

Л'орохов/.

СЕКРЕТАРЬ *Верлинская*

/Верлинская/

דער רוסישער דאקומענט לייענט זיך אויף אידיש :

מעטשטעלונג

דאס ווערט געגעבן דעם חבר פאמעראנץ, ס. א., אלס באשטעטיגונג, אז ער איז געווען אן אספיראנט פון דעם אינסטיטוט פאר אידישער פראלעטארישער קולטור פון דער אוקראינישער וויסנשאפט־אקאדעמיע פון יאנואר 1933 ביז יולי 1935.

דעם ערשטן יולי, 1935, האט חבר פאמעראנץ פארענדיגט די אספיראנטור, פארטיי־דיגט זיין דיסערטאציע און צוגעשטעלט פאר דעם מיטל וויסנשאפט־אקאדעמיע.

די דיסערטאציע פון חבר פאמעראנץ איז ארויסגעגעבן געווארן אין א באזונדער בוך פון דעם פארלאג פון דער אוקראינישער וויסנשאפט־אקאדעמיע.

חבר פאמעראנץ האט אין משך פון זיין אספיראנטור זיך ארויסגעוויזן אלס שלאגלעך פון לערנען; האט געוויסנהאפט און פינקלעך אויסגעפילט אלע לערן, וויסנשאפטלעכע און געזעלשאפטלעכע אויפגאבן. ביים ענדיגן איז ער פרעמירט געווארן פון דעם פרע־זידיום פון דער אוקראינישער וויסנשאפט־אקאדעמיע מיט דער סומע פון 1,000 רובל.

ג. גארטאָו, דירעקטאר.

ווערלינסקאָיא, סעקרעטאר.

(דער שטעמפל פון אינסטיטוט איז צוליב מעכנישע ווארזאכן ניט ארויסגעקומען אויף דער פאטאגראפיע. באמערקט אנב נאך א „קליינינקייט“, די אידישע אויפשריפט: „קארעספאנדענץ פאר דעם אינסטיטוט... קאן מען שיקן אומזיסט“... אין וועלכן אנדער לאנד קאן א אידישער אינסטיטוט שיקן זיין קארעספאנדענץ אומזיסט?).

האָט, אייגנטלעך, זיך געריסן פון דער „פרייהייט“ א סך פריער, איידער עס האָט זיך אָנגעהויבן די וואַקאַנאַליע, אז די וואַקאַנאַליע איז פאַר זיי געווען ניט מער טאַקע, ווי אַ געלעגנהייט. דער חבר פּאַמעראַנץ באַווייזט נאַנץ ריכטיג, אז נאָר אין אַן אומדערמיטלעכען קאַמפּ מיט דער „לייוויקאָדע“ געגן אַלע אירע פּאַליטישע און קינסטלערישע לאַזונגען האָט זיך געקאַנט אויס-פּאַרמירן אַ געזונטער אַטריאַד פון אידישער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור אין אַמעריקע. צומאָל טיילט מען אָפּ לייוויק'ן דעם קינסטלער פון לייוויק'ן דעם נאַציאָנאַליסט, וואָס פּראַווט זיך איינווילקען אין לינקע פּראַזעס. דער חבר פּאַמעראַנץ דערווייזט גלענצנדיג, ווי אַזוי לייוויק דער קינסטלער פאַלט צונויף מיט לייוויק'ן דעם פּובליציסט און ליטעראַטור-פּירער. דער אַנאַליז פון דער קינסטלערישער פּראָדוקציע פון לייוויק'ס „וואָך“ און פון זיין „אידיש“ גיט זייער אַ סך ביז נאָר אינטערעסאַנטן מאַטעריאַל וועגן דעם פּוילינג-פּראָצעס אין דער בורשוואַזער ליטעראַטור. דאָס קאַפיטל „לייוויקאָדע“ איז זיך צעוואַקסן אויפ'ן חשבון פון ווייזן דעם קינסטלערישן פּראָצעס פון די „וואָך“-פּאַרשוינען, דאָס איז אַבער געווען ביז נאָר נויטיג, עס איז ביז נאָר באַלערעוודיג און ווערטפול.

און דאָ קומען מיר צו איינעם פון די וויכטיגסטע חסרונות פונ'ם בוך. עס איז טאַקע אַן אַרבעט וועגן דער ליטעראַטור-באַוועגונג. דער אויטאָר קאָן זיך דערביי שטעלן שמעלערע צילן. נאָר אויב ער האָט געפונען פּלאַץ און מעגלעכקייטן צו באַלויכטן די קינסטלערישע פּראָדוקציע פון די „וואָך“-שרייבער, האָט ער אודאי געדאַרפט געפינען פּלאַץ צו באַטראַכטן די קינסטלערישע פּראָדוקציע פון די יונגע פּראָלעטאַרישע שרייבער-קאָדערען. אונז באַמרידיגט זייער ווייניג די דערמאָנונג, אז אין דער זאַמלונג „יוניאָן סקווער“ איז געווען געדרוקט אַזוי פיל און אַזוי פיל דערציילונגען, לידער, אַרטיקלען. און וואו איז חבר פּאַמעראַנץ'ס מיינונג וועגן דער קינסטלערישער פּראָדוקציע פון „יוניאָן סקווער“? צי פאַלט צונויף די דאָזיגע פּראָדוקציע מיט די פּרינציפּיעלע דעקלאַראַציעס? צי איז דאָרט ניט פאַראַן וואָס צו קריטיקירן? די פּראַנעס בלייבן ניט פאַר-ענטפּערט, און דער חבר פּאַמעראַנץ בלייבט אונז אַ בעל-חוב. לאָמיר האָפּן, אַז ער וועט אין זיין ווייטערדיגער אַרבעט פּולשטענדיג דעקן דעם דאָזיגן חוב, ווי אַלע אַנדערע חובות.

פעלערדיג איז אויך דאָס, וואָס חבר פּאַמעראַנץ דיסקאַנטירט ניט גענוג די פּראַצעסן פון דיפּערענציאַציע אין די רייען פון דער קינסטלערישער אינטעליגענץ, וואָס קומען לעצטנס פאַר אין אַמעריקע. די שאַפונג און די אידיאָיש-פּאַליטישע שטימונגען פון אַזוינע שרייבער, ווי ס. שאַפּיראַ, אָפּאַטאַשו, פּרץ הירשביין און פון אַ ריי אַנדערע האָבן געדאַרפט געפינען אַן אַרט אינ'ם בוך. דער חבר פּאַמעראַנץ איז דאָ פאַרט אַ ביסל „פּראַ-לעטפּעניש“ באַגרעניצט.

מיר רעכענען אויך פאר א פעלער, וואָס, אויסער אַ פּאַר דערמאָננגען, איז כמעט ווי ניט געגעבן דעם צושטאַנד פון דער אַמעריקאַנער ליטעראַטור אינגאַנצן גענומען און די ווירקונג פון דער דאָזיגער ליטעראַטור אויף דער אידיש-אַמעריקאַנישער ליטעראַטור. מיר מיינען, אַז דאָס איז ניט בלויז קיין פּראָבלעם פון אַרגאַניזאַציע, נאָר אַ מיט-שעפּערישע פּראָב-לעם. אַזוי אָדער אַנדערש, האָט זי געדאַרפט געשטעלט ווערן.

עס איז, אַלזאָ, קלאָר, אַז חבר פּאַמעראַנץ בלייבט אויז נאָך פיל שולדיג, אויז און דער אַמעריקאַנישער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור. אָבער דאָס, וואָס ער האָט שוין געגעבן, איז אַ ביז נאָר וויכטיגער בייטראַג אין דער ליטעראַטור-פּאַרשונג און אין דער קריטיק. דאָס בוך „פּראָלעטפּען“ וועט מיט אינטערעס און מיט נוצן פאַר זיך איבערלייענען יעדער פּראָלעטאַרישער לייענער און קולטור-טוער. דאָס בוך איז אַ געווער אין אונזערע הענט אינ'ם קאַמף פאַר עכטער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור.

שלוסי-וואָרט פונ'ם חבר פּאַמעראַנץ

אין אַלגעמיין דאַרף איך זיין צופרידן מיט די דעבאַטן. איך בין פון זיי אַרויס מיט גאַנצע ביינער. קיין צו גרויסע זינד האָט מען ניט געפונען אין דער דיסערטאַציע. קיין סך זיך צו פּאַרטידיגן האָב איך ניט. אין גרונט האָבן סיי דער רעצענזענט, סיי די אַפּאָנענטן געגעבן אַ פּאָזיטיווע אַפּשאַצונג פון מיין אַרבעט און זי אפילו אַ סך געלויבט.

און איך וויל נאָך קאָנסטאַטירן מיט צופרידנקייט, אַז פאַר די עטלעכע וואָכן, זייט די דיסערטאַציע איז דערשינען אין בוך-פּאַרם, איז זי שוין צונגעקומען ביי פאַרשידענע געלעגנהייטן. מאַטעריאַלן פונ'ם בוך זיינען אויסגענוצט געוואָרן פון איר מע דרוקער'ן פאַר זיין אַרטיקל אין דער צייטונג „שטערן“ וועגן לייזונג'ן און וועגן דער „וואָך“. אונזער אַספּיראַנט חבר „שאַץ“ האָט פונ'ם בוך באַקומען „ספּראַווקעס“ וועגן די אַמעריקאַנישע שרייבער. מילער און דאָוידזאָן, וואָס ער האָט געדאַרפט האָבן פאַר אַ כרעסטאַמאָיע. דער „עמעס“, ווי אַלע אַנדערע סאָוועטישע צייטונגען, האָבן איבערגעדרוקט פונ'ם בוך די ביאָ-גראַפיע פון יאַסל קאַטלער אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ידיעה וועגן זיין טראַגישן טויט. דאָס בוך האָט שוין געהאַלפן צו פאַרשטאַרקן דעם אינטערעס צו דעם רעוואָלוציאָנערן קאַמף אין אויסלאַנד בכלל און אין אַמעריקע בפרט.

צווישן די פעלערן, וואָס די חברים האָבן דאָ אָנגעוויזן, זיינען פאַראַן אַזעלכע, מיט וועלכע איך קאָן איינשטימען אינגאַנצן אָדער טיילווייז. עס זיינען אָבער אויך פאַראַן אַזוינע אָנווייזונגען, וואָס איך קאָן זיי אינ-גאַנצן ניט אָננעמען.

קאָנסרעט:

דער חבר מרמר האָט געפרוּאוּוט פאַרגלעטן די פעלערן פון דער

„פרייהייט“ אין הינזיכט פון ארויסרוקן יונגע פראָלעטאָרישע שרייבער-קאָרען. דאָס איז געווען נישט נויטיג, ווייל, ווי איך האָב עם דאָקומענטירט אין מיין אַרבעט, האָבן די חברים אַלגין און שכנא עפשטיין עם שפעטער ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן אַליין אָנערקענט.

„די פרייהייט“ איז מיט רעכט קריטיקירט געוואָרן אויף דער אינטער-נאַציאָנאַלער קאָנפערענץ פון די רעוואָלוציאָנערע שרייבער און קינסטלער אין כאַרקאָוו אין יאָר 1930 פאַר איר איבערשאַצן די מיטלויפער און ניט ארויסרוקן קיין פראָלעטאָרישע שרייבער-קאָרען. דער קאָנסורס אויף שאַפ-בילדער פון יאָר 1923, וואָס חבר מרמר האָט דערמאָנט, איז ניט קיין אַפליקענונג דערפון. דער קאָנסורס איז געגאַנגען לויט דער ליניע פון „אַפּשפּיגלען אַ ווינקל, אויף וואָס די פּאַטענטירטע שרייבער-קאָרען, אין וואָס מען האָט נאָך דעמאָלט זייער ווייניג געלויבט אין דער „פרייהייט“.

איך האָב יאָ געגעבן אַן אידיאָיש-קינסטלערישע כאַראַקטעריסטיק פון דער „יונגהוּזניע“, באַזונדערס, ווען איך האָב גערעדט וועגן דעם זשורנאַל „יונגט“. דאָרטן האָב איך געגעבן אַ געמיינזאַמע כאַראַקטעריסטיק פון ביידע זשורנאַלן.

די טענה, אַז איך האָב צופיל פּלאַץ אָפּגעגעבן דער „וואָך“, האַלט איך פאַר ניט קיין ריכטיגע. איך האַלט עם גאָרנישט פאַר קיין פעלער. איך האָב עם געמאַן גאַנץ באַוואוסטזיניג. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט אַזוי ברייט אויף דער לייוויקיאָדע און אויף דער „וואָך“, ווייל נאָך ביז איצט איז אין סאָוועטן-פאַרבאַנד דער ענין ניט געווען גענוג אויסגעקלאָרט.

דאָס איז אויך אַן ענטפער דעם רעצענזענט פון דער קיעווער „פּראַ-לעטאַרישער פּאָן“, וועלכער האָט געשריבן, אַז „אויף צו דערווייזן דעם רעאַקציאָנערן זינען פון דער „לייוויקיאָדע“ איז ניט נויטיג געווען אַזוי פיל אַפּקלייבן מוסטערן“. איך רעכן, אַז עם איז יאָ געווען נויטיג. זייער פיל האָבן נאָך ביז איצט ניט באַנומען ווי געהעריג דעם רעאַקציאָנערן זינען פון דער „לייוויקיאָדע“.

דאָ און דאָרטן וואָלט איך געוויס געקאָנט אַרויסלאָזן ציטאַטעס אָן שאַדן פאַר דער זאַך און מער קאָנדענסירן דעם מאַטעריאַל פון אַ ריי קאַפיטלען. דער אמת איז, אַז ווען איך זאָל שרייבן איצט די אַרבעט, וואָלט זי, מסתמא, אַרויסגעקומען בעסער אין אַ סך הינזיכטן.

חבר קורלאַנד האַלט, אַז איך האָב ניט קריטיקירט די לינקאַטישע און פראָלעטקולטישע אָפּנויגן פון די פראָלעטאָרישע שרייבער. אין דער אמת'ן האָב איך יאָ קריטיקירט, ווי צ. ב. אין מיין קאָמענטאַר צו דער דיסקוסיע פון „יונגהוּזניע סווער“ מיט אַלגינ'ען. איך האָב דאָרטן קריטיקירט די לינקאַטישע שטעלונג צו אַ מיטלויפער, אמת, אָן געזונטליכעך. די פראַגע קאָן שטיין בלוז וועגן דעם, צי האָב איך גענוג קריטיקירט. איך וויל דאָ זאָגן, אַז חבר קורלאַנד האָט אַ ביסל איבערגעטריבן די לינקאַטישע-קייט און פראָלעטקולטישקייט פון די אַמעריקאַנישע אידישע פראָלעטאָרישע

שרייבער. ער האָט ספעציעל זיך אָפגעשטעלט אויף דעם פּעריאָד פון „יונגקוּזניע“, און צו יענעם פּעריאָד דאַרפן מיר צוגיין מיט אַן אַנדער מאַסשטאַב. אין דער צייט, ווען אין דער אידישער ליטעראַטור האָבן פאַרגעבן דעם טאָן די נאַציאָנאַליסטישע, אידישיסטישע און סימבאָליסטיש-מיסטישעסמעטישע שרייבער, ווען די פּראָלעטאַרישע ליטעראַטור האָט געמאַכט די ערשטע שריט, איז געווען גאַנץ נאַטירלעך, אַז די ערשטע יונגע פּראָלעטאַרישע שרייבער זאָלן זיך באַמיען מיט אַלע כּחות אָפּצוגרעניצן זיך פון דער בורזשואַזער, עסמעטישער ליטעראַטור. געוויס האָט מען דאָ אָפּט איבערגעבויגן דעם שטעקן. דעמאָלט אָבער איז געווען ווייניגער געפּערלעך איבערצושאַצן די פּראָלעטאַרישע שרייבער, אידער זיי ניט צו דערשאַצן.

די פּראָזע אינ'ם לייטאַרטיקל פּונ'ם ערשטן נומער „יונגקוּזניע“, אַז „אונזערע שאַפּונגען וועלן זיין אַ סך מער ווי ליטעראַטור—זיי וועלן זיין דאָקומענטן פון לעבן און קאַמף פון די אידישע אַרבעטער אין אַמע-ריקע“, איז ניט אַזוי אַן אויסדרוק פון פּראָלעטקולטישקייט, ווי זי האָט געוואָלט אונטערשטרייכן, אַז די שאַפּונגען וועלן זיין מער ווי פּאַרמעלע דערנרייכונגען, אַז דער עיקר איז אידעאָלאָגישע אינהאַלטלעכקייט. די „יונג-קוּזניע“ האָט דערמיט געוואָלט אָפּגרעניצן זיך פּונ'ם קונסט-צוליב-קונסט-עסמעטיזם פון די „פּרייהייט“ מיטלויפּער.

אַזוי האָב איך עס דערקלערט אינ'ם בוך. איך האָב עס קעגנגע-שטעלט צו דעם דעמאָלטיגן עטאַפּ פון מ. נאַדיר'ס „דעלזויעס“ פּאַעזיע אין דער „פּרייהייט“. און ס'איז דאָך ניט קיין צופאַל, וואָס מיר טרעפן די זעלביגע דערשיינונג, וואָס אין „יונגקוּזניע“, אויך ביים אויפקום פון דער פּראָלעטאַרישער ליטעראַטור אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד, ווי אין נאָר דער וועלט.

דאָס זעלביגע איז שייך חבר קורלאַנד'ס צווייטע טענה וועגן דעם אונטערשטרייכן, אַז אַלע שרייבער פון „יונגקוּזניע“ זיינען אַרבעטער פון פּאַבריקן. איך גלויב, אַז דערמיט האָבן מיר דעמאָלט געמעגט שטאָלצירן. און דאָס איז ווידער געווען אַן אויסדרוק פון דער שטרעבונג אָפּצוגרעניצן זיך פון די קונסט-צוליב-קונסט-עסמעטן און ס'איז געווען אין גרונט אַ געזונטע דערשיינונג. דאָס האָט ניט געשטאַמט פון קיין פּראָלעטקולטיזם, הנם זיי האָבן דערמאָנט דאָס וואָרט „לאַבאָראַטאָריע“ (אָבער ניט אין פּראָ-לעטקולטישן זינגען). אין דעם ענטפּער אויף דער פּראָגע גראָד פון אַ בורזשואַן קריטיקער: פּאַרוואָס עפעס „אַרבעטער-שרייבער“, ווערט אין דעם לייטאַרטיקל פּונ'ם צווייטן נומער „יונגקוּזניע“ געזאָגט קלאָר און דייטלעך:

„... ס'איז ניט קיין מוז, אַז ער זאָל זיין אַ פיזישער אַרבעטער, נאָר מיר פּאָדערן בלווי, ער זאָל האָבן אַ פּראָלעטאַרישן צוגאַנג צו דער וועלט“ (ז. 36).

וועגן די טראדיציעס פון די ערשטע אמעריקאנישע אידישע רעוואָלוציאָנערער דיכטער פון די 80-90ער יאָרן האָט געזאָלט זיין אַ באַזונדערע אָפּ-האַנדלונג, אָבער איבער מאַנגל אין אָרט איז עס אַרויסגענומען געוואָרן. בלויז אין אייניגע ערטער, ווען איך האָב גערעדט וועגן פּרידמאָנ'ען, פּלאַטנער'ן, האָב איך אויך אָנגעוויזן אויף דעם איינפלוס פון די טראדיציעס פון יענע שרייבער.

איך האָב זיך ניט געקאָנט אָפּשטעלן גענוי אויף דער עצם שעפּע-רישער פּראָדוקציע, ווי דאָס האָט געפּאָדערט חבר קורלאַנד, אָדער אויף דער „ספּעציפּיק“, ווי דאָס האָט אָנגערופן דער חבר האַלדעס, איבער אַ ריי סיבות. ערשטנס, איז די איינשטעלונג געווען, אז מיין אַרבעט דאַרף באַרירן אין גרונט בלויז די ליטעראַטור-באַוועגונג און זיך ניט פּאַרנעמען מיט קאָנקרעטער ליטעראַטור-קריטיק. איך האָב געדאַרפט געבן די „ספּעציפּיק“ נאָר אויף אזוי פיל, אויף וויפיל ס'איז געווען נויטיג צו באַלייכטן די פּראָג, וואָס ווערן באַריט אינ'ם בוך. אַ חוץ דעם, וואָלט מיר אויך טעכניש געווען אוממעגלעך דורכצופירן אזא אַרבעט, ווייל אפילו אין דער ביבליאָ-טעק פּונ'ם אינסטיטוט איז פאַראַן זייער ווייניג פון די צענדליגער ביכער פון די פּראָלעטפּענאַוועס. אויך וואָלט זיך דאָס בוך איבער דעם צופיל צעוואַקסן.

ס'איז ניט ריכטיג, אז אין בוך פּעלט אינגאנצן די „ספּעציפּיק“, אז עס איז ניטאָ קיין אָפּשאַצונג פון דער עצם שעפּערישער פּראָדוקציע. די קורצע אָפּשאַצונגען, וואָס איך גיב צו יעדערן פון די 77 פּראָלעטפּע-נאַוועס נאָך די ביאָגראַפּיעס, זיינען דאָך אויך ספּעציפּיק. וועגן אייניגע—אשטיגער, נאדיה, ראַבאָי, כאַווער-פּאַווער, פּלאַטנער, קורץ א. א. ז. ו. — גיב איך גאַנץ אויספירלעכע אָפּשאַצונגען פון זייער שעפּערישער פּראָדוקציע. עס זיינען אויך פאַראַן אָפּשאַצונגען פון די זשורנאַלן „יונג-קוונע“ און „יונגט“. וועגן „יוניאָן-סקווער“ האָב איך געשריבן, אז אַלגינ'ס ברייטע אָפּשאַצונג פּונ'ם זאַמלבוך איז איבערגעדרוקט אינ'ם בוך „אין שאַטן פון תּליות“, וואָס איז מיט אַ פּאָר יאָר צוריק דערשינען אין כאַרקאָוו, דערפאַר האָב איך זיך אויף דעם מער ניט אָפּגעשטעלט. איך האָב געהאַלטן, אז בעסער פון אַלגינ'ען וועל איך דאָס ניט מאַכן. די קאַפיטלען וועגן די שעפּערישע דיסקוסיעס, וואָס איך ברענג אינ'ם בוך, באַהאַנדלען דאָך אויך כמעט אויסשליסלעך פּראָג פון דער ליטעראַרישער ספּעציפּיק. ווידער האָב איך אָנגעוויזן אויספירלעך אין אַ סך ערטער פּונ'ם בוך אויף די קאָנ-קרעטע מעטאָדאָלאָגישע פּעלערן און בורזשאַזע איינפלוסן און טראדיציעס אין דער שעפּערישער פּראָדוקציע פון די פּראָלעטפּענאַוועס. אין דער „לייוויקיאַדע“ האָב איך אויך געגעבן אַ סך ספּעציפּיק. איך קאָן צוגעבן, אז עס איז וויכטיג געווען צו געבן נאָך מער קאָנקרעטע קריטיק פון דער שעפּערישער פּראָדוקציע פון די פּראָלעטפּענאַוועס. דאָס וועט שוין מוזן זיין די טעמע פון מיין קומענדיגער אַרבעט.

КРАЇНЬСЬКА
КАДЕМІЯ НАУК

УКРАЇНСКАЯ
АКАДЕМІЯ НАУК

ІВ, ВУЛ. КОРОЛЕНКА, 54

КИЕВ, УЛ. КОРОЛЕНКА, 54

02/30.

Київ, 10/УП-.....1935 р.

Телеф. комутатор УАН.

П О С В І Д Ч Е Н Н Я .

Українська Академія Наук цим свідчить, що як видно з протоколу наслідків захисту аспірантом Ін-ту єврейської Пролетарської культури УАН т. ПОМЕРАНЦЕМ, С.А. дисертації на тему "Етюди до історії єврейської пролетарської культури в США" за постановою кваліфікаційної комісії УАН йому присуджено вчену ступень кандидата наук єврейської літератури, яку постанову подано інститутом ІІ Наукового Університету № 822 на затвердження до Президії

ПРЕЗИДЕНТ УАН
академік

Н. Свободський

зав. Секретаріату
Президії УАН

Горинь /ПОЗНЯКОВ/

חבר קורלאנד'ס טענה, פארוואס איך האָב אין דער ביבליאָגראַפיע אָנגעוויזן וויפיל לידער עם גייט אַריין פון יעדן פּראָלעטאַרישן דיכטער אין זיין (דעם חבר קורלאנד'ס) ניט געלונגענער, ווי ער אליין זאָגט, אַנטאָלאָגיע פון דער היינצטייגער אידישער פּראָלעטאַרישער דיכטונג אין אַמעריקע, פאַרשטיי איך פשוט ניט. איך האָב עם זיכער ניט געמאָן צוליב רעקלאַמירן חבר קורלאנד'ס, „אַנטאָלאָגיע“. איך האָב זיך גערעכנט דערמיט, וואָס די ווערק פון די פּראָלעטפּענישע דיכטער קאָן מען דאָ ניט קריגן, וואָס מען קען אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד זייער ווייניג אונזערע דיכטער. און דערפאַר האָב איך געוואָלט געבן אַ געלעגנהייט יעדן לייענער זיך צו באַקענען כאַטש מיט אייניגע „ניט-געלונגענע“ מוסטערן פון די שאַפונגען פון די פּראָלעט-פענישע דיכטער.

חבר האַלדעס איז גערעכט, אַז אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד קאָן מען נאָך שלעכט די פּראָלעטאַרישע און רעוואָלוציאָנערע שרייבער, און אַז מען דאַרף אַט דעם בלויז וואָס גיכער ליטווידיין.

אויף חבר האַלדעס'עם טענה, פארוואס איך האָב ניט גענוג געגעבן דעם „פּראָלעטפּען“ אין פאַרבינדונג מיט דער אַרומיגער ענגלישער ליטע-ראַטור, וויל איך ענטפערן אַט וואָס. ערשטנס, באַהאַנדלט מיין אַרבעט די רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור-באַוועגונג ביז'ן יאָר 1932. וועגן אַ ממשות'דיגער רעוואָלוציאָנערער ליטעראַטור-באַוועגונג אויף דער ענגלישער שפּראַך קאָן גערעדט ווערן ערשט פאַר די לעצטע דריי יאָר. ביז'ן יאָר 1932 קאָן מען ווייניג אַנווייזן בולט'ע דירעקטע איינפלוסן פון דער ענגלי-שער ליטעראַטור אויף די אידישע פּראָלעטאַרישע און רעוואָלוציאָנערע שרייבער. אין יענער צייט איז די שטאַרקסטע רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור-

די פאַטאַגראַפיע פון דער דיפּלאַמע אין דער אוקראַינישער שפּראַך לייענט זיך אויף מאַמע-לשון אזוי צו זאָגן :

באַשטעטיגונג

די אוקראַינישע וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע באַשטעטיגט דערמיט, אַז ווי עם ווייזט דער פּראַטאָקאָל פון דער דיסערטאַציע-פּאַרטיידיגונג פון דעם אַפּיריאַנט פון אינסטיטוט פאַר אידישער פּראָלעטאַרישער קולטור פון דער אוקראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע חבר ס. א. פאַטעראַנץ אויף דער טעמע „עטיודן צו דער געשיכטע פון דער אידישער פּראָלעטאַ-רישער קולטור אין די פאַראַייניגטע שטאַטן“ איז דורכ'ן באַשלוס פון דער קוואַליפּיציר-קאָמיסיע פון דער אוקראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע אים צונעטיילט געוואָרן דער אַקאַ-דעמישער טיטל וויסנשאַפּט-קאַנדידאַט פון דער אידישער ליטעראַטור. דעם באַשלוס האַט דער אינסטיטוט אַריינגעגעבן דעם ערשטן יולי אונטער'ן נומער 829 פאַר באַטייטונג צום פרעזידיום פון דער אוקראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע.

וויצע-פרעזידענט פון דער אוקראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע

נ. סוויטאַלסקי, אַקאַדעמיקער.

פאַרוואַלטער מיט'ן סעקרעטאַריאַט פון פרעזידיום פון דער אוקראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע פאַזדניאַקאָוו.

קיעוו, 10טער יולי, 1935.

גרופע אין אמעריקע געווען די אידישע. דאָס איז אַ פּאַסט. אוממיטלכאַר זיינען די איינפלוסן אויף די „פּראָלעטפּענאַוויצעס“ געגאַנגען דער עיקר פון דער אידישער בורזשואזער ליטעראַטור אין אמעריקע (וועלכע איז אַליין פאַר זיך זיכער געוואָרן באַאיינפלוסט פון דער אמעריקאַנער בורזשואזער ליטעראַטור) און פון דער סאַוועטישער ליטעראַטור. אָבער געוויס קאָן קיין צוויי מיינונגען ניט זיין, אַז אין אַ געוויסער מאָס איז דער „פּראָלעטפּענאַוויצעס“ (און נאָך פּריער די אַנדערע אידישע פּראָלעטאַרישער שרייבער-גרופּעס) געווען באַאיינפלוסט דירעקט און אומדירעקט אויך פון דער ענגלישער ליטעראַטור, סיי פון דער בורזשואזער, סיי פון דער ראַדיקאַלער. ווייל אַ קלאַסן־דיפּערענציאַציע איז דאָך פונקט ווי אין דער אידישער (כאַטש ניט אַזוי קענטיג) אָנגעגאַנגען די גאַנצע צייט אויך אין דער אמעריקאַנער ליטעראַטור. אויף וויפיל איך האָב נאָר געהאַט מאַטעריאַלן וועגן אַט דעם איינפלוס, האָב איך אין מיין בוך דאָס אָנגעוויזן.

איך האָב אָנגעוויזן, אַז נאָך אין יאָר 1925 האָט מען אַרויסגעגעבן דעם זשורנאַל „ספּאַרטאַק“ אין דריי שפּראַכן: רוסיש, אידיש, ענגליש, פון אַנטשפּרעכנדיגע רעוואָלוציאַנערע שרייבער-גרופּעס. איך האָב דער-מאַנט וועגן דער אַל-אַמעריקאַנישער קולטור-פּעדעראַציע, וואָס האָט שפּע-טער געפירט צו דער גרינדונג פון דער אַל-אַמעריקאַנישער רעוואָלוציאַנער-רער שרייבער-פּעדעראַציע, צו וועלכער עס האָט זיך אָנגעשלאָסן דער „פּראָלעטפּענאַוויצעס“.

געוויס איז זייער וויכטיג, מען זאָל אַט די פּראַגע גרינטלעכער אויס-פּאַרשן. איך בין זיכער, אַז ביי אַ גרינטלעכער אויספּאַרשונג וועט מען אויסגעפינען אַ סך מער קאַנקרעטן מאַטעריאַל וועגן די איינפלוסן און געגנזייטיגע באַווירקונגען. דאָס איז אַ וויכטיגע אויפגאַבע פאַר די אַמע-ריקאַנישע ליטעראַטור-פּאַרשער און קריטיקער.

דערלויבט מיר ביים שליסן מיין רעדע אויסצודריקן אַ דאַנק דער אור-קראַינישער וויסנשאַפּט-אַקאַדעמיע און דעם אינסטיטוט פאַר אידישער פּראָ-לעטאַרישער קולטור פאַר געבן מיר, אַז אמעריקאַנישן בירגער, אַ מעגלעכ-קייט דורכצומאַכן די אַספּיראַנטור. איך האָף, אַז די אינטערנאַציאָנאַל-ליסטישע טראַדיציע וועט אויך אויף ווייטער פּאַרגעזעצט ווערן. איך דאַנק אויך די אַקאַדעמיע און דעם אינסטיטוט פאַר אַרויסגעבן מיין דיסערטאַציע אין אַ בוך-פּאַרם (248 זייטן, קיעוו, 1935).

איך דאַנק אויך די קוואַליפּיציר-קאַמיסיע, די אָפּאַגענטן און אַלע, וואָס זיינען צום אָוונט געקומען.

ביי דער געלעגנהייט וויל איך אויך אויסדריקן מיין טיפּסטן דאַנק צו מינע לערער און צום גאַנצן קאַלעקטיוו פונ'ם אינסטיטוט, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר אַ סך וואַרימקייט און אויפּמערקזאַמקייט.

איך וויל אייך פאַרזיכערן, אַז איך וועל אָנשטרענגען אַלע מינע כּחות צו פאַרדינען דעם גרויסן כּבוד, וואָס איר האָט מיר היינט צוגעטיילט, מיט

אומדערמידלעכער ארבעט אינ'ם דערהויבענעם און שווערן קאמף פאר
אונזער געמיינזאמען ציל.

ב א ש ל ו ם

פון דער קוואליפיציר-קאמיסיע, אויסגעטיילט פונ'ם פרעזידיום פון
דער אוקראינישער וויסנשאפט-אקאדעמיע:

דער חבר פאָמעראַנץ האָט אין זיין דיסערטאציע „פּראָלעטפּען“
באוויזן, אז ער באַהערשט דעם מאַרקס-לענינשן מעטאָד אין דער
ליטעראַטור-פּאַרשונג, אז ער האָט זעלבסטשטענדיג באַהערשט דעם
גרויסן פּאַקטישן מאַטעריאַל פון זיין טעמע, געגעבן זיין אַרבעט אין
א גוטער ליטעראַרישער שפּראַך און לעבעדיגער פּאַרם.
די קוואליפיציר-קאמיסיע אַנערקענט, אז דער חבר פּאָמעראַנץ
פאַרדינט דעם טיטל וויסנשאפט-קאַנדידאַט פון אידישער ליטעראַטור,
און וועט זיך משתדל זיין פאַר'ן פרעזידיום פון דער אַקאדעמיע
ער זאָל באַשטעטיגן דעם דאָזיגן באַשלוס.
די רעזאָלוציע ווערט אויפגענומען מיט הילכיגע אַפּלאָדיסמענטן.

א. פּאָמעראַנץ צעריסענע קייטן

פאַרקלענערט בילד פון פּאָדער-בלאַט

דער חשבון פון בלוט און פיין—און ארוף צו אייניגקייט

„דער חשבון פון בלוט און פיין“ איז דער קאָפּ איבער'ן לייט־אַרטיקל פון דעם ניועסטן נומער פון דער צייטונג „אייניקייט“, אָרגאַן פון דעם אידישן אַנטי־פּאַשיסטישן קאָמיטעט אין סאָוועטן־פּאַרבאנד, וואָס איז דער־נאַנגען צו אונז אין אַמעריקע.

דער נומער 21 פון דער „אייניקייט“ איז דאטירט זונטאָג, 27טער דעצעמבער, 1942. דער קאָפּ פון דעם לייט־אַרטיקל פּאַסט אָבער פאַר יעדן נומער פון דער צייטונג, פאַר יעדן טאָג. ווייל יעדן טאָג פירן די אידן פון סאָוועטן־פּאַרבאנד דעם חשבון פון בלוט און פיין... ווייל „אויף די בלויז טיגע פּעלדער פונם ליידינגן רוסלאנד ווערן דורך אונזערע העלדישע סאָל־

שכנא עפשטיין

דאטן יעדן טאָג נע'משפּט און באַשטראַפּט טויזנטער הענקער " דערקלערט איליאַר ערנבורג אין זיין אַרטיקל אין דעם נומער. און די סאָוועטישע אידן רופן "די אידן פון נאָר דער וועלט דערנענטערן דעם טאָג פון נצחון, ווען זיי וועלן צוזאַמען מיטאַלע אַנדערע פעלקער צושטעלן זייער גרויסן חשבון פון בלוט און פּיין צום וועלט־משפּט איבער די היטלערישע תּלוינים".

זיי קאָנען דאָס טאָן — זאָגט דער לייט־אַרטיקל — "בלויז דורך אויס־פּילן מיט ערע אָט די פּאָדערונג און פּאַרפליכטונג", "צו העלפּן מיט אַלע כּחות דער רויטער אַרמיי, צו געבן וואָס מער מוטיגע שלאַכט־לייט פאַר די אַרמיען פון די פּרייהייט־ליבנדיגע פעלקער". און פאַר דעם איז אומבאַ־דינגט נויטיג די גרעסטע איינגיקייט צווישן די אידן פון אמעריקע אליין און צווישן די אידן פון אמעריקע מיט די אידן פון סאָוועטן־פּאַרבאַנד, ווי עס איז אומבאַדינגט נויטיג וואָס מער פּריינטשאַפּט צווישן דער רעגירונג פון אמעריקע מיט דער רעגירונג פון סאָוועטן־פּאַרבאַנד.

דער לייט־אַרטיקל באַציט זיך אויף דער דערקלערונג פון דעם סאָווע־טיש־אידישן אַנטי־פּאַשיסטישן קאָמיטעט אין פּאַרבינדונג מיט דער גע־מיינזאַמער דעקלאַראַציע, דעם 18טן דעצעמבער, 1942, פון די רעגירונגען פון סאָוועטן־פּאַרבאַנד, ענגלאַנד, אמעריקע און אַנדערע פּאַרבינדעטע לענדער, ווי אויך מיט'ן אויספירלעכן מעמאָראַנדום פון דער סאָוועטישער אינפּאַר־מאַציע־כּיוראָ וועגן דער אויסרעטונג פון דער אידישער באַפעלקערונג אין דער נאַציקאַנטראָלירטער אייראָפּע. דער מעמאָראַנדום אליין פּאַרנעמט כּמעט די גאַנצע צווייטע זייט פון די פיר זייטן פון דעם נומער, "איינגיקייט". אויסער דעם געפינען זיך נאָך דאָרטן צוויי פּאַטאָגראַפיעס, פון וועלכע דאָס בלוט קאָן אָנהויבן גליווערן, וואָס מאַכן אַנטוילעך דעם מעמאָראַנדום.

בילדער וואָס לאָזן ניט רוען

אייע אַיז פון לאָדזשער אידן, וועמען די היטלער־מערדער האָבן אויפ־געהאַנגען אויף אַ באַוועגלעכער מעכאַניזירטער תּליה. די בעסטעס האָבן זיך אַפּילו צוגעגרייט מיט פּאַרטיגע תּליות. די צווייטע איז פון מוטערס מיט קליינע קינדער, צווישן די 7,000 פרויען, קליינע קינדער און אַלטע לייט, וואָס די היטלערישע מענטשן־פרעסער האָבן אויסגעקוילעט אין קערטש.

די דריטע זייט קאָנט איר זען אויף דער איינגעשלאַסענער פּאַטאָגראַ־פּיע (אויף זייט 86).

די פּערטע זייט הויבט זיך אָן רעכטס מיט דער אָפּטיילונג, "איבער דעם סאָוועטן־פּאַרבאַנד" אויף צוויי פון די 5 רובריקן אָדער קאָלומס פון דער צייטונג. איר געפינט דאָרטן נייעס וועגן די גרויסע, מוסטער־האַפּטע ביי־טראָגן פון די סאָוועטישע פּאַרמער (קאָלוירטניקעס) צו דער רויטער אַרמיי, נייעס וועגן "די באַפרייטע שטעט, וואָס ווערן אויפגעבויט" און נייעס אונ־טער אַ קאַפּ, "עס בויט זיך די גרעסטע קאָס־כעמישע פאַבריק". און דער

הויפט-אינזשענער פון דער בויאונג איז די אידישע טאָכטער שולמית זילבער-שטיין. לינקס געפינען מיר ווידער נייעס אויף צוויי קאָלומס אונטערן אל-געמיינעם קאָפּ, „די אויסראַטונג פון דער אידישער באַפעלקערונג אין די לענדער פון אייראָפּע, וועלכע זיינען אָקופירט דורכן היטלערישן דייטש-לאַנד“. דאָרטן זיינען געדרוקט קעיבלס פון ניו יאָרק און לאַנדאָן וועגן דעם ענין.

אין סאַמע מיטלסטן קאָלום געפינען זיך דריי פּאָטאָגראַפיעס איינע אונ-טער דער צווייטער אונטער אַ קאָפּ „אונזערע זין און טעכטער“. די אונ-טערשריפט אונטער דער ערשטער פּאָטאָגראַפיע ליענט זיך: „אויבערסער-דזשאַנט 5. דאָלניך. זיינע עלטערן האָבן די פּאָטיסטן אומגעבראַכט אין מינסק, און ער איז זיך נוקם אין די דייטשישע הענקער“. די צווייטע איז פון לענינגראַדער פּראָפּעסאָר י. ט. זאַלקינדסאָן, וואָס האָט נישט לאַנג צו-ריק פּאַרענדיגט זיין וויסנשאַפטלעך ווערק „די פיזיאָטעראַפיע פון צעשע-דינגונגען אין מלחמה-צייט“, ער אַרבעט איצט אויף אַ נייעם בוך. און אונטער דער דריטער פּאָטאָגראַפיע שטייט געשריבן „דער אַלטער אַרבעטער מיט אַ 55-יאָריגן פּראָדוציר-סטאַזש ז. וו. קאַפּוסטין — איז איינער פון די בעסטע אַרבעטער פון אַ באַרימטן זאַוואָד“.

סאַמע אונטן קומט נאָך אויף דריי קאָלום אַ „פּאָרוואַל“, מענדעלע'ס שטים (צום 25טן יאָרטאָג פון מענדעלע מוכר ספּרימ'ס טויט) פון באַ-וואוסטן קריטיקער נ. אויסלענדער.

אידישע גבורים

כדי דאָס בילד זאָל זיין פאַרפּולט דאַרף איך נאָך צוגעבן וועגן דער ערשטער זייט. נאָכן לייט-אַרטיקל „דער חשבון פון בלוט און פיין“ געפינט זיך נאָך אַן עדיטאָריעלע מעלדונג וועגן „באַלינטע אידן פּאַרטיזאַנער“, וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט אינם פּאַרטיזאַנישן קאַמף ביים שונא אין הינד טערלאַנד און „כראָניק“. אויף די פּאַרבליבענע דריי קאָלום פון דער ערש-טער זייט זיינען אָפּגעדרוקט די באַגריסונגען צום 25טן יוביליי פון דער סאָוועטן-מאַכט אויף אוקראַינע פון דער סאָוועטן-דעגירונג, קאָמוניסטישער פּאַרטיי און העכסטן סאָוועט. נאָכדעם קומען די סאַמע נייעסטע פּראָנט-קאָמוניקאַטן אונטער אַ קאָפּ „אין דער לעצטער שעה“.

דאָס איז אין קורצן דער אויסערלעכער אויסזען, די פיזישע ראַם, די פּאַרם, אזוי צו זאָגן, פון „אייניגקייט“ נומער 21. איר זייט אַנטציקט פון דער שפּראַך-אַפּגעהיטקייט אויך אין די איבערזעצונגען, אין די נייעס-קאָמוניקאַטן, די פינקטלעכע טערמינאַלאָגיע און גראַמאַטיק, די הויכע שטופע פון קינסטלערישקייט און קולטורעלִקייט, וואָס איר געפינט אפילו אין דער שפּראַך, ווי אין דעם אויסשמעל פון דער צייטונג. נאָר איר הערט אויף זיך צו וואונדערן אָדער באַוואונדערן, ווען איר דערוויסט זיך, אז די צייטונג ווערט געשאפן פון אזעלכע דערפאַרענע וועטעראַנען און פּען-

דערקלערונג

פון ייִדישן אנטפאשיסטן קאמפאני און פארטר

די פאראייניגטע פארבינדונגען וואס זענען אויפגעשטעלט געווארן אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

איך בין א ייד

אין ירושלים וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

אויף דער וועג

די ענגקער מונגען ייִדישע פאלקס וועלט קאנפערענץ פארן כאראקטער ווערט

די ענגקער מונגען יידישע פאלקס וועלט קאנפערענץ פארן כאראקטער ווערט. די ענגקער מונגען יידישע פאלקס וועלט קאנפערענץ פארן כאראקטער ווערט.

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

"כיוולת רעבן"

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942. די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1924 זענען די זעלבע וואס די זעלבע זענען אין ירושלים אין 1942.

די פאמאראפיע וויזא א זיט פון דער צייטונג „איניקויס", ארגאן פון דעם אוידישן אמנו-פאשיסטישן קאמיטעט. דער נומער אוי פון דעצעמבער 27, 1942.

קינסטלער, ווי שכנא עפשטיין, דער רעדאקטאָר, און די מיטגלידער פון דער רעד־קאָלעגיע: ד. בערגעלסאָן, י. דאָברושין, ש. האַלקין, ש. מיכאָעלס, ל. סטראַנגין, איציק פּעפּער, לייב קוויטקאָ, א. קושניראָו.

א מגילה פון בלוט און פייער

דער חשבון פון בלוט און פיין...

דער גאנצער אינהאלט, דער גאנצער נומער איז פארנומען מיט דעם חשבון פון בלוט און פיין. ער איז א „מגילת־האש“, א פייער־מגילה, א באַשולדיגונגס־אקט געגן די פאשיסטישע מענטשן־פרעסער!

מיר טאָרן ניט פאַרגעסן און עס וועלן קיינמאָל ניט פאַרנעסן ווערן די תּלויות מיט די פאַרפּייניגטע אין בערדיטשעוו און ווילנע; די לאַנגע רייען מיט די לעבעדיג־באַגראָבענע אין שקלאָוו, באַברויסק און קערטש; די פון קוילנאוואַפּערס און אויטאָמאָטן דערשאַסענע זקנים און פּרויען אין קיעוו, אָדעס, דניעפּראָפּעטראָווסק און מאַריופּאָל; די פאַרברענטע אינם בית־מדרש פון ראָטערדאַם, די אויף שייטערהויפּנס־אומגעקומענע מוטערס מיט זינגקינדער אויף די הענט אין מינסק און אומגעגנט; די געקרויציגטע יונגעלייט אין קאַנסטאַנטינאָווקע און טשערניגאָוו; די דערטרונקענע אין וויטעבסק און אַנטווערפּן; די שיכטנווייז איינע אויף די אנדערע אָנגע־וואַלגערטע הרוגים אינם נייעם שטאָט־נאַראַזש אין קאָוונע; דאָס געוויין און די טרערן פון די קליינע קינדער אין פּאַריו, וואו מען האָט די עלטערן אָפּגעריסן פון זייערע קינדער און אוועקגעטריבן אַלס שקלאָפּן; די דער־שטיקטע אין ספּעציעלע גאַד־קאַמערן אין וואַרשע און לובלין; די דער־הרג'עטע דורך עלעקטרישן שטראָם און אָפּגע'סמ'טע מיט כעמישע שטאָפּן אין ראַדאָם, לאַדזש און קאַליש.

מיר טאָרן ניט פאַרנעסן און עס וועלן קיינמאָל ניט פאַרנעסן ווערן די דערמאָרדעטע אידן, פאַר וועלכע מען האָט געצאָלט צו 50 מאַרק פאַר אַ בר־מנן, כדי איבעראַרבעטן אים אין זיין, פעטס און באַמיסטיגונג. „די הונדערטער טויזנטער הרוגים מאָנען אַן ענטפּער“, זאָגט איליאַ ערענבורג אין זיין אַרטיקל. און ווייטער זאָגט ער, „זאָל די וועלט וויסן אַלע. אין פעאַדאָסיע זיינען געווען 738 אידן. לעבן געבליבן זיינען צוויי אידן. אין קיעוו האָבן די דייטשן דערשאַסן איבער פּופּציג טויזנט אידן. אין וויטעבסק האָבן זיי זעקס טויזנט אידן באַגראָבן לעבעדיגערהייט אין דער ערד און די ערד האָט צוויי טעג און צוויי נעכט געקרעכצט.“

א שטראַל פון ליכט

דער איינציגער שטראַל אין דעם שטאָק־פינצטערן בלוט־ און פיין־קאָשמאַר זיינען די ביישפּילן פון פעלקער־פּריינטשאַפּט אפילו אין דעם הינטערלאַנד פון די מענטשן־פרעסער. דערציילט דער מעמאָראַנדרום פון דער סאָוועטישער אינפּאַרמאַציע־

כיוּרָאָ: „פיל ליטווישע פויערים, וועלכע שמאכטן אליין אוטער'ן שווערן יאָך פון די פארכאפער, געפינען וועגן צו אונטערהאלטן זייערע אידישע מיטברידער און, ווי ווייט זייערע אייגענע אָרימע מעגלעכקייטן דערלויבן דאָס, באַזאָרגן זיי זיי מיט שפּיז, כאָטש זיי ווייסן, אַז לויט'ן באַפּעל פון די אָסופאַנטן קומט פאַר אזא מיין הילף טויט-שטראָף“.

דערציילט אליאָ ערענבורג אין דעם ארטיקל: „אין וויסרוסלאַנד האָבן די דייטשן פארכאפט אין געפאנגענשאפט דריי רוסישע רויטארמיער. מען האָט די רויטארמיער באַפּוילן: „גראָבט אַ קבר פאַר די אידן“. האָבן בען די רוסן געענטפערט: „ניין“. דעמאָלט האָבן די דייטשן געזאָגט צו די אידן: „גראָבט אַ קבר פאַר די באַלשעוויקעס“. האָבן די אידן גע-ענטפערט „ניין“. די דייטשן האָבן דערשאָסן אי די אידן אי די געפאַנגענע. אין אָט דער רגע האָבן זיי דערשאָסן דאָס היטלער-דייטשלאַנד. דאָס דאָזיגע לאַנד איז פאַראורטיילט. איבערן היטלער-דייטשלאַנד הענגט די קלל פון אַלע מוטערס. איבערן דאָזיגן לאַנד איז אויפגעהויבן די שווערר פון אַלע פעלקער“.

קאַמף, נקמה, מסירת נפש

דער השבון פון בלוט און פיין —

די גאַנצע צייטונג „איניקייט“ איז אַ השבון פון בלוט און פיין — אָבער אויך פון ווידערשטאנד, קאַמף, נקמה, מסירת-נפש, העלדיש-קייט און... שטאַלץ!

איז ניט אַ שטאַלץ פאַר אַלע אידן, אַז צווישן די פיל-נאַציאָנאַלע סאַ-וועמישע העלדן פון סטאַלינגראד, לענינגראד, סעוואסטאָפּאָל, אָדעס, קיעוו, רושעוו און וואָראַניעזש — „אַז צווישן די שעפער פון וואָפּן, וואָס שמע-טערן טאָג און נאַכט, אָן אויפהער און אומ'ברחמנות'דיג, דעם שונא אויף דער יבשה און אין דער לופט, אויפן וואסער און אונטערן וואַסער, פאַר-נעמען אונזערע מאַקאַבייער דאָס פערטע אָרט צווישן די באַלוינטע מיט העכסטע אויסצייכענונגען פאַר העלדנמוט און שרעקלאָזיגקייט?“

יא, מיר זיינען שטאַלץ!

מיר זיינען שטאַלץ מיט די אַכציג אידן צווישן די נייעסטע געווינער פון די סטאַלין-פּרעמיעס.

מיר זיינען שטאַלץ מיט די „באַלוינטע אידן פאַרטיזאַנער“.

מיר זיינען שטאַלץ מיט'ן אָבערסערדזשאַנט דאָלגיד, מיט'ן לענינגראד-דער פּראָפּעסאָר זאַלקינדסאָן, מיט'ן אלטן אידישן ארבעטער קאפּוסטין, מיט'ן הויפּט-אינזשינער פון דער גרעסטער כעמישער פאַבריק שולמית זילבערשטיין, מיט'ן גענעראל-לייטענאַנט יעקב קרייזער, ווי אויך מיט די פען-קינסטלער, און „איניקייט“-קעמפער, ווי שכנא עפשטיין, נ. אויסלענ-דער, איציק פעפער, דוד בערגעלסאָן און אַלע אנדערע. „לייענט מענדעלע'ס „קליאַטשע“ — שרייבט אין „איניקייט“ נ.

אויסלענדער — און איר וועט ווידער זיך פארפעסטיגן אין אייער גלויבן,
אז אזוינס קאָן ניט, אזוינס וועט ניט געשען: מענטשנפרעסעריי וועט
קיינמאל ניט באהערשן די וועלט".

„איך בין א איד!“

דער חשבון פון בלוט און פיין —
אָבער אויך פון... שטאַלץ פון איציק פעפער'ס „איך בין א איד!“ און
דוד בערגעלסאָנ'ס „כ'וועל לעבן!“, וואָס זיינען געדרוקט אין דער „אייר-
ניקייט“.

דער וויין פון דורותידיגן דויער
האָט מיך געשטאַרקט אין וואַנדער־וועג,
די ביזע שווערד פון פיין און טרויער
האָט ניט פאַרניכטעט מיין פאַרמעג —
מיין פאַלק, מיין גלויבן און מיין בליען,
זי האָט מיין פרייהייט ניט געשמידט.
פון אונטער שווערד האָב איך געשריען:
איד בין א איד!

אויף צו קאָנען שרייען אונטערן שווערד „איך בין א איד!“ דאַרף
מען פאַרמאָגן אין זיך גאַר־גאַר א סך שטאַלץ און גאַר־גאַר א סך ליבע,
וואָס זאָל בוכשטעבלעך זיין שטאַרקער פאַרן טויט. יא, אַזעלכע שטאַלצע,
שבת־יום טוב'דיגע „גאַלדענע קייט“ אידן, אַזעלכע מאָדערנע בר־כוכבא'ס
און מאַקאַבייער האָבן זיך אַרויסגעוויזן צו זיין די סאָוועטישע אידן —
ניט געקוקט אויף אַלע פאַרלוימדונגען.

דאָס ווידער־קול פון חיפהיער האַפן
הילכט אָפּ, ווען סיטוט אַ קלונג מיין קול,
די אומבאַמערקטע טעלעגראַפן
דערטראַגן מיר דורך ים און סאָל
דעם שלאָג פון האַרץ אין בונעס־איירעס
און פון ניו יאָרק אַ אידיש ליד,
דעם שוידער פון בערלינער גזירות, —
איד בין א איד!

איד בין א איד, וואָס האָט געטרונקען
פון סטאַלינישן כוס פון גליק,
ווער סיוויל, אַז מאַסקווע זאָל פאַרזינקען,
די ערד פאַרקערעווען צוריק,
דעם זאָג איד: לא! דעם שריי איד: נידער!
כיגיי מיט די מזרח־פעלקער מיט,
די סלאַוון זיינען מיינע ברידער, —
איד בין א איד!

די פאָעמע פון איציק פעפער, (איז אָפּגעדרוקט געוואָרן אין דער
„מאַרגן־פרייהייט זונטאָג, דעם 28טן מערץ) פאַרדינט אן אויספירלעכע
אַפּהאַנדלונג פאַר זיך אַליין. כ'וועל נאָר פאַרענדיגן מיט זיין לעצטן פּערזן,
וואָס איז זייער פּאָלקסטימלעך און האָפּערדיג:

און אויף צעפיקעניש די שוואים,
וועל איך אונטער די רוטע פאָנטן
נאָך האָבן נחת אָן אַ שיער.
כיוועל מיינע וויינגערטנער פאַרפלאַנצן
און פון מיין גורל זיין דער שמיד,
כיוועל נאָך אויף היטלעריס קבר טאַנצן!
איד ביו אַ איד!

און דעם זעלבן „איד בין אַ איד!“-שטאַלץ און אָפּטימיזם געפינען
מיר אין דעם אָפּגעדרוקטן פראגמענט פון דוד בערגעלסאָנ'ס נייער דראמע
„כ'וועל לעבן!“, וואָס איז אַ נייע קינסטלערישע מדרגה פארן קלאסיקער,
ווי פאַר דער סאָוועטישער ליטעראַטור, און וועט זיכער זיין אַ שאַרף און
מעכטיג געווער אין דעם אַנטי־פּאַשיסטישן קאַמף.

דער רוף צו די אידן פון דער וועלט

דער חשבון פון בלוט און פיין...

אַבער אויך אַ רוף צו העלפן ברענגען דעם נצחון איבער די מענטשן-

ש. מיכאַעל

פרעסער. — נצחון אָדער אומקום! — אָט ווי די פראגע שטייט פאר אַלע פעלקער און באזונדערס פארן אידישן פּאָלק.

כדי צו פארלייכטערן דעם סאָוועטן־לאַנד מיט זיין רויטער אַרמיי אין דער שווערסטער אויפגאבע, וואָס איז אויסגעפאלן אויף זיי אין דעם גי-גאַנטישן קאמף פאר באַפרייען די גאַנצע מענטשהייט פון פאַשיסטישער טיראניי און זיך צערעכענען, צעצאָלן מיט די הענקער פארן חשבון פון בלוט און פיין, זיי משפּט'ן און באַשטראַפן, איז אָבער אַנטציקונג אָדער גוטער וואונטש אליין ווייט ניט גענוג. די הילף מוז זיך אויסדריקן אין העלפן באַזאָרגן די רויטע אַרמיי מיט וואָס מער באַוואַפּענונג, מעדיקאַמענ-טען און אַלע מעגלעכע נויטיגע מכשירים.

דעריבער רופט אין דער „אייניקייט“ דער אַנטי־פאַשיסטישער קאָ-מיטעט די אידן פון די פאַראייניגטע שטאַטן, ווי פון די אַנדערע לענדער, נאָך ברייטער פאַנאַנדערוויקלען די קאַמפּאַניע פאר געבן כל'ערליי הילף דער העלדישער רויטער אַרמיי.

:: :: ::

דער חשבון פון בלוט און פיין —

דער גאַנצער נומער 21 פון דער „אייניקייט“ איז אַ חשבון פון בלוט

און פיין —

אָבער איבער אַלץ און פאר אַלץ אַ רוף צו אייניגקייט פון דעם גאַנצן אידישן פּאָלק אין דער מלחמה געגן די פאַשיסטישע מענטשן־פרעסער, אין דער מלחמה פארן לעבן און פארן מענטשן.

אייניגקייט איז איצט נובשטעבלעך געוואָרן אַ פראגע פון לעבן און טויט. די גרעסטע אייניגקייט פון אַלע שיכטן פון דעם אידישן פּאָלק געגן זיין גרעסטן דם־שונא. די גרעסטע אייניגקייט צווישן די אידן פון אַמע-ריקע מיט די אידן פון סאָוועטן־פאַרבאַנד און וואָס מער פריינטשאַפט צווישן די פאַראייניגטע שטאַטן און דעם סאָוועטן־פאַרבאַנד איז איצט נויטיג מער ווי זוען עס איז. וועגן דעם זיינען ארויסגעשיקט געוואָרן ערשט לעצטע וואָך נייע ספּעציעלע רופן פון דעם אַנטי־פאַשיסטישן קאָ-מיטעט, פון די אידן אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, צו די אידן פון אַמעריקע. און צוליב שמידן די בריק פון אידישער אייניגקייט און מער פריינטשאַפט צווישן די פאַראייניגטע שטאַטן און דעם סאָוועטן־פאַרבאַנד ווערט פאַר-רופן דער מיטינג אין ניו יאָרקער קאַרנעגי האָל.

לאָמיר שטאַרקן די הענט פון דער סאָוועט־רעגירונג, פון דער רויטער אַרמיי און אונזערע אידישע נבורים אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, וואָס פירן פאר אונז דעם חשבון פון בלוט און פיין, וואָס משפּט'ן און באַשטראַפן די הענקער פונם אידישן פּאָלק!

„n. p.“, אַפריל 4, 1943.

די מיזינקע

„אין די רייען פון דער רויטער ארמיי אויפן פראַנט זיינען פאראן אַרום דרייסיג באוואוסטע אידישע שרייבער, אָנהויבנדיג פון דוד בערגעל-סאָן ביז דער אינגסטער דאָרע כייקינע“, — האָט איציק פעפער, ביים צוריקקומען אויף אורלויב פון דעם פראַנט, געזאָגט דעם קאָרעספּאָנדענט פון דער „איטא“ אין קויבישעוו.

ווען כ'האָב געלייענט די קעיבל, האָבן אין קאָפּ אָנגעהויבן דורכלויפן בילדער פון דוד בערגעלסאָן, פון איציק פעפער, און פון די אַנדערע שריי-

דאָרע כייקינע

בער, וועלכע כ'האָב אַזוי גוט געקענט און געליבט. צום ערשטן מאל זינט דער מלחמה, איז דערמאָנט געוואָרן דאָרע כייקינע, די מיזינקע פון דער סאָוועטישער אידישער דיכטונג.

און אויך דאָרע כייקינע האָב איך געהאט דעם פאַרגעניגן צו קענען.

מיר האָבן אַ צייט געאַרבעט אונטער איין דאָך אין קיעווער וויסנשאַפֿט
לעך-פּאַרשערשין אינסטיטוט פאַר אידישער קולטור (זי האָט דעמאָלט גע-
אַרבעט אין דער ביבליאָגראַפישער צענטראַלע).

דאָרע איז געווען אַ שיינ מיידל.

זי איז געווען אַ שוואַרץ-הנ'עוודיגע, ווי אַ סך אידישע מיידלעך אויפן
דרום, אין אוקראַינע: טאַקע געהאַט פּעך-שוואַרצע האָר מיט גרויסע
שוואַרצע (און אפשר גאָר טונקל-ברוינע) אויגן און געדיכטע שוואַרצע
אַראָפּגעלאָזטע וויעס.

דאָרע איז געווען אַ יונג מיידל.

זי איז דעמאָלט אַלט (אַדער יונג) געווען אַ יאָר 18—19. דאָך
פלעגט זי רעדן זייער פּאַוואָליע, ווי זי וואָלט געוואויגן יעדעס וואָרט. זי
פלעגט אויך גיין מיושב'דיג-פּאַמעלעך, ווי זי וואָלט געמאַסטן יעדן טראָט.
זי פּלעגט שמייכלען קאַרג און איינגעהאַלטן. ס'האַט געווייט פון איר מיט
שטילקייט, צאַרטקייט, פאַרטראַכטקייט און באַזאַכטקייט. אזא איז זי פאַר-
בליבן אין מיין זכרון.

דאָרע האָט געהאַט אַ פיין-קלינגענדיגע סאָפּראַנאָ-שטימע און אַ
וואונדערלעכע דיקציע. כ'האָב שטאַרק ליב געהאַט זי הערן פאַרלייענען
אירע לידער. זי געהערט אַ סך מאָל אין אוידיאָטאָריע פון אינסטיטוט,
אין דער קיעווער ווינטשעווסקייבליאַטעק, אין אידישן קלוב, אויף דער
ראַדיאָ און ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן.

מיר געדענקט זיך דער שטאַרקער איינדרוק פון אירער אַ סעריע
אַנטי-נאַצישע לידער. אירע לידער האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער
פּרישקייט, אויפריכטיגקייט, האַרציגקייט, פּרויאישער צאַרטקייט און מאַ-
מעדיגער וואַרימקייט. מיט אַ צוויי יאָר צוריק, דוכט זיך, איז אַרויס פון
דרוק איר ערשטלינג-בוך מיט לידער. צום באַדויערן האָב איך עס ניט
געזען.

ביי מיר האָב איך אָפּגעזוכט קוים צוויי לידער אירע, טיילווייז אויטאָ-
ביאָגראַפישע: „אַ בריוו“ (געדרוקט אין „רעוואָלוציאָנערער דעקלאַמאַ-
טאָר“, אַרויסגעגעבן פונם אינטערנאַציאָנאַלן אַרבעטער-אַרדן אין 1933,
ניו יאָרק) און „אין וואַרטן“ („פאַרמעסט“, דעצ. 1935, קיעווי-כאַרקאָוו).

דער בריוו איז פון אַ הבר'טע אין כאַרקאָוו, וואָס אַרבעט אויפן
„סערפּ און האַמער“ טראַקטאָר-זאַוואָד. מיר געפינען דאָרטן די פּאַלנג-
דיגע שורות אין פּערזן:

מיין לאַנד איז פּופּץ אַלט, און אונז איז שוין צו אַכצן,
ווען מיר וועלן פאַרגיין, וועט לאַנד נאָך אַלץ זיין יונג.
...חבר'טע מיין טייערע, כיבין דיך אַזוי מקנא,
וואָס דייע הענט צעבויגן האַרטן שטאַל!

וועבן ליין איז טויזנט מאל דאך גרינגער,
ווי בויגן שטאל, צי שטיין ביי א מארטען*.)
מיין קליינע האנט, מיט קליינע מייע פונגע
איך וויל זאל אויפהויבן
דעם סאמע שווערסטן שטיין!

..אין א מינוט א פרייער כילאז אראפ די וועט, —
צעבליטע ערד צעשפרייט זיך אונטער פיס.
פון ווייטן סיקומט א יונגער טראקטאר,
אויף טראקטאר זיצט א יונגער טראקטאריסט.

אויף בריוועס לייב — א לייווונטענע העמדל,
די העמד כיהאב אויסגעוועבט אין זונענדיגן טאג,
עס ווערט מיין פרייד א פלאטערדיגע פענדל
און אין אקטאבערטאג, ווי א פאל,
איך וועל עס אויפהענגען אויף ראג.

אקטאבער, הארבסט, אין קיעוו און אין כארקאוו
נאך ערד צעשיט זיך היינט אין פרילינגדיגן צווייט.
אויב מיר וועלן פארגיין — וועט ניט פארגיין זיין טראקטאר,
און מייע העמדלעך, און אפשר אויך מיין ליד...

יא, דארע, ס'איז א גוט ליד און וועט לאנג לעבן. מיר האבן ניט
נאך אלעמאל געפילט, נאך איצט אויך געזען, אז דייע שורות „מיין קליינע
האנט, מיט קליינע מייע פינגער, איך וויל זאל אויפהויבן דעם סאמע
שווערסטן שטיין!“ זיינען ניט געווען מליצה, רעטאריס. ווי די טויזנטער
אנדערע פרויען און מיידלעך פון לענינגראד און פון מינסק, פון כארקאוו
און קיעוו, ביסטו אוועק אויפהויבן דעם סאמע שווערסטן שטיין — אויפן
שלאכטפעלד, אויפן פראנט. זאל דעריבער זיין געבענטשט דיין קליינע
האנט און דייע קליינע פינגער, וואס הויבן איצט דעם סאמע שווערסטן
שטיין אויפן סאמע שווערסטן פראנט געגן דעם סאמע שווערסטן און
ערנסטן דם־שונא פון דער גאנצער מענטשהייט.

כ'ווייס ניט פיל פון דארע'ס ביאגראפיע. זי איז מסתמא 28 יאר
אלט. איך ווייס, אז זי האט טאמע א צייט געארבעט אין קיעוו אלס א
וועבערן אדער שטריקערין. אין 1935 הייראט זי מיט'ן יונגן דערציילער

(* אויוו, וואס שמעלצט מעטאל.

י. פאליסמאן, וואָס האָט אַ לאַנגע צייט געוואוינט אין ביראָבידזשאַן. און
אין אַ ליד געווידמעט איר מאַן זאָגט זי:
אַ ווייכער, אַ וואַרימער אָוונט.
אַ שטילער, אַ טייערער מאַרט.
דו ביזט ביז ווייטאָג מיר נאָוונט,
איך בין ביז טרערן היינט צאָרט.

באַמערקט די אַלימעראַציעס: ווייכע, וואַרימע, שטילע, צאַרטע
בוכשטאַבן — אַלעפּון, וואָוון, יודן, איענס, טעסן, נונען. ווייטאַנדיג-נאַענט
און רירנדיג-צאַרט. און אַביסל ווייטער אינם ליד: „אויף האַרטע, אויף
שטאַטישע שטיינער לייגן זיך צאַרט מינע טריט.“ עראַטישקייט, צאַרט-
קייט, צאַרטע עראַטיק: אירע טריט ל י ג ז זיך צאַרט אַפילו אויף
די האַרטע שטאַטישע שטיינער. מאַמעדיג-וואַרים, פרויאיש-צאַרט זיינען
די נאַכפּאָלגנדיגע פּערזן:

איך פיל זיך שוין היינט, ווי אַ מאַמע,
טיאיז מערער, ווי זיין נאָר אַ ווייב.
איך האָב עס היינט ערשט פאַרשטאַנען,
ווען אַ קינד כּיהאַב דערפילט אין מיין לייב.

ניין, ניט קיין קינד, נאָר אַ ציטער פון אַ לעבן,
וואָס הויבט זיך ערשט אָן,
פיל איך זיך היינט, ווי אַ היטער,
ווי מע וואָלט מיר פאַרטרויען אַ פּאָן.

איך האָב קיינמאָל פאַר זיך ניט געציטערט,
און כּיבין טייער ביי זיך ניט געווען,
נאָר איך דאַרף איצט מיין קינד דאָך פאַרהיטן,
אַז קיין שלעכטס זאָל מיט אים ניט געשען.

פיל איך זיך שוין, ווי אַ מאַמע, —

זי פילט זיך ווי אַ מאַמע אַפילו צו „אַ ציטער פון אַ לעבן“. און
ניט אומזיסט איז דאָרע אַוועק צום פּראָנט, וואו עס דאַנגלען זיך מיליאָנען
לעבנס, מיליאָנען רויטאַרמיער, אירע נאַענטסטע און ליבסטע, וואו מען
דאַרף פאַרהיטן מיליאָנען מענטשן-קינדער, אַז קיין שלעכטס זאָל מיט זיי
ניט געשען. איצט פילט זי זיך, ווי אַ מאַמע — צו מיליאָנען, צו איר פּאָלק
און לאַנד, צום גאַנצן סאָוועטן-פאַרבאַנד, און העלפט געבוירן אַ גאַנצע
נייע וועלט.

א י נ ה א ל ט :

2	א בריוו צו די ליענער
3	די פען שטייט ניט אָפּ פון דער ביקס
9	פון אָסר שוואַרצמאַן ביז דאָרע כאַיקינע
12	אינזשענערן פון נשמות
14	קיעווער ליטעראַטור־צענטער
23	אויפבלי פון דער פּראָלעטאַרישער דיכטונג
29	סטיל פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור
32	בויער פון דער אידישער ליטעראַטור
51	ביבליאָגראַפישער מאַטעריאַל
55	שרייבער און ווערק אין די הונדערטער...
57	פינף מיליאָן אידישע ביכער אין 1940
62	העכער דריי מיליאָן ביכער פון שלום עליכם
65	אין די טעג פון קריג
68	אין דעם אינסטיטוט פאַר אידישער קולטור
83	דער חשבון פון בלוט און פיין—און אַ רוף צו אייניגקייט
92	די מיזינקע

(אויף דער לעצטער זייט פון דער הילע זיינען פאַמאָגראַפירט די
שער-בלעטער פון אַ פעקל סאָוועטישע ליטעראַטור, וואָס איז לעצטנס
אָנגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן.)